วัดเวฬุราชิณ

แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

ประวัติวัดเวฬุราชิณ โคลงโลกนิติ พิธีชีวิต

พระพุทธอนันตชิน
พระประธานในพระอุโบสถวัดเวฬุราชิณ

วัดเวฬุราชิณ ถ่ายจากด้านคลองบางกอกใหญ่

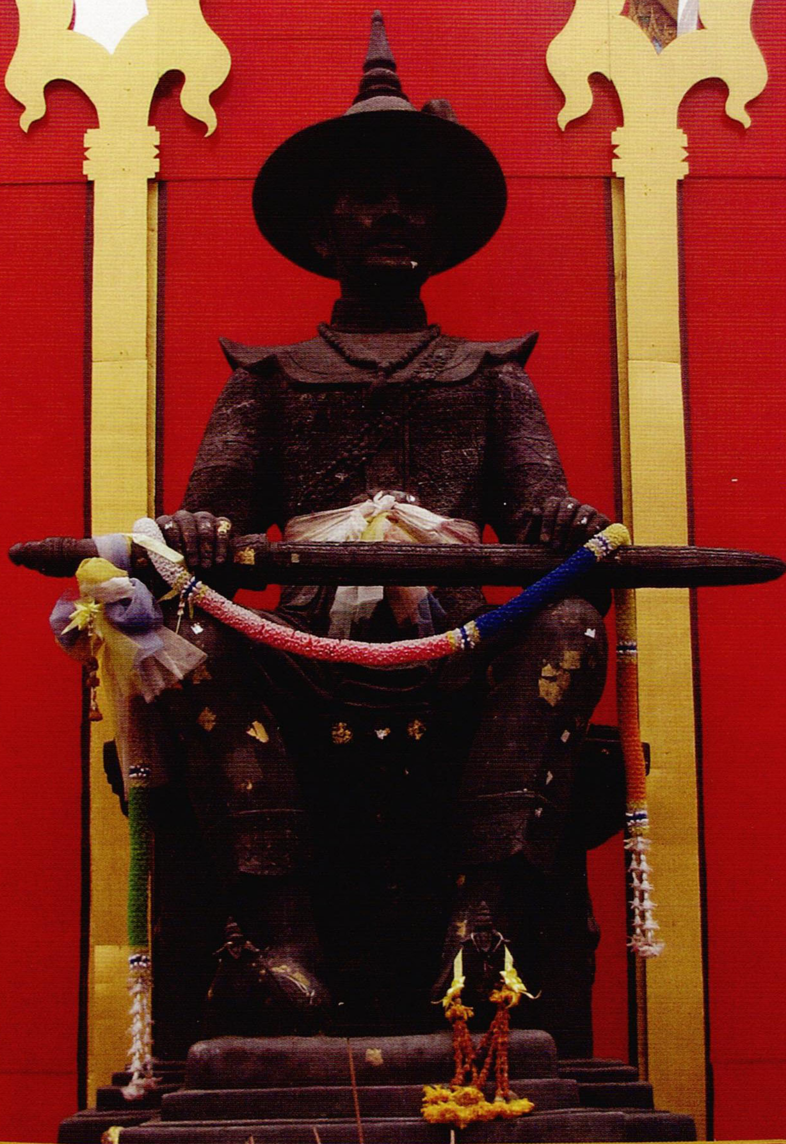

หลวงพ่อทองสุกใส

พระพุทธรูปปางมารวิชัย สร้างในสมัยอยุธยา

หลวงพ่อดำ
พระพุทธรูปปางมารวิชัย สร้างในสมัยอยุธยา

พระบรมราชานุสาวรีย์ พระเจ้าตากสินมหาราช

ประดิษฐานบริเวณหน้าพระอุโบสถวัดเวฬุราชิณ

คำปรารภ

ในวาระที่คณะกรรมการของวัดพร้อมใจกันจัดงานพระราชทานเพลิงศพ ท่านพระครูไพศาลธรรมานุยุต ในวันที่ ๒-๓-๔ กรกฎาคมนี้ ได้เห็นความร่วมมือร่วมใจของพระภิกษุสามเณรในวัด และเพื่อนสหธรรมิกต่างวัด คณะศิษยานุศิษย์ของวัดเวฬุราชิณตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ได้แสดงความจำนงค์ที่จะช่วยเหลืองานของวัดในทุก ๆ เรื่อง ทำให้อาตมารู้สึกเบาแรงไปได้มากทีเดียว

ถึงแม้ในอดีตที่ผ่านมาข้าพเจ้าจะได้รับมอบหมายจากท่านอดีตเจ้าอาวาสทั้ง ๒ ท่าน ให้เป็นผู้อำนวยการ โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จนทำให้ไม่ค่อยมีโอกาสได้รับผิดชอบภาระของวัดด้านอื่น ๆ เท่าที่ควร แต่ก็ถือได้ว่ายังมีความโชคดีอยู่ไม่น้อยที่ตลอดเวลาที่ผ่านมานั้นได้สร้างศิษย์ให้กับวัดเวฬุราชิณของเราจำนวนนับหมื่นคน เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีของพระพุทธศาสนา ทำให้ข้าพเจ้ามั่นใจว่าจะสามารถสานต่อการปลดเปลื้องภาระปัญหาต่างๆ ซึ่งท่านพระครูไพศาลธรรมานุยุตได้ดำเนินการมาแล้ว ให้สำเร็จเสร็จสิ้นให้จงได้

เกล้าฯ ขออนุโมทนาขอบพระคุณพระเถระที่เมตตานุเคราะห์ให้คำแนะนำและช่วยเหลือในภารกิจน้อยใหญ่ไว้เป็นอย่างสูง พร้อมนี้อาตมภาพขออนุโมทนาขอบคุณผู้มีจิตศรัทธาทุกท่านที่รับเป็นเจ้าภาพเครื่องไทยทาน อาหาร และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ช่วยให้งานพระราชทานเพลิงศพสำเร็จลุล่วงไปได้ และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งแด่ **เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีราจารย์** เจ้าคณะใหญ่หนกลาง พระพรหมโมลี เจ้าคณะภาค ๑ พระธรรมสุธี เจ้าคณะกรุงเทพฯ พระเทพสิทธิเมธี รองเจ้าคณะกรุงเทพฯ พระราชรัตนสุธี เลขานุการ เจ้าคณะใหญ่หนกลาง พระศรีสุธรรมมุนี เลขานุการเจ้าคณะภาค ๑ และพระสิทธินิติธาดา เลขานุการเจ้าคณะกรุงเทพฯ ที่ไว้วางใจเกล้าฯ ให้รับภาระของวัดเวฬุราชิณ เป็นอย่างสูง

ในโอกาสนี้ ข้าพเจ้าได้จัดพิมพ์หนังสือรวบรวมประวัติวัดเวฬุราชิณ ประวัติอดีตเจ้าอาวาสและปูชนียวัตถุ ถาวรวัตถุที่สำคัญภายในวัดเวฬุราชิณ ตลอดจนเนื้อหาของหนังสือ **“โคลงโลกนิติ”** พระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร และ **“หนังสือพิธีรีตอง”** ซึ่งคัดลอกมาจากหนังสืออนุสรณ์ งานพระเมรุพระศพ สมเด็จพระสังฆราช ญาโณทยมหาเถระ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้า เป็นการสืบต่อพระศาสนาและศิลปวัฒนธรรมต่อไป

กุศลกรรมอันใดที่ข้าพเจ้าได้บำเพ็ญมาตั้งแต่ต้น และบุญกุศลที่เกิดจากการบำเพ็ญกุศลศพจนถึงวาระการพระราชทานเพลิงศพนี้ จงสำเร็จเป็นหิตานุหิตประโยชน์เกื้อกูลแด่ท่านอาจารย์พระครูไพศาลธรรมนุยุตในสัมปรายภพเบื้องหน้าทุกประการ

(พระครูวิสุทธิ์กิจจานุการ)
ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดเวฬุราชิณ

สารบัญ

วัดเวฬุราชิณ เป็นอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ
ตั้งอยู่ริมคลองบางกอกใหญ่ฝั่งใต้ แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

ลานวัดหน้าศาลาการเปรียญ

ซุ้มประตู และกำแพงวัด

ประวัติวัดเวฬุราชิณ

ในกลุ่มของวงเวียนใหญ่ฝั่งธนบุรี ยังมีวัดหลวงอยู่อีกวัดหนึ่ง ซึ่งอยู่ริมคลองบางกอกใหญ่ข้างสถานีตำรวจนครบาลบางยี่เรือ ติดกับที่ว่าการธนบุรี ชื่อว่า วัดเวฬุราชิณ (หรือวัดใหม่ท้องคุ้ง) มีฐานะเป็นวัดพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ เขตเดิมของวัดด้านหน้าติดคลองบางกอกใหญ่ ด้านหลังลึกเข้าไปในสวนป่าดงดิบ พื้นที่ของวัดนี้จึงกว้างขวางเหมือนกับวัดอื่น ๆ ที่ตั้งอยู่ข้างเคียง ต่อมาภายหลังเมื่อทางราชการได้ตัดถนนจากวงเวียนใหญ่ ตลาดพลู ผ่านหลังวัดนี้แล้ว จึงทำให้ด้านหน้าวัดเปลี่ยนแปลงมาอยู่ด้านถนนเสียแล้วเพราะการสัญจรไปมาสะดวกสบายและรวดเร็วกว่าทางลำคลองมาก

วัดเวฬุราชิณ (หรือวัดใหม่ท้องคุ้ง) ได้สร้างขึ้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เล่าไว้ในตำนานพระอารามหลวงว่า **เจ้าพระยาพลเทพ** (เอี่ยม ต้นตระกูล “ชูโต”) เป็นผู้สร้างในรัชกาลที่ ๔ ซึ่งออกจะสับสนคลาดเคลื่อนกับความในหนังสือเรื่อง “ตั้งเจ้าพระยากรุงรัตนโกสินทร์” อยู่ หนังสือเล่มนั้นได้กล่าวไว้ว่า เจ้าพระยาพลเทพ (เอี่ยม) ถึงอสัญกรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๔ ซึ่งเป็นปีเดียวกับพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จผ่านพิภพ ฉะนั้น เจ้าพระยาพลเทพ น่าจะสร้างวัดนี้ในปลายรัชกาลที่ ๓ มาแล้วเสร็จในรัชกาลที่ ๔ และควรมีชีวิตอยู่ทันทูลเกล้าฯ ถวายเป็นพระอารามหลวงเป็นแน่ เนื่องด้วยเงินที่ใช้สร้างวัด เป็นเงินค่าภาษีไม้ไผ่สีสุก ที่เจ้าพระยาพลเทพเป็นเจ้าภาษีไม้ไผ่ (รับเหมาผูกขาดตัดตอนไปจากรัฐบาลเป็นรายปี) เร่งรัดจากราษฎรที่ติดค้างเป็นหนี้สินมาหลายปี เจ้าของกอไผ่ต้องเสียค่าภาษีปีละ ๒ กอ ต่อ ๑ เฟื้อง เท่ากับ ๑๒ สตางค์ครึ่ง เจ้าพระยาพลเทพ ระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ จึงได้เอาเงินค่าภาษีไม้ไผ่ที่เก็บได้นี้สร้างวัดขึ้นเพื่อเสริมพระบารมีในรัชกาลที่ ๓ เพราะในขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงนิยมในการสร้างวัดมาก แต่การสร้างยังไม่ทันแล้วเสร็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จสวรรคตเสียก่อน จึงได้ทูลเกล้าฯ ถวายเป็นพระอารามหลวงในรัชกาลต่อมา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานนามใหม่ตามปฐมเหตุของการสร้างวัดนี้ว่า **“วัดเวฬุราชิณ”** ซึ่งแปลได้ว่า **“วัดซึ่งเกิดจากภาษีไม้ไผ่ของพระราชา”** แต่ก่อนที่จะได้รับชื่อทางราชการนั้นชาวบ้านร้านถิ่นใกล้เคียงได้เรียกวัดนี้มาตั้งแต่พอลงมือสร้างแล้วว่า “วัดใหม่ท้องคุ้ง” (เพราะอยู่ในคุ้งน้ำ) พอพระราชทานนามให้ใหม่แล้ว ชาวบ้านก็เปลี่ยนแปลงชื่อตามปากตลาดของตนให้ทันสมัยขึ้นเป็น **“วัดใหม่เวฬุราชิณ”**

วัตถุสถานสำคัญที่ได้สร้างสำเร็จลงในครั้งแรกนั้น กล่าวกันว่า มีพระอุโบสถอยู่หลังเดียว กับกุฏิสงฆ์ ๒-๓ หลัง รูปร่างของพระอุโบสถเดิมจะเป็นอย่างไรไม่มีใครทราบ แต่พอจะสันนิษฐานได้ว่าน่าจะเป็นแบบจีนกลายอย่างที่นิยมกันในรัชกาลที่ ๓ ในรัชกาลที่ ๔ พื้นที่รอบ ๆ วัดในสมัยนั้น เป็นป่าดงพงไพรเกือบทั้งหมด บ้านเรือนใกล้เคียงมีไม่กี่หลังคา จึงขาดการอุดหนุนจุนเจือเป็นธรรมดา ต่อมาอีกไม่นานนัก วัดนี้ถึงกับขาดพระสงฆ์อยู่จำพรรษา ภายในบริเวณวัดจึงรกร้างวังเวงเต็มไปด้วยต้นไม้และป่าสาบเสือ เพราะได้ทิ้งร้างมาหลายปี

ต่อมาในรัชกาลที่ ๕ พระยาพิศาลศุภผล (ชื่น พิศาลบุตร) ขณะที่ยังมีบรรดาศักดิ์เป็นพระมีบ้านอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาตรงข้ามกับท่าราชวงศ์ กับ ขุนตาลวโนชาการ (นิ่ม เสนวัต) บ้านอยู่หน้าวัดเวฬุราชิณ ได้ร่วมมือกันปฏิสังขรณ์วัดนี้ใหม่ทั้งหมด จนแทบจะกล่าวได้ว่าเป็นการสร้างใหม่ทั้งหมดก็ไม่ผิด เพราะสิ่งสำคัญสำหรับวัดที่คงเหลือมาถึงบัดนี้เป็นของสร้างในครั้งนั้นทั้งหมด คือ พระอุโบสถ พระวิหารทิศ พร้อมด้วยกำแพงแก้ว หอระฆัง ศาลาการเปรียญ พระเจดีย์ใหญ่แบบลังกา สระน้ำ กุฏิตึก วัดเวฬุราชิณจึงฟื้นขึ้นเป็นวัดที่สวยงามน่าดูอีกวาระหนึ่ง พระอุโบสถใหม่ตั้งอยู่กลางวิหารทิศ หลังคาลด ๒ ชั้น มีช่อฟ้า ใบระกาประดับ หน้าบันสลักเป็นรูปพระพุทธประวัติตอนมหาภิเนษกรม ซุ้มประตูหน้าต่างมีลายปูนปั้นภาพดอกไม้สวยงาม วิหารทิศเป็นวิหารเล็ก ตั้งอยู่ที่มุมทั้ง ๔ ของกำแพงแก้วซึ่งล้อมพระ อุโบสถ หน้าบันสลักเป็นรูปพระพุทธประวัติเช่นกัน สิ่งก่อสร้างในสมัยนั้น บัดนี้ได้ชำรุดทรุดโทรมเกือบทั้งหมด จนไม่สามารถที่จะรักษาให้คงสภาพเดิมได้ เพราะหมดสภาพที่จะซ่อมบูรณะได้ จะมีเหลืออยู่บ้างพอที่จะบูรณะได้ทางประวัติศาสตร์เช่นพระอุโบสถ วิหารทิศและหอระฆังเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

เจ้าอาวาสปกครองวัดนี้

๑.	พระครูเทพสิทธิเทพาธิบดี (คง)	เจ้าอาวาสองค์ที่ ๑
๒.	พระครูเทพสิทธิเทพาธิบดี (นุ้ย)	เจ้าอาวาสองค์ที่ ๒
๓.	พระครูวิมลปัญญา (เนียม)	เจ้าอาวาสองค์ที่ ๓
๔.	พระครูสังฆวิสุทธิคุณ (บุศย์)	เจ้าอาวาสองค์ที่ ๔
๕.	พระครูศรีวิเทศธรรมคุณ (ไพบูลย์)	เจ้าอาวาสองค์ที่ ๕
๖.	พระราชสุวัฒนาภรณ์ (ฟู)	เจ้าอาวาสองค์ที่ ๖
๗.	พระครูไพศาลธรรมานุยุต (สนั่น)	เจ้าอาวาสองค์ที่ ๗

ตามที่ปรากฏนามมานี้ ท่านจ้าคุณพระราชสุวัฒนาภรณ์ อดีตเจ้าอาวาสได้มาดำรงตำแหน่งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๙ เห็นว่าสภาพของวัดชำรุดทรุมโทรมจนเกือบใช้การไม่ได้เลย อาทิเช่น ศาลาการเปรียญ พระวิหาร ๔ ทิศ กุฏิสงฆ์ทั้งหมด จึงได้ดำริรื้อศาลาการเปรียญสร้างขึ้นใหม่สิ้นค่าก่อสร้างประมาณ ๑,๒๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งล้านสองแสนบาท) และซ่อมพระวิหารน้อย ๔ หลัง ซึ่งไม่มีหลังคา สิ้นค่าก่อสร้างหลังละ ๒๔๐,๐๐๐ บาท (สองแสนสี่หมื่นบาท) รื้อกุฏิแถวที่ไม่สามารถซ่อมแซมได้ทั้งหมด ต้องสร้างขึ้นใหม่ สิ้นค่าก่อสร้าง ๑,๑๕๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งล้านหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท) และได้ปรับปรุงบริเวณวัดด้วยการเทปูนทั้งสิ้นเงิน ๙๐๐,๐๐๐ บาท (เก้าแสนบาท) สร้างศาลาเพ็ญกุศลและอื่น ๆ ภายในวัด สิ้นค่าก่อสร้างทั้งสิ้น ๒,๒๐๐,๐๐๐ บาท (สองล้านสองแสนบาท)

นับได้ว่า วัดเวฬุราชิณเป็นวัดที่อยู่กลางใจเมืองธนบุรี เป็นวัดหลวงที่เจริญขึ้นวัดหนึ่ง และเป็นที่ตั้งสถานที่ราชการ เช่น เขตธนบุรี สถานีตำรวจนครบาลบางยี่เรือ และสถานีตำรวจนครบาลตลาดพลู ห้องสมุด ศูนย์เยาวชน

วัดเวฬุราชิณ จึงเป็นที่รู้จักของประชาชนคนทั่วไป ประกอบกับมีวัตถุมงคลที่เลื่องลือและศักดิ์สิทธิ์ และพระประธานในพระอุโบสถ ผู้เฒ่าผู้แก่ได้เล่ากันสืบ ๆ กันมาว่าเป็นพระที่ศักดิ์สิทธิ์มาก หากผู้ใดไปบนบานขอพรจากท่าน มักจะได้สมปรารถนาเกือบทุกคน

ปูชนียวัตถุภายในวัด

๑. **พระพุทธอนันตชิน พระประธานในพระอุโบสถ** เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๔ สูงตลอดยอดพระรัศมี ๖ ศอก ๙ นิ้ว หน้าตักกว้าง ๔ ศอก ๒ นิ้ว มีพระสาวกนั่งประนมมือ ๒ องค์ อยู่ทางซ้ายและขวาแห่งพระพุทธรูปนั้น ขนาดพระสาวก สูง ๒ ศอกคืบ หน้าตักกว้างศอกเศษเท่ากัน เป็นพระปั้นด้วยปูน

๒. **พระเจดีย์ลอมฟางขนาดใหญ่** อยู่หลังพระอุโบสถ ในร่วมกำแพงพระอุโบสถ โดยส่วนสูง ๑๐ วาเศษ ฐานโดยรอบวัดได้ ๑๒ วา

๓. **หลวงพ่อดำ** เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย สมัยอยุธยา เดิมมีขนาดไม่ใหญ่นัก เป็นพระพุทธรูปที่สร้างด้วยปูนและทาสีดำ ประดิษฐานที่ด้านหลังวิหาจตุรมุขด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพระอุโบสถ ติดกับทางเดินของชาวบ้าน ซึ่งประชาชนทั่วไปเมื่อเดินผ่านก็แสดงความเคารพกราบไหว้ บนบานขอพร และมีผู้ประสบความสำเร็จตามที่ขอจนเป็นที่เรื่องลือถึงความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อ และต่างพากันกล่าวขานเรียกชื่อว่า หลวงพ่อดำ ซึ่งเรียกตามลักษณะของหลวงพ่อที่มีองค์ดำ เมื่อใครก็ตามที่มาขอพรแล้วประสบความสำเร็จก็จะซื้อประทัดมาแก้บน หรือมาถวาย ต่อท่านพระครูไพศาลธรรมานุยุต ได้มีความประสงค์ที่จะทำการบูรณะวิหารจัตุรมุขที่ประดิษฐานหลวงพ่อดำ จึงได้ทำการย้ายหลวงพ่อดำจากที่ด้านหลังวิหารมาประดิษฐานที่ศาลาด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของพระอุโบสถคู่กับหลวงพ่อสมหวัง และทำการบูรณะองค์หลวงพ่อใหม่ ด้วยพอกปูนและติดวัตถุมงคลเก่าต่างๆ ซึ่งเป็นวัตถุมงคลที่ท่านพระครูไพศาลธรรมานุยุตเก็บไว้เป็นจำนวนมากทำให้องค์หลวงพ่อมีขนาดใหญ่ขึ้นกว่าเดิม ประมาณขนาด ๓๙ นิ้ว

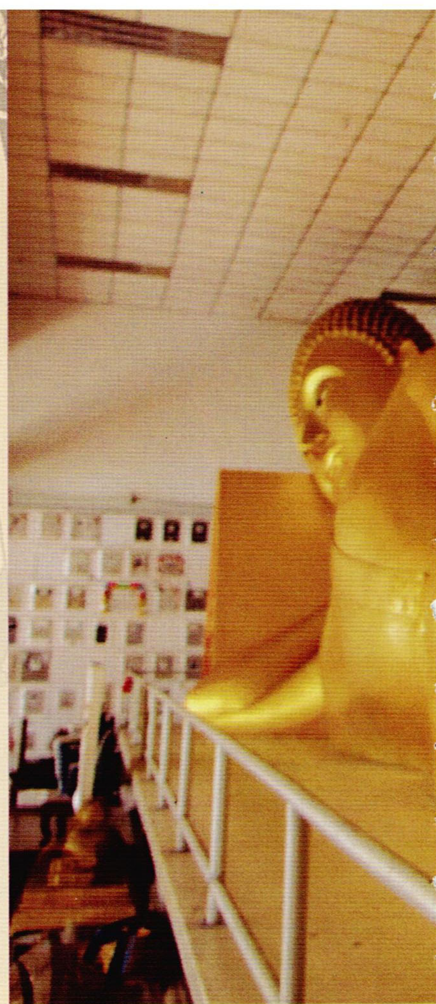

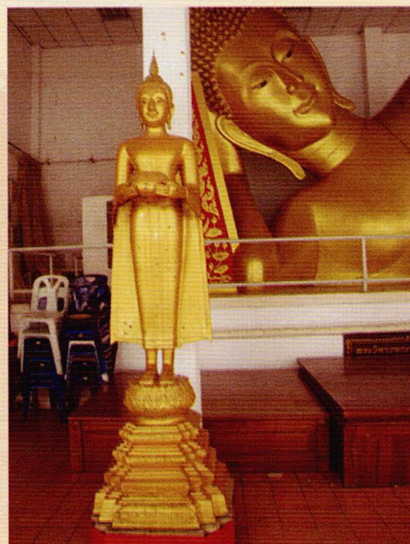

๔. **หลวงพ่อทองสุกใส** เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย มีขนาดประมาณ ๖๐ นิ้ว ซึ่งเป็นพระพุทธรูปสมัยกรุงศรีอยุธยาซึ่งมีประชาชนที่อพยพหนีมาจากอยุธยาได้นำล่องเรือตามแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าคลองบางหลวงขึ้นที่ท่าน้ำวัดเวฬุราชิณ อาศัยสร้างบ้านเรือนอยู่ในย่านตลาดพลูและย่านวัดเวฬุราชิณ เดิมประดิษฐานอยู่ที่ด้านหน้าวัดท่าน้ำวัดเวฬุราชิณ และองค์ของหลวงพ่อก็มีร่องรอยการถูกเผาเอาทองคำ ทั้งที่แขนและลำตัว ชาวบ้านได้ช่วยกันเอาปูนมาพอกไว้ให้มีความสวยงาม แต่ก็ยังประดิษฐานไว้ที่หน้าวัดเช่นเดิมเพราะเป็นพระพุทธรูปองค์ใหญ่เคลื่อนย้ายยาก ต่อมาในสมัยอดีตเจ้าอาวาสท่านเจ้าคุณฟูได้นำไปเข้าประดิษฐานไว้ในวิหารจัตุรมุขด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ไม่ได้เปิดให้ใครเข้าสักการบูชา ต่อมาท่านพระครูไพศาลธรรมานุยุต ได้นำออกมาประดิษฐานไว้ที่ศาลาด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้เพื่อให้ประชาชนและผู้มาทำบุญที่วัดได้สักการะบูชา คู่กับหลวงพ่อดำ และได้บรรจุพระบรมสารีริกธานไว้ที่เศียรของหลวงพ่อด้วย

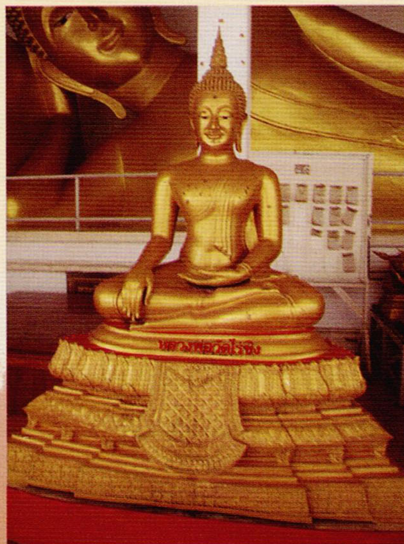
๕. **หลวงพ่อโต พุทธไสยาสน์** เป็นพระปางพุทธไสยาสน์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในเขตธนบุรี ขนาดสูง ๔.๙๙ เมตร ยาว ๑๖.๙๙ เมตร เป็นการศรัทธาโดย ตระกูลเสนะวัติ และพร้อมใจกันสร้างถวายเป็นพุทธบูชา และยังมีพระ ๕ พี่น้อง ๕ องค์ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้มาสักการบูชา เป็นความเชื่อของคนที่มาสักการะจะประสบความสำเร็จและเจริญรุ่งเรือง

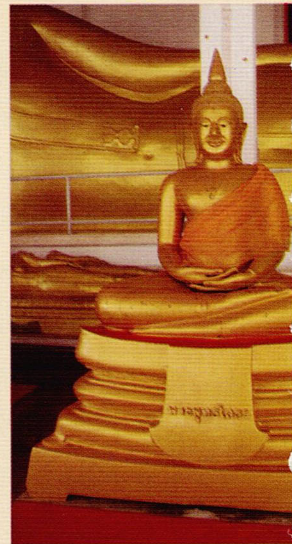

หลวงพ่อวัดบ้านแหลม

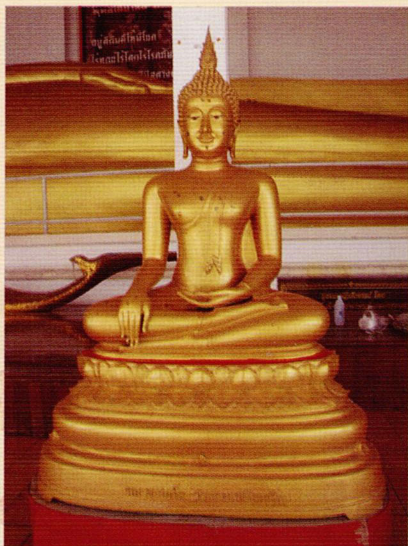

หลวงพ่อวัดไร่ขิง

หลวงพ่อโสธร

หลวงพ่อโต วัดบางพลีใหญ่ใน

หลวงพ่อทอง วัดเขาตะเครา

๖. **พระบรมราชานุสาวรีย์ สมเด็จพระเจ้าตากสิน ทรงบัลลังก์** เป็นรูปหล่อสัมฤทธิ์ เป็นที่สักการะของชาวไทยทุกหมู่เหล่า เพื่อสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ได้กอบกู้อิสรภาพให้แก่ประเทศชาติ

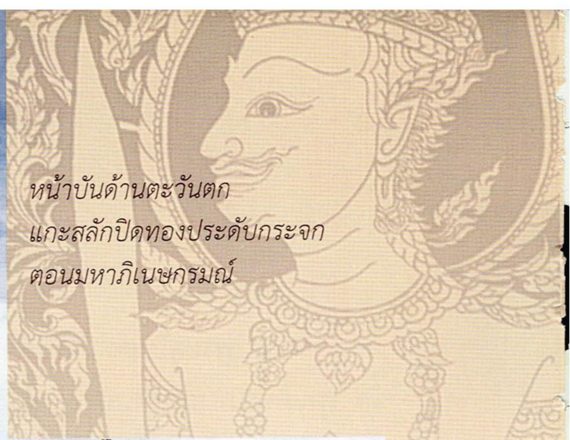

ถาวรวัตถุภายในวัด

๑. **พระอุโบสถ** วัดในร่วมในยาว ๙ วา ๓ ศอกเศษ กว้าง ๓ วา ๑ ศอก ๕ นิ้ว สูงแต่พื้นภายในถึงเพดาน ๕ วา ๑ ศอก ๖ นิ้ว นอกผนังมีเฉลียงรอบและเสาราย ที่ฝาผนังช่องหน้าต่างมีภาพเรื่องชาดก เหนือหน้าต่างขึ้นไปมีภาพเทพพนมสลับกับอสูรประนมและพัดแฉกเป็นระยะ ๆ เหนือขึ้นไปอีกเป็นรูปคนธรรพ์ เหนือรูปคนธรรพ์เป็นรูปเทพบรรเทิง ที่ผนังหลังพระประธาน มีภาพพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระอภิธรรมเทศนาโปรดพระพุทธมารดาในดาวดึงส์ ส่วนที่ผนังด้านหน้า เป็นภาพปางมารวิชัย บานประตู ๔ ช่อง ภายนอกเป็นลายรดน้ำ มีรูปเสี้ยวกางขี่สิงโต ภายในเป็นรูปยักษ์ยืนแท่นบานหน้าต่าง ภายนอกลงรักปิดทองเขียนเป็นลายขบ ภายในเป็นรูปเทวดายืนแท่น ซุ้มหน้าประตูหน้าต่างปั้นด้วยปูนเป็นลายเครือดอกไม้ หลังคามุขลด มีช่อฟ้าใบระกา หน้าบันด้านตะวันออกแกะเป็นเรื่องพระมหาบุรุษเสด็จออกจากพระมหาปราสาท ด้านตะวันตกแกะเป็นตอนมหาภิเนษกรมณ์ ลงรักปิดทองประดับกระจกทั้ง ๒ ด้าน ที่รอบพระอุโบสถ

หน้าบันด้านตะวันตก แกะสลักปิดทองประดับกระจก ตอนมหาภิเนษกรมณ์

หน้าบันด้านตะวันออก แกะสลักปิดทองประดับกระจก ตอนพระมหาบุรุษเสด็จออกจากพระมหาปราสาท

๒. **พระวิหาร ๔ ทิศ** ยาวหลังละ ๓ วา ๒ ศอกคืบ กว้าง ๒ วา ๒ ศอก สูงแต่พื้นในจดเพดาน ๓ วา ๒ ศอกคืบ มีมุขลด มีช่อฟ้าใบระกาลรักปิดทอง หน้าบันแกะเป็นรูปพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาแก่เหล่าเทวดาทั้งด้านหน้าด้านหลังเหมือนกันทั้ง ๔ ทิศ

พระอุโบสถและพระวิหารเหล่านี้ มีกำแพงล้อมรอบทั้ง ๔ ด้าน สูงราว ๑ วา ยาว ๑ เส้น ๑๕ วา ๓ ศอกเศษ กว้าง ๑ เส้น ๖ วา ส่วนพระวิหาร ๔ ทิศตั้งอยู่ประจำมุมกำแพงทั้ง ๔ มุม

๓. **ศาลาจตุรมุข** เป็นซุ้มประตู อยู่ที่กำแพงด้านหน้าพระอุโบสถ มีมุขลด ประกอบด้วยช่อฟ้าใบระกา หน้าบันแกะเป็นรูปมังกรคู่ มีตัวหนังสือจีนอยู่กลางว่า "แต้เม้งทองโป้" ลงรักปิดทองประดับกระจก หลังคามุงกระเบื้องไทย

๔. **ศาลาการเปรียญ** ร่วมในยาว ๑๐ วา กว้าง ๖ วา ๑ คืบ ๔ นิ้ว สูงแต่พื้นถึงเพดาน ๓ วา ๓ นิ้วเศษ เสาไม้ ก่อผนังรอบ คอสองมีภาพเรื่องเวสสันดรชาดกทั้ง ๑๓ กัณฑ์ ฝาผนังเหนือหน้าต่างประตู เขียนภาพพระพุทธเจ้าเสด็จโปรดเวนัยนิกร ในระหว่างช่องหน้าต่างประตู เขียนเป็นภาพที่ตั้งเครื่องบูชา หน้าบันขุดประดับกระจก มีช่อฟ้าใบระกาลงรักปิดทอง หลังคามุงกระเบื้องไทย ปัจจุบันบูรณะใหม่ เป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น

หอระฆังด้านหน้าศาลาการเปรียญ

จิตรกรรมฝาผนัง ลายลงรักปิดทองทวารบาล และลายปูนปั้นประตูพระอุโบสถ

กุฏิพงษ์จิตต์ - กุฏิชุบศิริภาคย์

หลวงพ่อทันใจ และรูปหล่ออดีตเจ้าอาวาส

ฌาปนสถาน และศาลาบำเพ็ญกุศล

ประวัติสังเขป

พระครูเทพมหาสิทธิเทพาธิบดี (คง)

อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ ๑

พระครูเทพมหาสิทธิเทพาธิบดี (คง) ท่านผู้นี้ไม่ทราบว่า ภูมิลำเนาอยู่ไหน ปรากฏแต่ว่า เดิมเป็นพระปลัดตำแหน่งฐานุกรมอยู่สำนักวัดอรุณราชวราราม ในรัชกาลที่ ๔ ได้โปรดให้เป็นเจ้าอาวาสปกครองวัดเวฬุราชิณ และพระราชทานสัญญาบัตรสมณศักดิ์เป็นพระครูเทพสิทธิเทพิบดี เมื่อ ณ วันพุธขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะเส็ง

ประวัติสังเขป

พระครูเทพาสิทธิ (นุ้ย)

อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ ๒

พระครูเทพาสิทธิ (นุ้ย) ภูมิลำเนาอยู่คลองบางเพี้ย อ.ภาษีเจริญ จ.ธนบุรี เดิมเป็นพระใบฎีกาฐานาของพระครูเทพสิทธิเทพาธบดี (คง) มรณภาพแล้ว จึงได้เป็นเจ้าอาวาสและได้รับพระราชสมณศักดิ์เป็นพระครูแทนที่ ต่อมาภายหลังได้ทรงพระกรุณาโปรดให้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูแทนที่ ต่อมาภายหลังได้ทรงพระกรุณาโปรดให้เลื่อนเป็นพระราชาคณะที่พระศีลาจารพิพัฒน์ แล้วให้ย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสวัดนางนอง อ.บางขุนเทียน

ประวัติสังเขป

พระครูวิมลปัญญา (เนียม)

อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ ๓

พระครูวิมลปัญญา (เนียม) ภูมิลำเนา จ.นนทบุรี เดิมอุปสมบทอยู่ที่วัดสุวรรณารามบางกอกน้อย จ.ธนบุรี เมื่อโปรดให้พระครูเทพสิทธิเทพาธิบดี (นุ้ย) ไปเป็นเจ้าอาวาสวัดนางนองแล้ว จึงได้โปรดมาเป็นเจ้าอาวาสวัดเวฬุราชิณ ในรัชกาลที่ ๖ พุทธศักราช ๒๔๖๐ ได้ทรงพระกรุณาโปรดให้ยกเป็นเจ้าอาวาสกิตติมศักดิ์ และได้ถึงมรณภาพที่วัดเวฬุราชิณนี้

ประวัติสังเขป

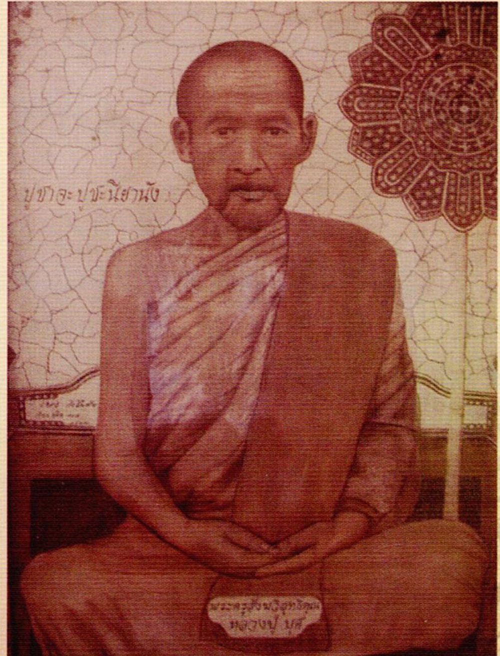
พระครูสังฆวิสุทธิคุณ

(บุศย์ ธมฺมทินฺโน)

อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ ๔

ท่านพระครูสังฆวิสุทธิคุณ นามเดิม (บุศย์) เกิดเมื่อวันพุธ ปีวอก พ.ศ. ๒๔๑๕ เป็นบุตรนายสร้อย นางพลับ ภูมิลำเนาอยู่คลองบางจาก ตำบลบางจาก อำเภอภาษีเจริญ จังหวัดธนบุรี มีพี่น้องร่วมมารดาเดียวกัน ๖ คน คือ

การศึกษาและหน้าที่การงาน

ได้ศึกษาเล่าเรียนอยู่กับพระสมุห์รุ่งที่วัดเวฬุราชิณ ครั้งเป็นเด็กอายุ ๑๓ ปี ต่อมาอายุราว ๑๗ ปี ได้บรรพชาเป็นสามเณร ได้ศึกษาทางพระปริยัติธรรม พออายุได้ ๒๑ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๒๔๓๘ ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ต่อมา พ.ศ. ๒๔๕๒ ได้เป็นสมุห์ ฐานานุกรมของพระครูวิมลปัญญามรณภาพแล้ว ได้เป็นผู้รั้งเจ้าอาวาสมาประมาณ ๘ ปี และเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒ ได้รับสมณศักดิ์เป็นพระครูสังฆวิสุทธิคุณ ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดเวฬุราชิณ ท่านได้บูรณปฏิสังขรณ์วัดนี้มาด้วยความอุตสาหะยิ่ง

ท่านเป็นผู้สมถะ มีใจคออ่อนโยนโอบอ้อมอารีต่อบุคคลทั่วๆ ไปโดยไม่เลือกชั้นวรรณะจนเป็นที่เคารพและนับถือของปวงชนเป็นอันมาก มีศิษยานุศิษย์ประมาณ ๖๐๐ คนเศษ

มรณภาพ

เมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๑ เวลา ๑๓.๓๐ น. ด้วยโรคลม รวมอายุของท่านได้ ๗๗ ปี พรรษา ๕๖

ประวัติสังเขป

พระครูศรีวิเทศธรรมคุณ

(ไพบูลย์ (ละออ) แจ่มสว่าง ธมฺมโชติโก)

อดีตเจ้าอาวาสวัดเวฬุราชิณ รูปที่ ๕

พระครูศรีวิเทศธรรมคุณ ธมฺมโชติโก นามเดิมชื่อ ละออ ภายหลังมาเปลี่ยนเป็น ไพบูลย์ สมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม เกิดวันเสาร์ ปีกุน พ.ศ. ๒๔๖๖ บ้านเดิมอยู่ ตำบลบางบอน อำเภอบางขุนเทียน จังหวัดธนบุรี อยู่ชายแดนติดกับอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

อุปสมบทที่วัดบางบอน มีพระครูถาวรสมณวงศ์ (อ๋อย) วัดไทร อำเภอบางขุนเทียน จังหวัดธนบุรี เป็นพระอุปัชฌาย์ ได้ฉายาว่า ธมฺมโชติโก อยู่กับหลวงพ่อก๋อย วัดไทรระยะหนึ่ง จึงย้ายมาอยู่มาวัดเวฬุราชิณ และสอบนักธรรมตรีได้ในสำนักเรียนวัดอินทาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

เมื่อพระครูสังฆวิสุทธิคุณ (บุศย์) ธมฺมทินฺโน เจ้าอาวาสวัดเวฬุราชิณ รูปที่ ๔ ในปลายสมัยของท่านพระไพบูลย์ ได้รับแต่งตั้งจากท่านเป็นฐานานุกรม ที่ พระสมุห์ของเจ้าอาวาส เมื่อพระครูสังฆวิสุทธิคุณ (บุศย์) มรณภาพ เมื่อวัน ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๑ พระชลธารมุณี (ชอบ อนุจารี) ซึ่งต่อมาได้รับสถาปนาเป็นพระพิมลธรรม วัดมหาธาตุฯ มาเป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาสวัดเวฬุราชิณ อยู่ระยะหนึ่ง ท่านเจ้าคุณพระวิเชียรมุนี ในฐานะเจ้าคณะตำบลบางยี่เรือ – ตลาดพลู เป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาส เมื่อพระสมุห์ไพบูลย์ได้รับสมณศักดิ์พระครูสัญญาบัตร ที่ พระครูศรีธรรมคุณแล้ว จึงได้รับแต่งตั้งดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดเวฬุราชิณ

พระครูศรีธรรมคุณ ได้รับทุนจากบริษัทขายยาแห่งหนึ่ง และทุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไปถ่ายทำภาพยนตร์ที่ประเทศอินเดีย ถ่ายสังเวชนียสถาน ๔ แห่ง และนักบวชต่างศาสนา เมื่อกลับมาประเทศไทยแล้ว ได้นำภาพยนตร์มาฉายเผยแผ่ทั่วประเทศ โดยเป็นผู้บรรยายด้วยตนเอง เมื่อได้รวบรวมทุนไว้มากในการฉายภาพยนตร์นี้ จึงได้เดินทางไปศึกษาที่ประเทศอังกฤษเมื่อกลับมาประเทศไทยได้รับเลื่อนเป็นพระครูชั้นเอก เปลี่ยนพระราชทินนามใหม่ ที่ พระครูศรีเทศธรรมคุณ เมื่อกลับจากประเทศอังกฤษประมาณ ๑ ปี จึงได้ลาสิกขาเมื่อปี ๒๕๐๓

พระราชสุวัฒนาภรณ์ (ฟู ปิยาจาโร)

อดีตเจ้าอาวาสวัดเวฬุราชิณ

อดีตเจ้าคณะเขตธนบุรี

ประวัติสังเขป

พระราชสุวัฒนาภรณ์

(ฟู ปิยาจาโร)

อดีตเจ้าอาวาสวัดเวฬุราชิณ รูปที่ ๖

ชาติภูมิ

พระราชสุวัฒนาภรณ์ (ฟู ปิยาจาโร) มีนามเดิมว่า ฟู นามสกุล อาจารยางกูร เกิดที่บ้านท่าข่อย ตำบลบ้านใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๖ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีวอก ตรงกับวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๕ เวลา ๐๙.๐๐ น.

โยมบิดาชื่อ นายแฟน อาจารยางกูร เป็นชาวจังหวัดฉะเชิงเทรา บุตรของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) โยมมารดาชื่อ นางจรูญ จินดากูล เป็นชาวจังหวัดนครนายก มีพี่น้องร่วมพ่อแม่เดียวกัน รวม ๓ คน คือ

๑. นางฟอ อินทเวช (อาจารยางกูร)
๒. นายฟี อาจารยางกูร
๓. พระราชสุวัฒนาภรณ์ (ฟู อาจารยางกูร)

บรรพชา – อุปสมบท

พ.ศ. ๒๔๙๔ บรรพชาเป็นสามเณร ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร โดยมีพระพิมลธรรม (อาจ อาสโภ) เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุฯ สังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง เป็นพระอุปัชฌาย์ พระธรรมถาวร วัดมหาธาตุฯ เป็นองค์ให้สรณะและศีล

พ.ศ. ๒๔๙๕ อายุครบ ๒๐ ปี ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ พระอุโบสถวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร โดยมีพระพิมลธรรม (อดีตสมเด็จพระพุฒาจารย์) เป็นพระอุปัชฌาย์ พระนิกรมุณี พระธรรมถาวร วัดมหาธาตุฯ เป็นพระกรรมวาจาจารย์และพระอนุสาวนาจารย์ เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๕ ภายหลังอุปสมบทแล้ว ยังจำพรรษาอยู่ ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

พ.ศ. ๒๔๙๘ พระพิมลธรรม (อาจ อาสโภ) สมเด็จพระพุฒาจารย์ ได้ส่งมาอยู่ ณ วัดเวฬุราชิณ เขตธนบุรี กรุงทพมหานคร เมื่อวันที่ ๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๘

การศึกษา

ได้รับการศึกษาเบื้องต้นจากโรงเรียนประชาบาลวัดท่าข่อย (ศาสนกิจโกศล) จนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

พ.ศ. ๒๔๙๔	สอบได้นักธรรมชั้นตรี
พ.ศ. ๒๔๙๕	สอบได้นักธรรมชั้นโท
พ.ศ. ๒๔๙๗	สอบไดเนักธรรมชั้นเอก
พ.ศ. ๒๕๐๓	เดินทางไปเรียนต่อที่โรงเรียนอินสติติวเซียน ประเทศมาเลเซีย

สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๐๔	ได้รับการแต่งตั้งเป็นฐานานุกรมของพระมหาโพธิวงศาจารย์ วัดอนงคารามที่ พระครูธรรมธร
พ.ศ. ๒๕๐๗	เป็นพระครูสัญญาบัตร จปร. ที่ พระครูสังฆวิสุทธิคุณ (ผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท)

พ.ศ. ๒๕๐๘ เป็นพระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก
พ.ศ. ๒๕๑๓ เป็นพระครูเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นโท
พ.ศ. ๒๕๑๖ เป็นพระครูเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก
พ.ศ. ๒๕๒๓ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระไพโรจน์ธรรมาภรณ์
พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็นพระราชาคณะชั้นราชที่ พระราชสุวัฒนาภรณ์

ตำแหน่งงานคณะสงฆ์

พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรมสนามหลวง
พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดเวฬุราชิณ
พ.ศ. ๒๕๐๙ ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดเวฬุราชิณ
พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์
พ.ศ. ๒๕๒๑ ได้รับการแต่งตั้งเป็นเลขานุการหัวหน้าพระธรรมทูต สายที่ ๖
พ.ศ. ๒๕๒๔ ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะแขวงตลาดพลู
พ.ศ. ๒๕๒๖ ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะเขตธนบุรี
พ.ศ. ๒๕๒๗ ได้รับการแต่งตั้งเป็นเลขานุการเจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก

การศาสนาในต่างประเทศ

พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้ริเริ่มตั้งเซ็นเตอร์ ที่เมืองซีบู รัฐซาราวัค มาเลเซีย และตั้งเซ็นเตอร์ ที่เมืองบิลี รัฐซาราวัค มาเลเซีย

มรณภาพ

พระราชสุวัฒนาภรณ์ได้จัดสร้างถาวรวัตถุและสร้างคุณประโยชน์ให้กับสังคมอีกมากมาย ท่านได้ทำงานให้กับพระศาสนาและสังคม เป็นบุคคลที่เคารพรักของศิษยานุศิษย์ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเป็นจำนวนมาก พระเดชพระคุณท่านได้อาพาธเป็นโรคเบาหวาน มีสุขภาพไม่แข็งแรง ได้เข้ารับการรักษาจากโรงพยาบาลเป็นประจำ ครั้งสุดท้ายได้เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลธนบุรี เมื่อวันที่ ๑๙ เดือนธันวาคม ๒๕๔๒ เป็นเวลา ๒ คืน ด้วยอาการหายใจไม่ออก แน่นอก และได้ย้ายไปรักษาที่โรงพยาบาลเจ้าพระยา อีก ๑ คืน จนเมื่อเวลา ๑๕.๒๕ น. ของวันที่ ๒๑ เดือนธันวาคม ๒๕๔๒ พระเดชพระคุณท่านได้ถึงแก่มรณภาพด้วยโรคเส้นเลือดหัวใจตีบ ด้วยอาการอันสงบ รวมอายุ ๖๗ ปี ๖ เดือน

พระครูไพศาลธรรมานุยุต (สนั่น อิสฺสโร)

อดีตเจ้าอาวาสวัดเวฬุราชิณ
อดีตเจ้าคณะแขวงบุคคโล

ประวัติสังเขป

พระครูไพศาลธรรมานุยุต

(สนั่น อิสฺสโร)

อดีตเจ้าอาวาสวัดเวฬุราชิณ รูปที่ ๗

ชาติภูมิ

พระครูไพศาลธรรมานุยุต อดีตเจ้าอาวาสวัดเวฬุราชิณ และเจ้าคณะแขวงบุคคโล เกิดวันศุกร์ที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ แรม ๙ ค่ำ เดือน ๑๐ ปี ขาล ณ บ้านหนองหอย ตำบลเมืองไผ่ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว บิดา - มารดา นายกลม - นางเกลี้ยง จันทร์ไถ

อุปสมบท

วันพฤหัสบดีที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ แรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๓ ณ วัดนครธรรม ตำบลวัฒนานคร อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

พระอุปัชฌาย์	พระครูวิวัฒน์นครธรรม	วัดนครธรรม
พระกรรมวาจาจารย์	พระครูนวกรรมนครกิจ	วัดสังคมาราม
พระอนุสาวนาจารย์	พระครูสิริภัทรคุณ	วัดประชาสามัคคี

วิทยฐานะ - หน้าที่การงาน - สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๑๗	สอบได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนจังหวัดนครนายก
พ.ศ. ๒๕๑๙	เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดหนองหอย จังหวัดสระแก้ว
พ.ศ. ๒๕๓๐	ได้รับแต่งตั้งเป็น **พระปลัด** ฐานานุกรม พระไพโรจน์ธรรมาภรณ์
พ.ศ. ๒๕๓๑	เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเวฬุราชิณ พระอารามหลวง
พ.ศ. ๒๕๓๒	ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นโท ที่ **พระครูไพศาลธรรมานุยุต**
พ.ศ. ๒๕๓๒	ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก
พ.ศ. ๒๕๓๗	เป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. ๒๕๔๒	เป็นเจ้าคณะแขวงบุคคโล
พ.ศ. ๒๕๔๒	เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดเวฬุราชิณ
พ.ศ. ๒๕๔๒	เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดเวฬุราชิณ
พ.ศ. ๒๕๔๕	เป็นเจ้าอาวาสวัดเวฬุราชิณ
พ.ศ. ๒๕๔๕	ได้รับปรับพัดยศ พระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นตรี
พ.ศ. ๒๕๕๐	ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก

งานการศึกษาสงเคราะห์

- ได้จัดตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์นักเรียนระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา จำนวนเงิน ๑๒๕,๙๙๒.๙๘ บาท (หนึ่งแสนสองหมื่นห้าพันเก้าร้อยเก้าสิบสองบาทเก้าสิบแปดสตางค์)
- ได้แจกทุนการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๒ - ๒๕๕๑ เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น ๔๘๑,๐๐๐.๐๐ บาท (สี่แสนแปดหมื่นหนึ่งพันบาทถ้วน)

งานสาธารณูปการ

นับตั้งแต่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ได้ดำเนินการก่อสร้างกุฏิสงฆ์ ชุบ ศิริภาคย์และพงษ์จิตต์ และบูรณะพระอุโบสถ พระพุทธรูปในพระอุโบสถ วิหาร เจดีย์ ศาลาการเปรียญ ศาลาบำเพ็ญกุศลศพ และถาวรวัตถุอื่น ๆ นานัปการ รวมเป็นทุนบูรณะและก่อสร้างทั้งสิ้น ๖,๒๐๑,๐๐๐ บาท (หกล้านสองแสนหนึ่งพันบาทถ้วน)

งานการเผยแผ่

เป็นผู้แสดงธรรมแก่ประชาชน ในวันธัมมัสสวนะ เป็นผู้นำพุทธศาสนิกชนประกอบพิธีเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นประจำทุกปีและส่งเสริมให้เยาวชนได้เข้ามาศึกษาปฏิบัติในโครงการโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ทุกปี

สนับสนุนพระสงฆ์ภายในวัดให้เข้าไปเป็นครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวัดเวฬุราชิณและบรรยายธรรมในสถานที่ต่าง ๆ เป็นประจำ

มรณกาล

พระครูไพศาลธรรมานุยุต เป็นผู้มีคุณูปการแก่พระพุทธศาสนา วัดวาอารามและสังคมอีกรูปหนึ่ง ตลอดระยะเวลาที่ดำรงอยู่ในสมณเพศได้บำเพ็ญประโยชน์ทั้ง "อัตตหิตประโยชน์" คือประพฤติปฏิบัติอยู่ในครรลองแห่งพระธรรมวินัย เป็นแบบอย่างของศิษยานุศิษย์ด้วยดีเสมอมา และ "ปรหิตประโยชน์" ได้แก่ การเสียสละทำหน้าที่เพื่อส่วนรวม ได้รับภาระธุระเป็นเจ้าอาวาส ทำหน้าที่ปกครองดูแลสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรภายในวัดเวฬุราชิณและดูแลกิจการงานพระศาสนามาโดยตลอด

เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๑ ได้เดินทางกลับไปบ้านที่จังหวัดสระแก้ว เพื่อไปรับโยมพี่สาวมาหาหมอที่โรงพยาบาล ขณะเดินทางกลับได้เกิดอุบัติเหตุทางรถยนต์ จึงทำให้พระครูไพศาลธรรมานุยุต ได้ถึงแก่มรณภาพ เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๑ เวลา ๑๖.๐๐ น. ที่โรงพยาบาลพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา สร้างความเศร้าใจและอาลัยแก่ศิษยานุศิษย์ ญาติมิตร และสาธุชนผู้ที่เคารพนับถือสุดจะพรรณนา

ประวัติ

โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดเวฬุราชิณ

แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

การศึกษาในอดีต เยาวชนต้องอาศัยวัดเป็นที่ศึกษาเล่าเรียน ครูผู้สอนเป็นพระภิกษุ นอกจากการสอนให้อ่านออกเขียนได้แล้ว วิชาที่เน้นหนักก็คือ ศีลธรรม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ซึ้งมีทั้งทฤษฎี และภาคปฏิบัติ เพราะตามปกติวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน วันที่ประชาชนจะมาทำบุญสมาทานศีลปฏิบัติธรรมในวันพระ การจัดงานต่างๆ เป็นต้นว่า ตรุษสงกรานต์ ซึ่งเป็นวันที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีไทย การบวชนาค การเผาศพ ก็มาจัดทำกันที่วัด เยาวชนที่ศึกษาอยู่ในวัดได้รู้เห็น ได้ร่วมงานก็เกิดความรู้ และปฏิบัติกันมาเป็นประจำ ก็เกิดความประทับใจ มีความตั้งใจที่จะประพฤติดีปฏิบัติชอบ ทำให้เยาวชนมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับวัด รู้จักบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์และมิใช่ประโยชน์ มีความเห็นอกเห็นใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อคนอื่น ดำเนินชีวิตไปตามหลักธรรมคำสอนทางสอนทางพระพุทธศาสนา ปัญหาเกี่ยวกับเยาวชนในสมัยนั้น จึงไม่ค่อยมีแต่ปัจจุบันนี้รัฐเป็นผู้จัดการศึกษา ความเกี่ยวข้องต่างๆ ที่เคยก็มีก็หมดไป แม้ว่าโรงเรียนบางแห่งจะตั้งอยู่ภายในบริเวณวัด แต่ก็ดูประหนึ่งว่าจะอยู่กันคนละโลก โรงเรียนก็อยู่ส่วนของโรงเรียนวัดอยู่ส่วนวัด ไม่มีกิจกรรมประเภทใดเกี่ยวข้องกันเลย หรือมีก็เท่ากับว่า เยาวชนห่างเหินกันเรื่อยๆ เหมือนกัน แม้ว่ารัฐจะบรรจุวิชาศีลธรรมเข้าในหลักสูตรก็ตาม ก็ยังไม่เป็นการเพียงพอที่จะให้เยาวชนมองเห็นคุณค่าของศีลธรรม เพราะเวลาหรือชั่วโมงศีลธรรมที่สอนในโรงเรียนนั้นน้อยเกินไป ทั้งคะแนนก็น้อย นักเรียนจึงไม่ค่อยสนใจนัก นอกจากนี้ ครูผู้สอนเองยังไม่เข้าใจ หรือไม่ก็ความประพฤติของครูผู้สอนทำให้นักเรียนขาดความเชื่อถือ ประกอบกับแสงสีอารยธรรมตะวันตกหลั่งไหลเข้ามาทำให้ศีลธรรม วัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามต่างๆ ของชาติ ต้องดับอับเฉาไป ปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับเยาวชนนับวันจะยิ่งเพิ่มขึ้นทุกที

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ ใน พ.ศ. ๒๕๒๘ คณะสงฆ์วัดเวฬุราชิณ อันมีพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระราชสุวัฒนาภรณ์ (ฟู ปิยาจาโร) อดีตเจ้าอาวาสวัดเวฬุราชิณ เป็นประธานมีความสำนึกว่า "พระก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมและอาศัยสังคมอยู่" เมื่อสังคมประสบปัญหา พระก็ควรมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหานั้นบ้าง จึงได้รวมกันตั้งโรงเรียนใน

รูปแบบของการศึกษา สงเคราะห์ **สอนวิชาธรรมะศึกษา, พระพุทธประวัติ, ศาสนพิธี, มารยาทไทย, ภาษาอังกฤษ และวิชาคณิตศาสตร์** เพื่ออบรมเยาวชนของชาติให้มีความรู้ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สมเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีเป็นแนวทางให้เยาวชนได้รู้จักจักปฏิบัติตนในสังคมได้อย่างถูกต้อง เปิดสอนเฉาะวันอาทิตย์ทุกอาทิตย์ ซึ่งเป็นเวลาว่างจากการศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนของเยาวชน นี่คือ ที่มาของโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดเวฬุราชิณ

โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดเวฬุราชิณภายใต้การบริหารของท่านพระครูวิสุทธิกิจจานุการ ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดเวฬุราชิณ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน ได้ส่งเสริมให้เด็กนักเรียนได้ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ในระหว่างโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ด้วย ได้รับรางวัลและได้สร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียนมาโดยตลอด จนเป็นที่ยอมรับถึงความสามารถในหมู่โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ผลงานของนักเรียนโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดเวฬุราชิณ

โคลงโลกนิติ

คัดลอกจาก

ฉบับพระนิพนธ์ของ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร

ขานกล่าวเล่าเรื่อง
โคลงโลกนิติ

ในงานพิธีต่าง ๆ นั้น เรามักจะได้ยินพิธีกรยกบทกลอนขึ้นมากล่าวอ้าง เพื่อให้พิธีการนั้นเพิ่มความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ หรือเพื่อเสริมเกียรติแก่เจ้าภาพอย่างหลากหลายและลุ่มลึก ยกตัวอย่างงานวัดงานวา หรืองานทำบุญสุนทาน ที่มักจะได้ยินคุ้นหูอยู่เสมอก็คือ "วัดจะดีมีหลักฐานเพราะบ้านช่วย" ก็จำกันมาและใช้กันไป โดยเราไม่ทราบที่มาของกลอนบทนี้ และยกระดับขึ้นมาอีกก็คือพิธีกรบางท่านได้ยกโคลงขึ้นมากล่าวเสริมพิธีหรือเพิ่มธรรมบรรยายของตน และก็ไม่ทราบอีกเช่นเดียวกันว่าโคลงบทนี้เป็นสำนวนเก่าหรือปรับปรุงแต่งขึ้นใหม่ และใครเป็นผู้แต่ง และแต่ละคนแต่ละท่านที่ยกมาพูดก็ไม่เหมือนกันเสียทีเดียว จึงทำให้ไม่มั่นใจว่าของใครผิดของใครถูก

กล่าวถึง "โคลงโลกนิติ" อ่านว่า (โคลง-โลก-กะ-นิด) เป็นบทโคลงสุภาษิตมีลักษณะเป็นโคลงสี่สุภาพที่รวบรวมสุภาษิตเก่าแก่ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาสามัญของโลกมากล่าวไว้ ในสำนวนเก่านั้นเชื่อว่าแต่งขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา และได้ทำการปรับแก้ไขสำนวนเก่าบางบทเป็นสำนวนใหม่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ที่ทรงปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เมื่อ พ.ศ.๒๓๗๔ เพื่อจะจารึกโคลงโลกนิตินี้ไว้ที่วัดพระเชตพนฯ หรือมหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรกของไทยนั้น ความยาวของโคลงโลกนิตินี้ไม่เท่ากัน ถ้าเป็นต้นฉบับสมุดไทยมี ๔๐๘ บท ของจารึกวัดโพธิ์มี ๔๓๕ บท แก้ไขเพิ่มเติมฉบับประชุมโคลงโลกนิติมี ๕๙๓ บท ฉบับหอสมุดแห่งชาติมี ๙๑๑ บท ฉบับของกรมวิชาการมี ๙๐๒ บท และฉบับที่ใช้เป็นต้นฉบับในการจัดพิมพ์ครั้งนี้มี ๔๓๐ บท โดยโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร (พระนามเดิมว่า พระองค์เจ้าชายมั่ง พระโอรสใน พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ประสูติแต่ เจ้าจอมมารดานิ่ม ซึ่งเป็นธิดาของเจ้าพระยาพระคลัง(หน) ประสูติเมื่อวันเสาร์ ขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๗ ปีฉลู ตรงกับวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๓๓๖ ซึ่งเป็นต้นสกุล เดชาติวงศ์) เป็นผู้ปรับแก้ไขให้ไพเราะยิ่งขึ้น ต้นฉบับที่ใช้พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพท่านพระครูไพศาลธรรมานุยุต (สนั่น อิสฺสโร) อดีตเจ้าอาวาสวัดเวฬุราชิณ และอดีตเจ้าคณะแขวงบุคคโล ใช้ฉบับที่จัดพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ม.ล.กรี เดชาติวงศ์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม เมื่อ พ.ศ.๒๔๙๐ เป็นหลัก มิได้ปรับแก้ไขแต่อย่างใด แม้ว่าจะดูหนังสือ "ประชุมโคลงโลกนิติ" และโคลงโลกนิติเล่มอื่น ๆ ที่ค้นคว้าจากห้องสมุด

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่ตกทอดมาจากวิทยาลัยครูพระนครเดิมบ้าง แต่ก็ไม่ได้ปรับแก้ไข จะยังคงไว้เพื่อให้ผู้ที่ต้องการศึกษาได้ค้นคว้าหาความหมายทางภาษาด้วยตนเอง และด้วยความบังเอิญที่ว่าท่านหม่อมหลวงกรี เดชาติวงศ์ ซึ่งอยู่ในสายสกุลของสมเด็จฯ กรมพระยาเดชาดิศร นั้น มีสายสกุลสืบต่อมาท่านหนึ่งคือ เด็กชายสุธี เดชาติวงศ์ ณ อยุธยา ที่มีชื่อเหมือนกับข้าพเจ้าคือ “สุธี” ซึ่งรับเป็นบรรณาธิการจัดทำหนังสือและตรวจทานต้นฉบับ นับเป็นความภาคภูมิใจและเป็นเกียรติอย่างสูงยิ่งที่ได้ทำหน้าที่นี้ เพื่อความแพร่ไพบูลย์แห่งภูมิปัญญาไทยระดับสูงต่อไป

โคลงโลกนิตินี้นักปราชญ์ไทยได้ศึกษาภูมิปัญญาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ธรรมบท คาถาภาษาบาลี คาถาภาษาสันสกฤต คัมภีร์โลกนิติ คัมภีร์ธรรมนีติ คัมภีร์ราชนีติ หนังสือหิโตปเทศ เป็นต้น แล้วคัดเลือกบทที่มีความไพเราะ มีเนื้อหาลึกซึ้งกินใจ ถอดความแล้วเรียบเรียงเป็นโคลงโลกนิติที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง

โคลงโลกนิติได้นำมาเป็นส่วนหนึ่งของตำราเรียนเพื่อให้เกิดความซาบซึ้งทางวรรณศิลป์ ลักษณะของคำประพันธ์เป็นโคลงสี่สุภาพ นักเรียนที่ศึกษาโคลงโลกนิติจะได้ศึกษาอยู่เพียง ๔๐ กว่าบทเท่านั้น นอกนั้นยังเป็นสิ่งลับลี้ และไม่ค่อยมีใครได้ศึกษาจนจบครบทั้งหมด ในขณะที่ข้าพเจ้าตรวจทานต้นฉบับนั้น ได้เสาะแสวงหาซื้อฉบับที่พิมพ์ขึ้นใหม่ ๆ หรือแม้แต่ฉบับของกรมวิชาการที่จัดพิมพ์ไม่นานมานี้ ตามร้านหนังสือต่าง ๆ ร่วม ๒๐ ร้าน ก็ไม่พบแม้สักเล่มเดียว จึงทำให้เกิดความมุ่งมั่นว่าหนังสือที่จัดพิมพ์เพื่อแจกในคราวครั้งนี้คงจะเป็นประโยชน์ไม่น้อยทีเดียว

โคลงโลกนิติ เนื้อโคลงใน ๒ บทแรก เป็นบทนำเรื่อง ไม่ใช่ตัวสุภาษิต ที่ เริ่มว่า อัญขยม (คือตัวผู้เขียนหรือข้าพเจ้า) บรมนเรศร์เรื้อง รามวงศ์ เป็นต้น แสดงให้เห็นว่า โคลงนี้เป็นพระราชประสงค์ขององค์รัชกาลที่ ๓ ที่ต้องการให้พสกนิกรของพระองค์นั้นได้ศึกษาสุภาษิตโบราณผ่านเนื้อหาโคลงเหล่านี้

การจัดพิมพ์โคลงโลกนิติครั้งนี้นับเป็นความตั้งใจที่จะสร้างสรรสิ่งที่มีค่าและเป็นประโยชน์ในวงการศึกษาเป็นเป้าหมาย เพราะวัดเวฬุราชิณมีศิษยานุศิษย์ที่เป็นนักเรียนอยู่เป็นจำนวนมาก ต้นฉบับที่มีอายุ ๖๐ ปีเศษนี้ได้รับความเมตตาจาก พระศรีสุธรรมมุนี เลขานุการเจ้าคณะภาค ๑ วัดพิชยญาติการาม ซึ่งเป็นวัดที่หม่อมหลวงกรี เดชาติวงศ์ เคยศึกษาในระดับมัธยมศึกษาในอดีต ได้ย้อนประวัติศาสตร์ขึ้นมาอีกวาระหนึ่ง ผลความดีอันนี้คงสำเร็จแก่ท่านหม่อมหลวงกรี เดชาติวงศ์ อีกโสดหนึ่ง และย้อนไปถึงสมเด็จฯ กรมพระยาเดชาดิศร ผู้เป็นรัตนกวีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ด้วย

ในการจัดงานพระราชทานเพลิงศพท่านพระครูไพศาลธรรมานุยุต (สนั่น อิสฺสโร) คณะศิษยานุศิษย์ทั้งเก่าและใหม่ได้พร้อมใจกันจัดขึ้นในวันที่ ๒-๓-๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓ นี้ ได้เสียสละปัจจัยและกำลังแรงกายช่วยเหลือกันโดยไม่ได้เบียดเบียนเงินทุนเดิมของวัด และได้มีความคิดร่วมกันว่าจะจัดการหนี้สงฆ์ที่เคยมีมาให้หมดสิ้นโดยเร็ว มิให้เป็นที่ครหาได้ เพื่อบูชาคุณงามความดีของอดีตเจ้าอาวาสทุกรูป ท่านผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด และเพื่อเคารพนบนอบต่อกรมพระยาเดชาดิศร ขอนำโคลงบทที่ ๒๓๔ มากล่าวไว้ ณ ที่นี้ว่า

มูลบาปคือโลภล้น แสวงหา
สรรพรสเป็นมูลพา พยาธิไซร้
มูลทุกข์เกิดเพราะรา คาเกลศ
มูลนิพพานนั้นได้ เพราะด้วยสัจจา ฯ

สรรพสิ่งนั้นมีมูลคือรากเหง้าหรือสาเหตุเป็นของตัวเอง เมื่อจะแก้ปัญหาต้องเริ่มแก้ที่สาเหตุคือสมุทัย มีกระบวนการแก้ไขเป็นมรรคา นำพาสู่การดับปัญหาโดยไม่เกิดซ้ำอีกคือนิโรธ

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าโคลงโลกนิตินี้จะอำนวยสุนทรียะทางภาษาให้เกิดแก่ผู้สนใจใคร่ศึกษาด้วยดี และใช้เป็นกุศโลบายในกิจการต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เป็นเส้นทางเกื้อกูลแก่พิธีกร นักบรรยายได้อาศัยใช้ประโยชน์และเผยแพร่ให้กว้างขวางออกไป

ดร.สุธี แก้วเขียว
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ศูนย์ข้อมูลและการบริการ
แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน
กรุงเทพมหานคร

โคลงโลกนิติ

พระนิพนธ์

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร

๏ อัญขยมบรมนเรศร์เรื้อง งามวงศ์
พระผ่านแผ่นไผททรง สืบไท้
แสวงยิ่งสิ่งสดับองค์ โอวาท
หวังประชาชนให้ อ่านแจ้งคำโคลง ฯ

๏ ครรโลงโลกนิติมี้ นมนาน
มีแต่โบราณกาล เก่าพร้อง
เป็นสุภษิตสาร สอนจิตต์
กลดังสร้อยสอดคล้อง เวียไว้ในกรรณ ฯ

๑. **ปูติมจฺฉํ กุสคฺเคน โย นโร อุปนยฺหติ**
กุสาปิ ปูตี วายนฺติ เอวํ พาลูปเสวนา ฯ
๏ ปลาร้าพันห่อด้วย ใบคา
ใบก็เหม็นคาวปลา คละคลุ้ง
คือคนหมู่ไปหา คบเพื่อน พาลนา
ได้แต่ร้ายร้ายฟุ้ง เฟื่องให้เสียพงศ์ ฯ

๒. **ตครญฺจ ปลาเสน โย นโร อุปนยฺหติ**
ปตฺตาปิ สุรภี วายนฺติ เอวํ ธีรูปเสวนา ฯ
๏ ใบภ้อพันห่อหุ้ม กฤษณา
หอมระรวยรสพา เพริศด้วย
คือคนเสพเสน่หา นักปราชญ์
ความสุขซาบฤาม้วย ดุจไม้กลิ่นหอม ฯ

๓. **ยถา อุทุมฺพรา ปกฺกา พหิ รตฺตกเมว จ**
อนฺโต กิมีสุสมฺปนฺนา เอวํ ทุชฺชนหทยา ฯ
๏ ผลเดื่อเมื่อสุกไซร้ มีพรรณ
ภายนอกแดงดูฉัน ชาดบ้าย
ภายในย่อมแมลงวัน หนอนบ่อน
ดุจดั่งคนใจร้าย นอกนั้นดูงาม ฯ

๔. **ยถา ปิ ปนสา ปกฺกา พหิ กณฺฑกเมว จ**
อนฺโต อมตสมฺปนฺนา เอวํ สุชนหทยา ฯ
๏ ขนุนสุกสล้างแห่ง สาขา
ภายนอกเห็นหนามหนา หนั่นแท้
ภายในย่อมรฺสา เอมโอช
สาธุชนนั่นแล้ เลิศด้วยดวงใจ ฯ

๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ยางขาวขนเรียบร้อย ดูดี
ภายนอกหมดใสสี เปรียบฝ้าย
กินสัตว์เสพปลามี ชีวิต
เฉกเช่นชนชาติร้าย นอกนั้นนวลงาม ฯ

๏ รูปแร้งดูร่างร้าย รุงรัง
ภายนอกเพียงพึงชัง ชั่วช้า
เสพสัตว์ที่มรณัง นฤโทษ
ดังจิตต์สาธุชนกล้า กลั่นสร้างทางผล ฯ

๖. **ยาวชีวมฺปิ เจ พาโล ปณฺฑิตํ ปยิรุปาสติ**
น โส ธมฺมํ วิชานาติ ทพฺพี สูปรสํ ยถา ฯ

๏ คนพาลผู้บาปแท้ ทุรจิตต์
ไปสู่หาบัณฑิต ค่ำเช้า
ฟังธรรมอยู่เนืองนิตย์ บ่ซาบ ใจนา
คือจวักตักข้าว ห่อนรู้รสแกง ฯ

๗. **มุหุตฺตมฺปิ เจ วิญฺญู ปณฺฑิตํ ปยิรุปาสติ**
โส เว ธมฺมํ วิชานาติ ชิวฺหา สูปรสํ ยถา ฯ

๏ ผู้ใดใจฉลาดล้ำ ปัญญา
ได้สดับปราชญ์เจรจา อาจรู้
ยินคำบัดเดี๋ยวมา ซับซาบ ใจนา
คือมลิ้นคนผู้ ทราบรู้รสแกง ฯ

๘. **จตุปาโท อหํ สมฺม** **ตฺวํ ปิ สมฺม จตุปฺปโท**
เอหิ สีห นิวตฺตสฺสุ **กึ นุ ภีโต ปลายิสิ ฯ**
๏ หมูเห็นสีหราชท้า ชวนรบ
กูสี่ตีนกูพบ ท่านไซร์
อย่ากลัวท่านอย่าหลบ หลีกจาก กูนา
ท่านสี่ตีนอย่าได้ วากเว้วางหนี ฯ

๙. **อสุจิ ปูติโลโมสิ** **ทุคฺคนฺโธ วายสิ สูกร**
สเจ ยุชฺฌิตุกาโมสิ **ชยํ สมฺม ททามิ เต ฯ**
๏ สีหราชร้องว่าโอ้ พาลหมู
ทรชาติครั้นเห็นกู เกลียดใกล้
ฤามึงใคร่รบดนู มึงนาศ เองนา
กูเกลียดมึงกูให้ พ่ายแพ้ภัยตัว ฯ

๑๐. **มณฺฑโก สหปิ ปทุมํ** **ปทุมํ คนฺเธน ลภติ**
ภมรา วาสทุรมฺ ปทุมมฺ **ปทุมคนฺเธสุ ลภติ ฯ**
๏ กบเกิดในสระใต้ บัวบาน
ฤาห่อนรู้รสมาลย์ หนึ่งน้อย
ภุมราอยู่ไกลสถาน นับโยชน์ ก็ดี
บินโบกมาค้อยค้อย เกลือกเคล้าเสาวคนธ์ ฯ

๑๑. **ผนฺทนํ จปลํ จิตฺตํ** **ทุรกฺขํ ทุนฺนิวารยํ**
อุชุํ กโรติ เมธาวี **อุสุกาโรว เตชนํ ฯ**
๏ ใจชนใจชั่วช้า โฉงเฉง
ใจจักสอนใจเอง ไป่ได้
ใจปราชญ์ดัดตามเพลง พลันง่าย
ดุจช่างปืนดัดไม้ แต่งให้ปืนตรง ฯ

๑๒. นมนฺติ จ ผลารุกฺขา นมนฺติ น พุทฺโธชนา
สุกฺกกฏฺฐญฺจ วิโล จ ภิชฺชเต เนวนุกปฺปติ ฯ
๏ ไม้ค้อมมีลูกน้อม นวยงาม
คือสัปปุรุษสอนตาม ง่ายแท้
ไม้ผุดั่งคนทราม สอนยาก
ดัดก็หักแหลกแล้ ห่อนรื้อโดยตาม ฯ

๑๓. สงฺคโห ทุวิโธ เณยฺโย พาโล จ ปณฺฑิโตปิ จ
เย ชนา ธีรสมาคมฺม ทุกฺขปฺปตฺตา น สํสิยุํ ฯ
๏ เป็นคนควรรอบรู้ สมาคม
สองประการนิยม กล่าวไว้
หนึ่งพาลหนึ่งอุดม นักปราชญ์
สองสิ่งนี้จงให้ เลือกรู้สมาคม ฯ

๑๔. โย ชโน พาลสมาคโม สุขปฺปตฺโต น สํสิยา
ปณฺฑิตา จ สทา สุขา พาลา ทุกฺขสมาคมา ฯ
๏ คนใดไปเสพด้วย คนพาล
จักทุกข์ทนเนานาน เนิ่นแท้
ใครเสพท่วยทรงญาณ เปรมปราชญ์
เสวยสุขล้ำเลิศแล้ เพราะได้สดับดี ฯ

๑๕. (ยังไม่พบคาถา)
ได้เห็นนักปราชญ์ไซร้ เป็นสุข
อยู่ร่วมเรือนหายทุกข์ ค่ำเช้า
ผู้พาลสั่งสอนปลุก ใจดั่ง พาลนา
ยลเยี่ยงนกแขกเต้า ตกต้องมือโจร ฯ

๑๖. **จช ทุชฺชนสํสคฺคา รช สาธุสมาคมํ**
กร ปุญฺญมโหรตฺตํ สร นิจฺจมนิจฺจตํ ฯ
๏ จงนับสัปปุรุษรู้ บุญกรรม์
จงละหลีกพาลอัน ชั่วร้าย
จงสร้างสืบบุญธรรม์ ทุกเมื่อ
(จงสร้างสืบบุญวัน ค่ำต่อ วายนา)
จงนึกนิตย์ชีพคล้าย ดุจด้วยฟองชล)

๑๗. **กากา กากสฺส โทเสน หํโส ภวติ สํสก**
เอวํ ทุชฺชนสงฺคณฺจ กุลปุตฺโต วินสฺสติ ฯ
๏ คบกากาโหดให้ เสียพงศ์
พาตระกูลเหมหงส์ แหลกด้วย
คบคนชั่วจักปลง ความชอบ เสียนา
ตราบลูกหลานเหลนม้วย ไม่ม้วยนินทา ฯ

๑๘. **วิส อคฺคุรู วิสฺสทานํ วิสฺสทาตญฺจ ทนฺตโย**
วิสฺสํ ทุชฺชนสฺรวางฺค ภาสิตํ ทิมฺขํ ขลุ ฯ
๏ มดแดงแมลงป่องไว้ พิษหาง
งูจะเข็บพิษวาง แห่งเขี้ยว
ทรชนทั่วสรรพางค์ พิษอยู่
เพราะประพฤติมันเกี้ยว เกี่ยงร้ายแกมดี ฯ

๑๙. **วิสฺมาทิตฺยนาคินฺโท ปทโก น มหิทฺธิโก**
วิจฺจิโก วิสฺมา สตฺโต ปทโก จ มหิทฺธิโก ฯ
๏ นาคีมีพิษเพี้ยง สุริโย
เลื้อยบ่ทำเดโช แช่มช้า
พิษน้อยหยิ่งโยโส แมลงป่อง
ชูแต่หางเองอ้า อวดอ้างฤทธี ฯ

๒๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ความรู้ผู้ปราชญ์นั้น นักเรียน
ฝนทั่งเท่าเข็มเพียร ผ่ายหน้า
คนเกียจเกลียดหน่ายเวียน วนจิตต์
กลอุทกในตะกร้า เปี่ยมล้นฤๅมี ฯ

๒๑. **สมฺปุณฺณกุมฺโภ น กโรติ สทฺทํ อฑฺฒาฆฏํ โฆสกโรติ สทฺทํ**
วิชฺชา นรา อสฺส วากฺยตฺจ วิชฺชา หิ นานา พหุวากฺยตฺจ ฯ

๏ กละออมเพ็ญเพียบน้ำ ฤๅติง
โอ่งอ่างพร่องชลชิง เฟื่องหม้อ
ผู้ปราชญ์ห่อนสุงสิง เยียใหญ่
คนโฉดรู้น้อยก้อ พลอดพ้นประมาณ ฯ

๒๒. **คชทนฺตสโม วากฺยมฺ สาธุวากฺยมฺ พุทฺโธ รมิ**
ทุชฺชนสฺส สโม วากฺยมฺ กุมฺมาสิรมสิ ทุชฺชนมฺ ฯ

๏ งาสารฤๅห่อนเหี้ยน หดคืน
คำกล่าวสาธุชนยืน อย่างนั้น
ทุรชนกล่าวคำฝืน คำเล่า
หัวเต่ายาวแล้วสั้น เล่ห์ลิ้นทรชน ฯ

๒๓. **ทุชฺชเนสฺส กร สํสคฺคา สตฺรู ตาปิ น ยุชฺชเต**
ครฺหิโต ทหงฺคาเร สานฺเต ทานยเต กร ฯ

๏ ทรชนอย่าเคียดแค้น อย่าสนิท
อย่าห่างศัตรูชิด อย่าใกล้
คือไฟถ่านแรงฤทธิ ถือถลาก มือนา
แม้นดับแล้วบไหม้ หม่นต้องมือดำ ฯ

๒๔. **กุกฺกุเฏ จ อมิตฺตสฺมึ มิตฺตสฺมิมฺปิ น วิสฺสเส**
ยถา กปฺปติ ตํ มิตฺรํ สฺรวโทสํ ปกาสิตา ฯ

๏ มิตรพาลอย่าคบให้ สนิทนัก
พาลใช่มิตรอย่ามัก กล่าวใกล้
ครั้นคราวเคียดคุมชัก เอาโทษ ใส่นา
รู้เหตุสิ่งใดไซร้ ส่อสิ้นกลางสนาม ฯ

๒๕. **โย สฺวานสฺส ทุเส ปาทํ ตสฺส ปาทํ น โส ทุส**
เอวเมว หิ ทุชฺชโน อกฺรธา น สมนฺติโต ฯ

๏ หมาใดตัวร้ายขบ บาทา
อย่าขบตอบต่อหมา อย่าขึ้ง
ทรชนชาติช่วงทา รุณโทษ
อย่าโกรธอย่าหน้าบึ้ง ตอบถ้อยถือความ ฯ

๒๖. **มธุรสกฺกรสํยุตฺตมฺ นิมฺพวิเนฺย ปฺรติฏฺฐิตมฺ**
กรฺษิรกุมฺภสฺรหสฺรานิ นิมฺพติมฺมธรายเต ฯ

๏ ลูกสะเดาน้ำผึ้งซาบ โทรมปน
แล้วปลูกปองรสคนธ์ แอบอ้อย
ตราบเท่าออกดอกผล พวงดก
ขมแห่งสะเดาน้อย หนึ่งรู้โรยรา ฯ

๒๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ พริกเผ็ดใครให้เผ็ด ฉันใด
หนามย่อมแหลมเองใคร เซี่ยมให้
จันทน์กฤษณาไฉน ใครอบ หอมฤา
วงศ์แห่งนักปราชญ์ได้ เพราะด้วยฉลาดเอง ฯ

๒๘. สุกฺโกปิ จนฺทนตรุ น ชหาติ คนฺธํ
นาโค คโต รณมุเข น ชหาติ สีลํ
ยนฺเต คโต มธุรสํ น ชหาติ อุจฺฉุ
ทุกฺโขปิ ปณฺฑิตชโน น ชหาติ ธมฺมํ ฯ

๏ จันทน์แห้งกลิ่นห่อนได้ ดรธาน
อ้อยหีบชานยังหวาน โอชอ้อย
ช้างเข้าศึกเสี่ยมสาร ยกย่าง งามนา
บัณฑิตแม้นทุกข์ร้อย เท่ารื้อลืมธรรม ฯ

๒๙. หํโส มชฺเฌ น กากานํ สีโห คุนฺนํ น โสภเต
คทฺรภมชฺเฌ ตุรงฺโค พาลมชฺเฌ จ ปณฺฑิโต ฯ

๏ ฝูงหงส์หลงเข้าสู่ ฝูงกา
สีหราชเคียงโคนา คลาดเคล้า
ม้าต้นระคนลา เลวชาติ
นักปราชญ์พาลพาเต้า สี่นี้ไฉนงาม ฯ

๓๐. ภมรา ปุปฺผมิจฺฉนฺติ คุณมิจฺฉนฺติ สุชนา
มกฺขิกา ปูติมิจฺฉนฺติ โทสมิจฺฉนฺติ ทุชฺชนา ฯ

๏ แมลงวันแสวงเสพด้วย ลามก
พาลชาติเสาะสิ่งรก เรื่องร้าย
ภุมราเห็จเหิรหก หาบุษ บานา
นักปราชญ์ฤๅห่อนหม้าย หมั่นสู้แสวงธรรม ฯ

๓๑. ตฤณชลมตฺถิตานามฺ กาญฺจไนกิมฺมฤคานามฺ
วนผลมตฺถิตานามฺ รตไน กิมฺกปินามฺ
อสุจิตมตฺถิตานามฺ คนฺธมฺ กิมฺสุกรานามฺ
มชฺชสตฺตมตฺถิตานามฺ สาตฺรไก กิมฺมกฺขานามฺ ฯ

๏ เนื้อปองน้ำหญ้า บ่ ปองทอง
ลิง บ่ ปองรัตน์ปอง ลูกไม้
หมูปองอสุจิของ หอมห่อน ปองนา
คนเคลิบเคลิ้มบ้าใบ้ ห่อนรู้ปองธรรม ฯ

๓๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ กายเกิดพยาธิโรคร้าย ยาหาย
แต่พยสยาไป่วาย ตราบม้วย
ชาติเสือห่อนหายลาย ลบผ่อง
กล้วยก็กล้วยคงกล้วย กลับกล้ายฤามี ฯ

๓๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ขุนเขาสูงร้อยโยชน์ คณนา
ขุนปราบด้วยโยธา ราบได้
จักล้างพยสสา หัสยาก
ยศศักดิ์ให้เท่าให้ พยสนั้นฤาหาย ฯ

๓๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ คบคนผู้โฉดเคลิ้ม อับผล
หญิงเคียดอย่าระคน ร่วมห้อง
อย่าคบหมู่ทรชน สอนยาก
บัณฑิตแม้ตกต้อง โทษสู้สมาคม ฯ

๓๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ภูเขาอเนกล้ำ มากมี
บ่ มิหนักแผ่นธรณี หน่อยไซร้
หนักนักแต่กระลี ลวงโลก
อันจักทรงทานได้ แต่พื้นนรกานต์ ฯ

๓๖. **เสโล ยถา เอกฆโน** **วาเตน น สมีรติ**
เอวํ นินฺทาปสํสาสุ **น สมฺมิญฺชนฺติ ปณฺฑิตา ฯ**
๏ ภูเขาทั้งแท่งล้วน ศิลา
ลมพยุพัดพา บ่ ขน
สรรเสริญและนินทา คนกล่าว
ใจปราชญ์ฤาเพื่องฟื้น ห่อนได้จินต์จล ฯ

๓๗. **(ยังไม่พบคาถา)**
๏ ห้ามเพลิงไว้อย่าให้ มีควัน
ห้ามสุริยแสงจันทร ส่องไซร้
ห้ามอายุให้หัน คืนเล่า
ห้ามดั่งนี้ไว้ได้ จึ่งห้ามนินทา ฯ

๓๘. **ปพฺพตาปิ พหุเสลา** **รตนานิ จ ทุลฺลภา**
พหุชนา สทา โหนฺติ **ปณฺฑิตาปิ จ ทุลฺลภา ฯ**
๏ ภูเขาเหลือแหล่ล้วน ศิลา
หามณีจินดา ยากได้
ฝูงชนเกิดนานา ในโลก
หานักปราชญ์นั้นไซร้ เลือกแล้วฤามี ฯ

๓๙. **วนานนฺต พหุพฤกฺษา** **จนฺทนกณฺหทุลฺลภา**
พหุชนา สทา โหนฺติ **ปณฺฑิตาปิ จ ทุลฺลภา ฯ**
๏ ป่าหลวงหลายโยชน์พร้อม พฤกษา
หาแก่นจันทน์กฤษณา ยากไซร้
ฝูงคนเกิดมีมา เหลือแหล่
หาปราชญ์ฤาจักได้ ยากแท้ควรสงวน ฯ

๔๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ มัจฉามีทั่วท้อง	ชโลธร
หาเงือกงูมังกร	ยากได้
ทั่วด้าวพระนคร	คนมาก มีนา
จักเสาะสัปปุรุษไซร้	ยากแท้จักมี ฯ

๔๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ดารามีมากร้อย	ถึงพัน
บ่ เปรียบกับดวงจันทร์	หนึ่งได้
คนพาลมากอนันต์	ในโลก
จะเทียบเท่าปราชญ์ไซร้	ยากแท้ฤาถึง ฯ

๔๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เหมหงส์เลี้ยงชีพด้วย	สาคร
ช้างพึ่งพนาดร	ป่าไม้
ภุมราบุษบากร	ครองร่าง ตนนา
นักปราชญ์เลี้ยงตัวได้	เพื่อด้วยปัญญา ฯ

๔๓. **ปกฺขีนํ พลมากาโส** **มจฺฉานมุทกํ พลํ**
ทุพฺพลสฺส พลํ ราชา **กุมารานํ รุทํ พลํ ฯ**

๏ นกแร้งบินได้เพื่อ	เวหา
หมู่จรเข้เต่าปลา	พึ่งน้ำ
เข็ญใจพึ่งราชา	จอมราช
ลูกอ่อนอ้อนกลืนกล้ำ	เพื่อน้ำนมแรง ฯ
(ครวญคร่ำ)	(แม่ให้กินนม)

๔๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ป่าพึ่งพาลพยัคฆ์ร้าย ราวี
เสือพึ่งไพรพงพี เถื่อนถ้ำ
ความชั่วพึ่งความดี เท็จพึ่ง จริงนา
เรือพึ่งแรงน้ำน้ำ หากรู้คุณเรือ ฯ

๔๕. **สปฺปา สปฺปสฺส ปทํ ปสฺสํ กุกฺกุโฏฺสฺต น ปสฺสติ**
โจรา ปสฺสนฺติ โจรานํ ธีรา ปสฺสนฺติ ธีรติ ฯ

๏ ตีนงูงูไซร้หาก เห็นกัน
นมไก่ไก่สำคัญ ไก่รู้
หมู่โจรต่อโจรหัน เห็นเล่ห์ กันนา
เชิงปราชญ์ฉลาดกล่าวผู้ ปราชญ์รู้เชิงกัน ฯ

๔๖. **โย จ วสฺสสตํ ชีเว ทุสฺสีโล อสมาหิโต**
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย สีลวนฺตสฺส ฌายิโน ฯ

๏ มีอายุร้อยหนึ่ง นานนัก
ศีลชื่อปัญจางค์จัก ไป่รู้
ขวบเดียวเด็กรู้รัก ษานิจ ศีลนา
พระตรัสสรรเสริญผู้ เด็กนั้นเกิดศรี ฯ

๔๗. **โย จ วสฺสสตํ ชีเว ทุปฺปญฺโญ อสมาหิโต**
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย ปญฺญวนฺตสฺส ฌายิโน ฯ

๏ คนใดยืนอยู่ร้อย พรรษา
ใจ บ่ มีปรีชา โหดไร้
วันเดียวเด็กเกิดมา ใจปราชญ์
สรรเพ็ชญ์บัณฑูรไว้ เด็กนั้นควรยอ ฯ

๔๘. **โย จ วสฺสสตํ ชีเว กุสีโต หีนวีริโย**
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย วีริยมารภโต ทฬฺหํ ฯ
๏ คนใดยืนเหยียบร้อย ขวบปี
ความอุตส่าห์ฤามี เท่าก้อย
เด็กเกิดขวบหนึ่งดี เพียรพาก
พระตรัสว่าเด็กน้อย นี่เนื้อเวไนย ฯ

๔๙. **โย จ วสฺสสตํ ชีเว อปสฺสํ ธมฺมมุตฺตมํ**
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย ปสฺสโต ธมฺมมุตฺตมํ ฯ
๏ อายุถึงร้อยขวบ เจียรกาล
ธัมโมชอันโอฬาร บ่รู้
เด็กน้อยเกิดประมาณ วันหนึ่ง
เห็นถ่องธรรมยิ่งผู้ แก่ร้อยพรรษา ฯ

๕๐. **โย จ วสฺสสตํ ชีเว อปสฺสํ อุทยพฺพยํ**
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย ปสฺสโต อุทยพฺพยํ ฯ
๏ มีอายุอยู่ร้อย ปีปลาย
ความเกิดและความตาย ไป่รู้
วันเดียวเด็กหญิงชาย เห็นเกิด ตายนา
ลูกอ่อนนั้นยิ่งผู้ แก่ร้อยปีปลาย ฯ

๕๑. **(ยังไม่พบคาถา)**
๏ ธิรางค์รู้ธรรมแม้ มากหลาย
บ่ กล่าวให้หญิงชาย ทั่วรู้
ดุจหญิงสกลกาย งามเลิศ
อยู่ร่วมเรือนผัวผู้ โหดแท้ขันที ฯ

๕๒. **สุจิปุลิวินิมุตฺโต กถํ โส ปณฺฑิโต ภเว**
สุจิปุลิ จ สมฺปนฺโน ปณฺฑิโตติ ปวุจฺจติ ฯ

๏ เว้นวิจารณ์ว่างเว้น สดับฟัง
เว้นที่ถามอันยัง ไป่รู้
เว้นเล่าลิขิตสัง เกตว่าง เว้นนา
เว้นดั่งกล่าวว่าผู้ ปราชญ์ได้ฤๅมี ฯ

๕๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ รู้ธรรมเทียมเท่าผู้ ทรงไตร
เจนจัดอรรถภายใน ลึกล้น
กล่าวแก้สิ่งสงสัย เลอะเลื่อน
รสพระธรรมอั้นอ้น ว่ารู้ใครชมฯ

๕๔. **อปฺปสฺสุโต สุตํ อปฺปํ พหุํ มญฺญติ มานวา**
สินฺทุโตทกมปสฺสนฺโต กูเป โตยํว มณฺฑุโก ฯ

๏ รู้น้อยว่ามากรู้ เริงใจ
กลกบเกิดอยู่ใน สระจ้อย
ไป่เห็นชเลไกล กลางสมุทร
ชมว่าน้ำบ่อน้อย มากล้ำลึกเหลือ ฯ

๕๕. **อปฺปรูโป พหุภาโส อปฺปมญฺโญ ปกาสิโต**
อปฺปรูโป ฆโฏ โฆเภ อปฺปขีลา คาวี จเล ฯ

๏ รูปชั่วมักแต่งแกล้ง เกลาทรง
ใจขลาดมักอาจอง อวดสู้
น้ำพร่องกละออมคง กระฉอก ฉานนา
เฉาโฉดโอษฐ์อวดสู้ ว่ารู้ใครเทียม ฯ

๕๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ จระเข้คับน่านน้ำ ไฉนหา ภักษ์เฮย
รถใหญ่กว่ารัถยา ยากแท้
เสือใหญ่กว่าวนา ไฉนอยู่ ได้แฮ
เรือเขื่องคับชเลแล้ แล่นโล้โปไฉน ฯ

๕๗. **มณฺฑุเกปิ อุเกฺร สีเห สุกเรปิ อุเห ทิเป**
พิลาเร สทิเส พยคฺเฆ สพฺพธิเร สิปฺปสเม ฯ

๏ มณฑกทำเทียบท้าว ราชสีห์
แมวว่ากูพยัคฆ์ธี แกว่นกล้า
นกจอกว่าฤทธี กูยิ่ง ครุฑนา
คนประดากขุกมีข้า ยิ่งนั้นแสนทวี ฯ

๕๘. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ หิ้งห้อยส่องก้นสู้ แสงจันทร์
ปัดเทียบเทียมรัตนอัน เอี่ยมข้า
ทองเหลืองหลู่สุวรรณ ธรรมชาติ
พาลว่าตนเองอ้า อาจล้ำเลยกวี ฯ

๕๙. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เสือผอมกวางวิ่งเข้า โจมขวิด
ไป่ว่าเสือมีฤทธิ์ เลิศล้ำ
เล็บเสือดั่งคมกฤช เสือซ่อน ไว้นา
ครั้นปะปามล้มขว้ำ จึ่งรู้จักเสือ ฯ

๖๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ทองเหลืองเปลื้องร้ายห่อน เห็นมี
ขัดเท่าขัดราคี เล่าไซร้
นพคุณหมดใสสี เสร็จโทษ
ถึง บ่ แต่งตั้งไว้ แจ่มแจ้งไพบูลย์ ฯ

๖๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ พระสมุทรไหวหวาดห้วย คลองสรวล
เมรุพลวกปลวกสำรวล ร่าเร้า
สีหราชร่ำคร่ำครวญ สุนัขเยาะ หยันนา
สุริยส่องยามเย็นเข้า หิ่งห้อยยินดี ฯ

๖๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ แมวล่าหนูแซ่ซี้ จรจรัล
หมาล่าวิหาร์ผัน สู่หล้าง
ครูล่าศิษย์ละธรรม์ คบเพื่อน พาลนา
เสือล่าป่าแรมร้าง หมดไม้ไพรสณฑ์ ฯ

๖๓ **เอลา พนฺธาย โลมคฺคา อธิวิสฺวา สชีวิตมฺ**
มหาชโน กุตฺโต ตสฺส ปจฺฉา ยสาภิปากโฏ ฯ

๏ จามรีขนข้องอยู่ หยุดปลด
ชีพ บ่ รักรักยศ ยิ่งไซร้
สัตวโลกซึ่งสมมต มีชาติ
ดูเยี่ยงสัตว์นั้นได้ ยศซ้องสรรเสริญ ฯ

๖๔ **อคุนิ ตาเปน เม ทุกฺขํ** **น ทุกฺขํ โลหตาตกํ**
เอวเทว มหาทุกฺขํ **ปุนตรํ พาลทุลฺลภํ ฯ**

๏ นพคุณใส่เบ้าสูบ แสนที
ค้อนเหล็กรุมรันตี ห่อนม้วย
บ่ เจ็บเท่าธุลี สักหยาด
เจ็บแต่ท่านชั่งด้วย กล่ำน้อยหัวดำ ฯ

๖๕ **ธนมฺนิพาศมนวินาศกิตฺติมฺ** **กิตฺติมฺพินาศมนวินาศพุทฺธิมฺ**
พุทฺธิมฺพินาศมนวินาศอาตฺมา **อาตฺมาวินาศมนวินาศธมฺมมฺ ฯ**

๏ เสียสินสงวนศักดิ์ไว้ วงศ์หงส์
เสียศักดิ์สู้ประสงค์ สิ่งรู้
เสียรู้เร่งดำรง ความสัตย์ ไว้นา
เสียสัตย์อย่าเสียสู้ ชีพม้วยมรณา ฯ

๖๖ **เฉทจฺจนฺทนจฺจตจมฺปกวเน** **วฺฤกษางกุเร กณฺธเก**
หํสาหํสมยุรโกกิลกุเล **กาเก สลิลางรติ ฯ**

๏ ตัดจันทน์ฟันม่วงไม้ จับบก
แปลวงปลูกหนามรายรก รอบเรื้อ
ฆ่าหงส์มยุรนก กระเหว่า เสียนา
เลี้ยงหมู่กากินเนื้อ ว่ารู้ลีลา ฯ

๖๗. **มา โอฏฺฐสมกฺกรสฺสุ คทฺรภ** **กสฺสูรกสฺสปโย**
เทเส ยตฺร วิจารณาคณคไณ **ทุรายตไสม นม ฯ**

๏ เอาสารเทียมอูฐโอ้ เป็นมูล
เก็บปัดเทียมแก้วปูน ค่าไว้
เมืองใดพิกัดพูน มีดั่ง นี้นา
นับแต่ไกลอย่าได้ ไต่เต้าเมืองเข็ญ ฯ

๖๘. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ น้ำเคี้ยวยูงว่าเงี้ยว ยูงตาม
ทรายเหลือบหางยูงงาม ว่าหญ้า
ตาทรายยิ่งนิลวาม พรายเพริศ
ลิงว่าหว้าหวังหว้า หว่าดิ้นโดยตาม ฯ

๖๙ **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ สังขารหวัวผู้ว่า ตนทระนง
ทรัพย์ย่อมหวัวคนจง ว่าเจ้า
หญิงหวัวแก่ชายปลง ชมลูก
มัจจุราชหวัวผู้เถ้า บ่ รู้วันตาย ฯ

๗๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ มือด้วนคิดจะมล้าง เขาหมาย
ปากด้วนถ่มน้ำลาย เลียบฟ้า
หิ่งห้อยแข่งแสงฉาย สุริเยศ
คนทุพพลอวดกล้า แข่งผู้มีบุญ ฯ

๗๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ แว่นตามาใส่ผู้ อันธการ
คนหนวกฟังสำนาน ขับร้อง
คนใบ้ใฝ่แสดงสาร โคลงกาพย์
เฉกเครื่องประดับซร้อง ใส่ให้วานร ฯ

๗๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ วัดช้างเบื้องบาทรู้ จักสาร
วัดอุทกชักกมุทมาลย์ แม่นรู้
ดูครูสดับโวหาร สอนศิษย์
ดูตระกูลเผ่าผู้ เพื่อด้วยเจรจา ฯ

๗๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ พระสมุทรสุดลึกล้น คณนา
สายดิ่งทิ้งทอดมา หยั่งได้
เขาสูงอาจวัดวา กำหนด
จิตต์มนุษย์นี้ไซร้ ยากแท้หยั่งถึง ฯ

๗๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ไม้ล้มควรค่ามได้ โดยหมาย
คนล้มจักค่ามกราย ห่อนได้
ทำชอบชอบห่อนหาย ชอบกลับ สนองนา
ทำผิดผิดจักให้ โทษแท้ถึงตน ฯ

๗๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ไม้ล้มจักค่ามให้ ดูกาล
คนท่าวล้มค่ามพาน ห่อนได้
เสือผอมอย่าอวดหาญ เข้าผลัก เสือแฮ
พาลประทุษฐ์ตกไร้ อย่าได้ทำคุณ ฯ

๗๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ทรชนยากไร้อย่า ทำคุณ
อย่าหยิบทรัพย์อุดหนุน หย่อนให้
ก่อเกื้อเกือบเกินทุน มันมั่ง มีนา
ครั้นค่อยคลายวายไร้ กลับสู้ดูแคลน ฯ

๗๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ทำคุณท่านห่อนรู้ คุณสนอง
ท่าน บ่ แทนคุณปอง โทษให้
กลกาแต่งยูงทอง ลายเลิศ
ยูงเอาหมึกม่อไล้ ลูบสิ้นสรรพางค์ ฯ

๗๘. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เทพาพันเทพเรื้อ ฤทธิรงค์
บ่ เท่าพระอินทร์องค์ หนึ่งได้
คุณพันหนึ่งดำรง ความชอบ ไว้นา
มีโทษอันหนึ่งไซร้ กลบกล้ำพันคุณ ฯ

๗๙. **อุชุกํ อุชุกณฺเจว วงฺกํ วงฺกฏฺเมว จ**
ตามฺพกํ สุวณฺณณฺเจว ตว ปุตฺโต จ วานร ฯ

๏ ใครซื่อซื่อต่อตั้ง ตามกัน
ใครคดคดผ่อนผัน ตอบเต้า
ทองแดงว่าสุวรรณ ยังถ่อง เหมือนฤา
ดุจลูกสูสองเถ้า ว่าโอ้เป็นลิง ฯ

๘๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ใครทำโทษโทษนั้น แทนทด
ใครคิดจิตต์คดคด ต่อบ้าง
ใครจริงจึ่งจริงจรด รักต่อ กันนา
ใครใคร่ร้างเร่งร้าง รักร้างแรมไกล ฯ

๘๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ นายรักไพร่ไพร่พร้อม รักนาย
มีศึกสู้จนตาย ต่อแย้ง
นายเบียฬไพร่กระจาย จากหมู่
นาย บ่ รักไพร่แกล้ง ล่อล้างผลาญนาย ฯ

๘๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ข้าท้าวเอาจิตต์ท้าว แม่นหมาย
บ่าวท่านเอาใจนาย แม่นหมั้น
ศิษย์ท่านผ่อนผันผาย โดยจิตต์ ครูนา
อยู่ที่เรือนตัวนั้น แต่น้ำใจเอง ฯ

๘๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ รักกันอยู่ขอบฟ้า เขาเขียว
เสมออยู่หอแห่งเดียว ร่วมห้อง
ชังกัน บ่ แลเหลียว ตาต่อ กันนา
เหมือนขอบฟ้ามาป้อง ป่าไม้มาบัง ฯ

๘๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ให้ท่านท่านจักให้	ตอบสนอง
นบท่านท่านจักปอง	นอบไหว้
รักท่านท่านควรครอง	ความรัก เรานา
สามสิ่งนี้เว้นไว้	แต่ผู้ทรชน ฯ

๘๕. **คุโณ สพฺพญฺญุ ตุโลฺยปิ** **น โสภติ อนิสฺสโย**
อนคฺฆมฺปิ มณีนํ **เหมํ นิสฺสาย โสภเต ฯ**

๏ แม้นมีความรู้ดั่ง	สัพพัญญู
ผิ บ่ มีคนชู	ห่อนขึ้น
หัวแหวนค่าเมืองตรู	ตาโลก
ทอง บ่ รองรับพื้น	ห่อนแก้วมีศรี ฯ

๘๖. **ธโช รถสฺส ปญฺญานํ** **ธูโม ปญฺญาณมคฺคิโน**
ราชา รฏฺฐสฺส ปญฺญานํ **ภตฺตา ปญฺญาณมิตฺถิยา ฯ**

๏ ราชรถปรากฏด้วย	ธงชัย
ควันประจักษ์แก่ไฟ	เที่ยงแท้
ราชาอิสสระใน	สมบัติ
ชายย่อมเฉลิมเลิศแล้	ปิ่นแก้วเกษหญิง ฯ

๘๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ รำฟ้อนสุนทรด้วย	รูปา
ร้องขับศรัพท์เสน่หา	ยิ่งแท้
มวยปล้ำล่ำสันสา	มารถจึ่ง ดีแฮ
รักกับชังนั้นแล้	เพื่อลิ้นเจรจา ฯ

๘๘. **โกกิลานํ สทฺทํ รูปํ นารีรูปํ ปติพฺพตา**
วิชฺชา รูปํ อรูปานํ ขมา รูปํ ตปสฺสินํ ฯ

๏ กระเหว่าเสียงเพราะแท้ แก่ตัว
หญิงเลิศเพราะรักผัว แม่นหมั้น
นักปราชญ์มาตรรูปมัว หมองเงื่อน งามนา
เพราะเพื่อรสธรรมนั้น ส่องให้เห็นงาม ฯ

๘๙. **วินา จรวินา กาโส วินา ธราภรณา หริ**
วินาย กุรวินา เทโส โสภเต นจ โสภเต ฯ

๏ นารายน์วายเว้นจาก อาภรณ์
อากาศขาดสุริยจร แจ่มหล้า
เมืองใด บ่ มีวร นักปราชญ์
แม้ว่างามล้นฟ้า ห่อนได้งามเลย ฯ

๙๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เขาใดไร้ถ้ำราช สีห์หมาง
สระโหดหงส์ละวาง วากเว้
พฤกษ์ใดบกใบบาง นกหน่าย
สาวซัดชู้โอ้เอ้ เพราะชู้ชายทราม ฯ

๙๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ป่าใดไกลพยัคฆ์ร้าย ราวี
ไม้หมดม้วย บ่ มี ร่มซื้อ
หญิงยศงดงามดี ผัวหน่าย
เป็นที่หมิ่นชายยื้อ หยอกเย้าเสียตน ฯ

๙๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

◎ พลูหมากจากโอษฐ์โอ้ เสียศรี
หญิงจากจอมสามี ครอบเกล้า
เรือนปราศจากบุตรี ดรุณเด็ก
เมืองจากจอมภพเจ้า สิ่งนี้ฤางาม ฯ

๙๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

◎ เจ็ดวันเว้นดีดซ้อม ดนตรี
อักขระห้าวันหนี เนิ่นช้า
สามวันจากนารี เป็นอื่น
วันหนึ่งเว้นล้างหน้า อับเศร้าศรีหมอง ฯ

๙๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

◎ ดอยใดมีถ้ำราช สีห์ประสงค์
เหมืองมาบมีบัวหงส์ หากใกล้
ต้นไม้พุ่มพัวพง นกมาก มีนา
สาวหนุ่มตามชู้ไซ้ เพราะชู้ชอบตา ฯ

๙๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

◎ เปือกตมชมชื่นเชื้อ กาษร
หงส์กับบุษบากร ชื่นช้อย
ภิกษุเสพสังวร ศีลสุข ไซร้นา
บุรุษรสรักร้อย เท่าน้อมในหญิง ฯ

๙๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ใครจักผูกโลกแม้ รัดรึง
เหล็กเท่าลำตาลตรึง ไป่หมั้น
มนต์ยาผูกนานหึง หายเสื่อม
ผูกเพื่อไมตรีนั้น แน่นเท้าวันตาย ฯ

๙๗. **คชสฺส พนฺธนา ปาโส มนุตฺรปาโส ภฺว ชทฺคมฺ**
โลกสฺศ พนฺธนา เสฺนโห ธฺรมสฺส ปน พนฺธนมฺ ฯ

๏ จำสารสับปลอกเกี้ยว ตีนสาร
จำนาคมนต์โอหาร ผูกแท้
จำคนเพื่อใจหวาน ต่างปลอก
จำโลกนี้นั่นแล้ แต่ด้วยไมตรี ฯ

๙๘. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เรียนพระธรรมแท้ผูก ศาสนา
ปลอกผูกคชตรึงตรา ตรากหมั้น
มนต์ดลและหยูกยา สมรรถผูก งูแฮ
ผูกโลกทั้งหลายนั้น แน่นด้วยไมตรี ฯ

๙๙. **อกฺโกเธน ชิเน โกธํ อสาธุํ สาธุนา ชิเน**
ชิเน กทริยํ ทาเนน สจฺเจนาลิกวาทินํ ฯ

๏ ผจญคนมักโกรธด้วย ไมตรี
ผจญหมู่ทรชนดี ต่อตั้ง
ผจญคนจิตต์โลภมี ทรัพย์เผื่อ แผ่นา
ผจญอสัตย์ให้ยั้ง หยุดด้วยสัตยา ฯ

๑๐๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ รบศึกชำนะได้ ในณรงค์
รบแม่เรือนตัวยง ขยาดแพ้
รบใจชักให้คง ความสัตย์
ถือว่าผู้นั้นแล้ เลิศล้ำชายชาญ ฯ

๑๐๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ คนใดคนหนึ่งผู้ ใจฉกรรจ์
เคียดฆ่าคนอนันต์ หนักแท้
ไป่ปานบุรุษอัน ผจญจิตต์ เองนา
เธียรท่านเยินยอแล้ ว่าผู้มีชัย ฯ

๑๐๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ แพ้ศึกหลบหลีกได้ รอดตน
แพ้คดีทุกข์ธน ทรัพย์ผ้าย
แพ้เบี้ยค่นจนจน ตัวยาก ก็ดี
แพ้แม่เรือนทำร้าย ยากเท้าบรรลัย ฯ

๑๐๓. **สงฺคาเม สุรมิจฺฉนฺติ มนฺติ สุขํ กุตูหเล**
ปิยญฺจ อนฺนปาเนสุ อตฺเถ กิจฺเจสุ ปณฺฑิโต ฯ

๏ สงครามแสวงท่วยแกล้ว อาสา
กลคดีพึงหา ท่านรู้
ยามกินรสโอชา ชวนเพื่อน กินนา
หาปราชญ์ล้ำเลิศผู้ เมื่อแก้ปริศนา ฯ

๑๐๔. **ธนมิจฺเฉ วาณิชฺเชยฺย** **วิทฺยมิจฺเฉ ภเช สตํ**
ปุตฺตมิจฺเฉ ตรุณิตฺถึ **ราชมจฺจํ อิจฺฉาคเม ฯ**

๏ แสวงรู้พึงคบด้วย บัณฑิต
แสวงทรัพย์คบพาณิช ง่ายไซร้
แสวงหายศศักดิ์ชิด ชอบราช
ผิใคร่ได้ลูกไซร้ เสพส้องเมียสาว ฯ

๑๐๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ หายากเชิงรอบรู้ การกิจ
หายากเชิงชาญชิด ชอบใช้
หายากเช่นเชิงมิตร คุงชีพ
หายากเชิงช่างให้ ชอบน้ำใจจริง ฯ

๑๐๖. **สเตสุ ชยเต สุรํ** **สหสฺเสสุ จ ปณฺฑิตํ**
อฏฺฐกา สตสหสฺเสสุ **ทาตา ภาวติ มาณว ฯ**

๏ ร้อยคนหาแกว่นแกล้ว กลางณรงค์
พันหนึ่งหาปัญญายง ยิ่งรู้
แสนคนเสาะคนตรง ยังยาก
ไป่เท่าคนหนึ่งผู้ อาจอ้างอวยทาน ฯ

๑๐๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ช้างม้าเมียมิ่งแก้ว เงินทอง
ตัวมิตายจักปอง ย่อมได้
ชีวิตสิ่งเดียวของ หายาก
ใช่ประทีปเทียนได้ ดับแล้วจุดคืน ฯ

๑๐๘. **ธนาตฺถํ ปญฺจวสฺสนฺติ ตฺรินิ วสฺสานิ กามิคี**
ชานญฺจ สตฺตวสฺสานิ ราชาเสว มฤตมฺภเวตฺ ฯ
๏ หาสินห้าขวบเข้า พยายาม
แสวงคู่ผู้เมียสาม ขวบเข้า
แสวงรู้ค่อยเรียนตาม ต่อเจ็ด ขวบนา
แสวงใฝ่เฝ้าไทท้าว ต่อสิ้นสุดกรรม ฯ

๑๐๙. **พาลานามฺ สิตฺยตวิทฺยา สมตฺถา ธนสงฺครเห**
มชฺฌิเม จกฺยเต ปุญฺญํ ชรา กาเม กิมฺปฺรโยชนํ ฯ
๏ เมื่อน้อยเรียนเร่งรู้ วิชา
ครั้นใหญ่หาสินมา สู่เหย้า
เมื่อกลางแก่ศรัทธา ทำแต่ บุญนา
ครั้นแก่แรงวอกเว้า ห่อนได้เป็นการ ฯ

๑๑๐. **ปรมํ น ปราชิโต สิปฺปํ ทุติโย น ปราชิโต ธนํ**
ตติยํ น ปราชิโต ธมฺมํ จตุตฺถํ กึ กริสฺสติ ฯ
๏ ปางน้อยสำเหนียกรู้ เรียนคุณ
ครั้นใหญ่ย่อมหาทุน ทรัพย์ไว้
เมื่อกลางแก่แสวงบุญ ธรรมชอบ
ยามหง่อมทำใดได้ แต่ล้วนอนิจจัง ฯ

๑๑๑. **สฺรวทฺรเวฺยษุ วิไทฺยว ทฺรวฺยมาหุรนุตฺตมมฺ**
อหารฺย ยตฺวา ทนรฺ ฆตฺวา ทกฺษยตฺวาจฺจ สฺรฺวท ฯ
๏ ความรู้ดูยิ่งล้ำ สินทรัพย์
คิดค่าควรเมืองนับ ยิ่งไซร้
เพราะเหตุจักอยู่กับ กายอาต มานา
โจรจักเบียฬ บ่ ได้ เร่งรู้เรียนเอา ฯ

๑๑๒. **ไสฺนวิทฺยา ไสฺนกานฺตา ไสฺน ปพฺพตมารุยฺหํ**
ไสฺนกามณฺจ โกฺรธสฺส ปญฺไจตานิ ไสฺน ไสฺน ฯ

๏ จักเรียนความรู้พิ นิจครู
จักกล่าวภรรยาดู พวกพ้อง
จักขึ้นสู่บนภู เขาค่อย เดินนา
จักเสพกามาพร้อง โกรธไซร้รำพึง ฯ

๑๑๓. **อุสฺสาโห อริ วา มิตฺตํ อลสฺสํ มิตฺตํ วา อริ**
วิสํ วิย มิตฺตํ วิชฺชา ปมาโท มิตฺตํ วา วิสํ ฯ

๏ ความเพียรเป็นอริแล้ว เป็นมิตร
คร้านเกียจเป็นเพื่อนสนิท ร่วมไร้
วิชาเฉกยาติด ขมขื่น
ประมาทเหมือนดับได้ ชั่วร้ายฤาเห็น ฯ

๑๑๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ผิรู้รู้จงให้ เทียมคน
จักเงื่องเงื่องเป็นกล เงื่องแห้ง
จักสุกอย่าสุกปน ดิบครึ่ง หนึ่งนา
ทางไล่ไว้หนีแก้ รอดแคล้วภัยพาล ฯ

๑๑๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ความรู้รู้ยิ่งได้ สินศักดิ์
เป็นที่ชมพำนัก นอบนิ้ว
อย่าเกียจเกลียดหน่ายรัก เรียนต่อ
รู้ชอบใช่หอบหิ้ว เหนื่อยแพ้แรงโรย ฯ

๑๑๖. **วิทฺยา มิตฺร ปเวเสน** **ภารฺยยา มิตฺร คุฤเหปิจ**
อนฺตรา ตมโอสถํ มิตฺรมฺ **ธฺรโมมิตฺร มฺฤเตปิจ ฯ**

๏ วิชาเป็นเพื่อนเลี้ยง ชีวิต
ยามอยู่เรือนเมียสนิท เพื่อนร้อน
ร่างกายสหายติด ตามทุกข์ ยากนา
ธรรมหากเป็นมิตรข้อน เมื่อม้วยอาสัญ ฯ

๑๑๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เป็นชายความรู้ยิ่ง เป็นทรัพย์
ทุกประเทศมีผู้นับ อ่านอ้าง
สตรีรูปงามสรรพ เป็นทรัพย์ ตนนา
แม้ตกยากไร้ร้าง ห่อนไร้สามี ฯ

๑๑๘. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เห็นใดจำให้แน่ นึกหมาย
ฟังใดอย่าฟังดาย สดับหมั้น
ชนม์ยืนอยู่พึงวาย ตรองตรึก ธรรมนา
สิ่งสดับทั้งนั้น ผิดเพี้ยนเป็นครู ฯ

๑๑๙. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เภตราเพียบล้มล่ม จมอรร ณพนา
เกวียนหนักหักเพลาพลัน ง่ายไซร้
น้ำน่านซ่านหลิ่งคัน เพราะเปี่ยม เต็มแฮ
ผู้ประจาคมากให้ ทรัพย์ม้วยหมดตัว ฯ

๑๒๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ พลอดนักมักพลาดพลั้ง พลันผิด
หาญนักมักชีวิต มอดม้วย
ตรองนักมักเสียจิตต์ จักคลั่ง
รักนักมักหลงด้วย เล่ห์ลิ้นลมหญิง ฯ

๑๒๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ คนใดโผงพูดโอ้ อึงดัง
อวดว่ากล้าอย่าฟัง สับปลี้
หมาเห่าเล่าอย่าหวัง จับขบ ใครนา
สองเหล่าเขาหมู่นี้ ชาติเชื้อเดียวกัน ฯ

๑๒๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เสือใดแรงร้ายระ พะพง
อาจอุกบุกดงยง ขบคั้น
กินสัตว์สุระทนง ศักดิ์สาธุ์
จักฉิบหายตายหมั้น เพราะร้ายแรงทนง ฯ

๑๒๓. **ปโรกฺเข คุณหนฺตานํ ปจฺจกฺเข ปิยวาทินํ**
วชฺเชยฺย ตาทิสํ มิตฺตํ วิสกุมฺเภ ยถา มธุ ฯ

๏ ลับหลังบังเบียดล้าง ลบคุณ
ต่อพักตร์ยกยอบุญ ลึกซึ้ง
คบมิตรจิตต์ปานปุน เป็นดุจ นี้นา
กลดั่งเสพน้ำผึ้ง คลุกเคล้ายาตาย ฯ

๑๒๔. **หิตาจาโร ปโรพนฺธุ พนฺธุปิ อหิโต ปโร**
อหิโต เทหโช พฺยาธิ หิตมารญฺญโมสถํ ฯ
๏ ผู้อื่นแม้ประโยชน์ไซร้ เสมอมิตร
มิตรประทุษฐ์ทำจิตต์ เจ็บช้ำ
กายกับพยาธิชิด ใครชอบ เลยนา
รุกขชาติในป่าล้ำ เลิศให้เป็นยา ฯ

๑๒๕. **อตฺตนา หิ กตํ ปาปํ อตฺรชํ อตฺตสมฺภวํ**
อภิมตฺถติ ทุมฺเมธํ วชิรํ วมฺหยํ มณึ ฯ
๏ สนิมเหล็กเกิดแต่เนื้อ ในตน
กินกัดเนื้อเหล็กจน กร่อนขร้ำ
บาปเกิดแต่ตนคน เป็นบาป
บาปย่อมทำโทษซ้ำ ใส่ผู้บาปเอง ฯ

๑๒๖. **ยาทิสํ วปฺปเต พีชํ ตาทิสํ ลภเต ผลํ**
กลฺยาณการี กลฺยาณํ ปาปการี จ ปาปกํ ฯ
๏ ฟักแฟงแตงเต้าถั่ว งายล
หว่านสิ่งใดให้ผล สิ่งนั้น
ทำทานหว่านกุศล ผลเพิ่ม พูนนา
ทำบาปบาปซั้นซั้น ไล่เลี้ยวตามตน ฯ

๑๒๗. **โอสถานิ จ มนฺตานิ นคฺสาตฺรานิ คฺรทานิ จ**
ปุญฺญกาเล สมฺทฺทิญฺจ อปุญฺญานิ วินสฺสติ ฯ
๏ ยายำประกอบด้วย มนต์ดล
เคราะห์โศกฤกษ์บนปน ปะไซร้
แม้นบุญช่วยอวยผล ผลเพิ่ม พูนนา
แม้นบาปบุรพกรรมให้ บาปซ้ำเสียศูนย์ ฯ

๑๒๘. **นตฺถิ วิชฺชาสมํ ธนํ น จ พฺยาธิสโม ริปุ**
น จ อตฺตสมํ เปมํ น จ กมฺมสมํ พลํ ฯ

๏ มีสินฤาเท่าผู้ มีคุณ
ข้าศึกฤาปานปุน พยาธิไซร้
รักใดจักเพิ่มพุน รักอาต มานา
แรงอื่นฤาจักได้ เท่าด้วยแรงกรรม ฯ

๑๒๙. **น ราชโน เม น จ เทวตา จ**
น ภูมิไสลํ น จ สาครานามฺ
น มิตฺรเหตุํ น กุเล กุลานามฺ
อโหสิ ยํ กฺรมฺมปเรปรานามฺ ฯ

๏ อย่าโทษไทท้าวท่วย เทวา
อย่าโทษสถานภูผา ย่านกว้าง
อย่าโทษหมู่วงศา มิตรญาติ
โทษแต่กรรมเองสร้าง ส่งให้เป็นเอง ฯ

๑๓๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ หมอแพทย์ทายว่าไข้ ลมคุม
โหรว่าเคราะห์แรงรุม โทษให้
แม่มดว่าผีกุม ทำโทษ
ปราชญ์ว่ากรรมเองไซร้ ก่อสร้างมาเอง ฯ

๑๓๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ แม้นมีตัวใหญ่เพี้ยง ภูผา
สูงเจ็ดลำตาลสา มารถแท้
พงศ์พันธุ์เผ่าจันทรา สุริเยศ ก็ดี
ครั้นว่าไร้ทรัพย์แล้ ทั่วหล้าฤาเห็น ฯ

๑๓๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ คนผู้หีนชาติช้า พงศ์พันธุ์
ครั้นมั่งมีสินสรรพ์ อวดอ้าง
แม้ผู้เผ่าสุริยจันทร์ สูงศักดิ์ ก็ดี
ครั้นทรัพย์แรมโรยร้าง หมู่ร้ายดูแคลน ฯ

๑๓๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ แม้มีเนตรพ่างเพี้ยง พันจัก ษุแฮ
มีวิชารู้หลัก เลิศล้น
ปัญญายิ่งยศศักดิ์ ภาทั่ว ภพนา
รู้เท่าใดฤาพ้น พ่ายแพ้ความตาย ฯ

๑๓๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ มีฤทธิ์แรงมากแม้ ทศพล ก็ดี
หักพระเมรุทบทน ท่าวแท้
หยิบยกสี่สากล ชูกลอก ไว้นา
บัดย่อมจะพ่ายแพ้ แก่ท้าวมฤตยู ฯ

๑๓๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ มีฤทธิ์รู้ยิ่งแม้น สัพพัญญู ก็ดี
เหิรเห็จเตร็จไตรตรู ทั่วหล้า
ดำดินแหวกสินธู ทุกทวีป
รู้เท่ารู้ล้นฟ้า ห่อนพ้นความตาย ฯ

๑๓๖. **ปุตฺโต กณฺเร ธนํ ปาเท ภริยา หตฺเถ จ พนฺธนํ**
ติวิธํ พนฺธนํ โลเก สํสาเร น ปมุญฺจติ ฯ

๏ มีบุตรบ่วงหนึ่งเกี้ยว พันคอ
ทรัพย์ผูกบาทาคลอ หน่วงไว้
ภรรยาเยี่ยงบ่วงปอ รึงรัด มือนา
สามบ่วงใครพ้นได้ จึ่งพ้นสงสาร ฯ

๑๓๗. **ปุตฺตมตฺถิ ธนมตฺถิ อิติ พาโล วิหญฺญติ**
อตฺตา หิ อตฺตโน นตฺถิ กุโต ปุตฺตา กุโต ธนํ ฯ

๏ บัญญัติลูกเต้าทรัพย์ สินสกล
ผู้โฉดคิดเวียนวน โศกเศร้า
บ่ คิดว่าตัวตน ศูนย์เปล่า ไซร้ฤๅ
เมียลูกทรัพย์หากเข้า เกาะยื้อยามมรณ์ ฯ

๑๓๘. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ผู้ใดมีมั่งขั้ง เงินทอง
ลูกที่ดีให้ครอง สืบไว้
ลูกร้ายอย่าพึงปอง มอบทรัพย์ ให้นา
พึงวิจารณ์ประมวลให้ รอบรู้เป็นคุณ ฯ

๑๓๙. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ มีลูกจากโทษแท้ สาธารณ์
เข้าบ่อนคบคนพาล ลักลี้
ส้องเสพสุราบาน การบาป
จากโทษแท้เท่านี้ ลาภล้ำบิดา ฯ

๑๔๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ลูกหนึ่งยอดยิ่งล้ำ	ประยูร
ลูกหนึ่งเทียมตระกูล	พ่อแท้
ลูกหนึ่งถ่อยสถูล	กว่าชาติ
สามสิ่งนี้มีแล้	เที่ยงแท้ทุกคน ฯ

๑๔๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ มีลูกลูกเล่าไซร้	หลายประการ
ลูกหนึ่งพึงล้างผลาญ	ทรัพย์ม้วย
ลูกหนึ่งย่อมคบพาล	พาผิด มานา
ลูกที่ดีนั้นด้วย	ว่ารู้ฟังคำ ฯ

๑๔๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ มีลูกคือลูกขี้	กาแก
มีทาสเทียรตำแย	แส่ไส้
มีเรือรั่วขี่แพ	ดีกว่า
มีแม่เรือนเปื้อนให้	เดือดร้อนเพรางาย ฯ

๑๔๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ พระจันทร์โอภาสด้วย	ราตรี
แสงสว่างแผ้วพันสี	ส่องหล้า
กษัตริย์อ่าอินทรีย์	เรืองรุ่ง งามนา
บุตรที่ดีรุ่งหน้า	พวกพ้องพงศ์พันธุ์ฯ

๑๔๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ว่าเมียมีมากล้ำ หลายเมีย
เมียหนึ่งยกยอเยีย อย่างแหม้
เมียหนึ่งส่ายทรัพย์เสีย ศูนย์จาก ตนนา
เมียหนึ่งทำโทษแท้ เที่ยงให้ฉิบหาย ฯ

๑๔๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เมียมากจุ่งระมัดหมั้น ตัวตน
มันย่อมหามนต์ดล คิดร้าย
รักนักมักหลงกล การเสน่ห์
ควรประหยัดอย่าหง้าย จักสิ้นเสียตัว ฯ

๑๔๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ หญิงประทุษฐ์ทำเล่ห์ซ้อน เหนือชาย
คิดคดมุ่งมั่นหมาย ค่ำเช้า
คอยไข้ป่วยปางตาย อับลาภ
เอาพิษเพิ่มภักษ์เข้า เหตุนั้นควรถวิล ฯ

๑๔๗. **ตฺรีปติ นารี ตฺรีทาษ ตฺรีคุรุ สิสฺสรสฺตถา**
ตฺรีนิ มิตฺตญฺจ เภทญฺจ จตุตฺถมฺปิ สมาคมมฺ ฯ

๏ หญิงชั่วผัวอย่าร้าง สามคน
ข้าหลีกหนีสามหน จากเจ้า
ลูกศิษย์ผิดครูตน สามแห่ง
เขาหมู่นี้อย่าเข้า เสพส้องสมาคม ฯ

๑๔๘. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ หญิงชั่วชู้ร้ายรัก ฤๅคลาด
เห็นบุรุษนักปราชญ์ เกลียดใกล้
แมลงวันย่อมเอาชาติ อสุภ เน่านา
บ่ เสาะกลิ่นดอกไม้ ดุจผึ้งภุมรา ฯ

๑๔๙. **ปุรฺวทิยา จ ยา วิทฺยา ปุรฺวทตฺตา ปิยทฺธนามฺ**
ปุรฺววิสฺวาศนวิสฺวาสา ปุรฺวภารฺยา ปฺรวตฺตเต ฯ

๏ ปางก่อนเคยร่วมน้ำ ใจจิตต์
เคยยื่นทรัพย์ไปล่ปลิด ปลดให้
เคยเป็นมิ่งเมียสนิท หลายชาติ มานา
ในชาตินี้จึงได้ เสพส้องครองกัน ฯ

๑๕๐. **ปกฺษีนามฺ กากจณฺฑาล มฺฤคจณฺฑาล คทฺรภ**
สมณา โกฺรธจณฺฑาล สฺวจณฺฑาลนินฺทก ฯ

๏ อากาศหฤโหดร้าย คือกา
สัตว์สี่ตีนคือลา โหดแท้
นักพรตมักโกรธา หฤโหด
ร้ายกว่าร้ายนั้นแล้ แต่ผู้นินทา ฯ

๑๕๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ถ่อลอยกลางแม่น้ำ ฤๅจะเอา
แม้มิบุบบางเบา มอดย้ำ
สตรีรูปลำเภา ผัวอย่า เล่าแฮ
ยักหล่มถ่มร้ายซ้ำ ไม่ร้ายแรงหึง ฯ

๑๕๒. **ยถา นที จ ปนฺโถ จ　　ปานาคารํ สภา ปปา**
เอวํ โลเก สตฺริโย นาม　　เวลํ เตสํ น วิชฺชเต ฯ

๏ ดังถาแม่น้ำและ　　หนทาง
ศาลสระโรงบึงบาง　　บ่อห้วย
เปรียบประดุจใจนาง　　ในโลก นี้นา
ฤาอิ่มเวลาด้วย　　แห่งห้องสงสาร ฯ

๑๕๓. **พาลสตฺรี มกฺขิกา คณฺฑิ　　ปุมินาณฺจ กมฺทฺทลุํ**
โสฺรตฺตามฺพผลตามฺพุลํ　　น ธนมฺธชายเต ฯ

๏ แมลงวันท่วยเด็กน้อย　　นารี
พลูกัดชลกุณฑี　　ลูกไม้
น้ำไหลและฤษี　　สิทธิเดช
เจ็ดสิ่งนี้อย่าได้　　เกลียดอ้างเป็นเดน ฯ

๑๕๔. **ชานียานฺ เปฺรษเณ ภฺฤตฺยาตฺ　　ทานฺธวานฺ วฺยสนาคเม**
มิตฺรณฺจาปทิกาเล จ　　ภารฺยาณฺจ วิภวกฺษเย ฯ

๏ ดูข้าดูเมื่อใช้　　การหนัก
ดูมิตรพงศารัก　　เมื่อไร้
ดูเมียเมื่อไข้จัก　　จวนชีพ
อาจจักรู้จิตต์ไว้　　ว่าร้ายฤาดี ฯ

๑๕๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ทาสาอย่าคิดไว้　　วางใจ
ปกปิดกลภายใน　　อย่าหง้าย
เลสสลับสิ่งใดใด　　เห็นเหตุ
มันแนะนำทำร้าย　　หมดสิ้นเสียตัว ฯ

๑๕๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ความลับอย่าให้ทาส จับที
ปกปิดมิดจงดี อย่าแผร้
แม้ให้ทราบเหตุมี หลายหลาก
นับว่าข้าทาสแท้ โทษร้ายเร็วถึง ฯ

๑๕๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ หญิงทาสทางทาสใช้ โดยควร
อย่าและเลียมลามลวน วากเว้
รู้รสก่อเชิงชวน ใช้ยาก
ดังแมลงป่องจรเข้ ก่งแหง้งอนหาง ฯ

๑๕๘. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ช้างสารหกศอกไซร้ เสียงา
งูเห่ากลายเป็นปลา อย่าต้อง
ข้าเก่าเกิดแต่ตา ตนปู่ ก็ดี
เมียรักนอนร่วมห้อง อย่าไว้วางใจ ฯ

๑๕๙. **สตฺรีปุตฺตพาลขลุทฺธชนพฤฒิวากฺยมฺ**
สุรวตฺวานสมฺมภวติย ปฺรมฺปฺรทาน
หยาทโร ปุมิคตา ปฺรลิยเตศฺริ
ตไสฺม วา ปาทยุคเล ปริวารตาสา ฯ

๏ หญิงชายบ้าบาปเถ้า ทุรชน
ใครอดออมข้าคน หมู่นี้
ศิริห่อนจากตน คลาคลาด
มาอยู่ชูตื่นกี้ เมื่อรื้อวางวาย ฯ

๑๖๐. **มาตาหีเน จ ทุวากฺยมฺ ปิตาหีเน จ ทฺรุคคุณามฺ**
มาตา สุทฺธิ ปิตา สุทฺธิ สุทฺธิ วากฺยมฺ คุณมฺภเวตฺ ฯ

๏ พ่อชั่วคนรู้ย่อม สาธารณ์
แม่ชั่วปากสามานย์ กล่าวกล้า
พ่อแม่โคตรสันดาน สุทธชาติ
คำอ่อนหวานบานหน้า ร่วมรู้อันดี ฯ

๑๖๑. **ปิตาหตจฺฉตฺตกปาลภินฺนํ**
มาตาหตสฺสรถจกฺรสสารภินฺนํ
ภฺราตาหตทฺทกฺษิณพาหุภินฺนํ
ภฺรยาหตตฺตฺริภวอนฺธการํ ฯ

๏ พ่อตายคือฉัตรกั้ง หายหัก
แม่ดับดุจรถจักร จากด้วย
ลูกตายบ่วายรัก แรงร่ำ
เมียมิ่งตายวายม้วย มืดคลุ้มแดนไตร ฯ

๑๖๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ พิษร้อนในโลกนี้ มีสาม
พิษหอกดาบเพลิงลาม ลวกไหม้
ร้อนจริงก็มียาม หยุดหย่อน เย็นนา
ร้อนสิ่งเดียวร้อนไร้ ยิ่งร้อนฤาวาย ฯ

๑๖๓. **ปรพฺยา มธุรา ติณิ อุจฺฉุ นารี สุภาสิตํ**
อุจฺฉุนารีสุ ตปฺปนฺติ น ตปฺปติ สุภาสิตํ ฯ

๏ หวานใดในโลกนี้ มีสาม สิ่งนา
หวานหนึ่งคือรสกาม อีกอ้อย
หวานอื่นหมื่นแสนทราม สารพัด หวานเอย
หวานไป่ปานรสถ้อย กล่าวเกลี้ยงคำหวาน ฯ

๑๖๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ธรรมดายาโรคร้อน รสขม
กินก็บำบัดลม และไข้
คนซื่อกล่าวใครชม ว่าชอบ หูแฮ
จริงไป่จริงนั้นไซร้ ผ่ายหน้านานเห็น ฯ

๑๖๕. **ติลมตฺตํ ปเรสํ ว อปฺปโทสญฺจ ปสฺสติ**
นาฬิเกรมฺปิ สโทสํ ขลชาโต น ปสฺสติ ฯ

๏ โทษท่านผู้อื่นเพียง เมล็ดงา
ปองติฉินนินทา ห่อนเว้น
โทษตนเท่าภูผา หนักยิ่ง
ป้องปิดคิดซ่อนเร้น เรื่องร้ายหายศูนย์ ฯ

๑๖๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ คนรักมีมากไซร้ แสดงผล
ชังมากนินทาตน โศกเศร้า
รักมากเมื่อกังวล วานช่วย กันนา
ชังมากมักรุมเร้า กล่าวร้ายรันทำ ฯ

๑๖๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ดอกบัวหนาม ณ ก้าน คนฉิน
สระก็มีมลทิน ไป่พร้อง
น้ำล้างสิ่งของกิน พึงเกลียด ตินา
คลองอาบอากูลซ้อง สิ่งร้ายเป็นดี ฯ

๑๖๘. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ลิ้นพราหมณ์ตานกแร้ง จมูกมด
น้ำจิตต์พระยากำหนด ยากแท้
คำครูสั่งสอนบท ธรรมเมศ
ห้าสิ่งนี้แหลมแล้ รวดรู้เร็วจริง ฯ

๑๖๙. **ทีฆา ชาครโต รตฺติ ทีฆํ สนฺตสฺส โยชนํ**
ทีโฆ พาลาน สํสาโร สทฺธมฺมํ อวิชานตํ ฯ

๏ คนตื่นคืนหนึ่งช้า จริงเจียว
มล้าวิถีโยชน์เดียว ดุจร้อย
สงสารหมู่พาลเทียว ทางเนิ่น นานนา
เพราะ บ่ เห็นธรรมน้อย หนึ่งให้เป็นคุณ ฯ

๑๗๐. **ราชการฺยวิษมยธทฺมฺ ตฺวานฺเต สาคโร ยถา**
มฺเขน วิปฺปริตานิ น ลิกฺขมฺขเมว จ ฯ

๏ เฝ้าท้าวเทียมเสพด้วย ยาพิษ
เข้าสู่สงครามชิด ใช่ช้า
ทรงครรภ์และพาณิช เทียวท่อง ชเลนา
บัดชื่นบัดเศร้าหน้า กล่าวใกล้ความตาย ฯ

๑๗๑. **เอกยามํ สเย ราชา ทฺวิยามญฺจ ปณฺฑิโต**
ฆราวาโส ติยาโม จ จตุยาโม ตุ ยาจกา ฯ

๏ บรรทมยามหนึ่งไท้ ทรงฤทธิ์
หกทุ่มหมู่บัณฑิต ทั่วแท้
สามยามพวกพาณิช นรชาติ
นอนสี่ยามนั้นแล้ เที่ยงแท้เดียรฉาน ฯ

๑๗๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ราชาธิราชน้อม ในสัตย์
อำมาตย์เป็นบรรทัด ถ่องแท้
ฝูงราษฎร์อยู่ศรีสวัสดิ์ ทุกเมื่อ
เมืองดั่งนี้เลิศแล้ ไพร่ฟ้าเปรมปรีดิ์ ฯ

๑๗๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ข้าท่านคร้านหลีกเจ้า จากเจียร
ชี บ่ เล่าเรียนเขียน อ่านไซร้
ชาวนาละความเพียร ไถถาก
สามสิ่งนี้โหดให้ โทษแท้คนฉิน ฯ

๑๗๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ นายเรือนใหญ่อยู่เหย้า เรือนตน
นายซ่องเป็นใหญ่คน ลูกบ้าน
ท้าวพระยาใหญ่กว่าชน ในเขตต์ แดนนา
นักปราชญ์ใหญ่แปดด้าน ทั่วด้าวทิศา ฯ

๑๗๕. **อิตฺถีนญฺจ ธนํ รูปํ ปุริสานํ วิชฺชา ธนํ**
ภิกฺขุนญฺจ ธนํ สีลํ ราชูนญฺจ ธนํ พลํ ฯ

๏ สตรีดีรูปได้ เป็นทรัพย์
ชายฉลาดความรู้สรรพ ทรัพย์ได้
พราหมณ์ทรงเวทยานับ ว่าทรัพย์ พราหมณ์นา
ภิกษุเกิดลาภไซร้ เพื่อรู้เทศน์ธรรม ฯ

๑๗๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เรียนสรรพสบศาสตร์สิ้น เพลงศิลป์
ประสิทธิ์เสร็จทั้งแดนดิน ย่อมได้
ตามปัญญายิ่งโดยจิตต์ คดีโลก
สอนอัชฌาสัยไซร้ ห่อนได้มีครู ฯ

๑๗๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เรียนรู้ครูบอกได้ เสร็จสรรพ์
สบศาสตร์ศิลป์ทุกอัน ย่อมรู้
อัชฌาสัยแห่งสามัญ บุญแต่ง มาแฮ
ครูพักนักสิทธิ์ผู้ เลิศได้บอกเลย ฯ

๑๗๘. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ แม้นบุตรยังอย่าได้ ขวนขวาย
อย่าตื่นตีตนตาย ก่อนไข้
ลูกพร้าวอยู่ถึงปลาย สูงสุด ยอดนา
ใครพร่ำน้ำตักให้ หากรู้เต็มเอง ฯ

๑๗๙. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ นกน้อยขนน้อยแต่ พอตัว
รังแต่งจุเมียผัว อยู่ได้
มักใหญ่ย่อมคนหวัว ไพเพศ
ทำแต่พอตัวไซร้ อย่าให้คนหยัน ฯ

๑๘๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เห็นท่านมีอย่าเคลิ้ม	ใจตาม
เรายากหากใจงาม	อย่าคร้าน
อุตส่าห์พยายาม	การกิจ
เอาเยี่ยงอย่างเพื่อนบ้าน	อย่าท้อทำกิน ฯ

๑๘๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เริ่มการตรองตรึกไว้	ในใจ
การจะลุจึ่งไข	ข่าวแจ้ง
เดือดอกออกห่อนใคร	เห็นดอก
ผลผลิตติดแล้วแผร้ง	แพร่ให้คนเห็นฯ

๑๘๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ การใดตรองผิดไซร้	เสียถนัด
เอาสิ่งนั้นตรองขัด	คิดแก้
หนามยอกสิ่วแคะคัด	ฤๅออก
หนามต่อหนามนั้นแล้	เขี่ยได้คืนถอน ฯ

๑๘๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ผมผิดคิดสิบห้า	วันวาร
ทำไร่ผิดเทศกาล	ขวบเข้า
เลี้ยงเมียผิดรำคาญ	คิดหย่า
ทำผิดไว้คิดเศร้า	ตราบท้าววันตาย ฯ

๑๘๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เดินทางต่างเทศให้ พิจารณ์
อาสน์นั่งนอนอาหาร อีกน้ำ
อดนอนอดบันดาล ความโกรธ
ห้าสิ่งนี้คุณล้ำ เลิศล้วนควรถวิล ฯ

๑๘๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ อาศัยเรือนท่านให้ วิจารณ์
เห็นท่านทำการงาน ช่วยพร้อง
แม้มีกิจโดยสาร นาเวศ
พายถ่อช่วยค้ำจ้อง จรดให้จนถึง ฯ

๑๘๖. **อนฺวฺหายํ คมยนฺโต อปุจฺฉา พหุภาสโก**
อตฺตคุณํ ปกาเสนฺโต ติวิธํ หีนลกฺขณํ ฯ

๏ เขา บ่ เรียกสักหน่อยขึ้น เคหา
ท่าน บ่ ถามเจรจา อวดรู้
ยกตนอหังการ์ เกินเพื่อน
สามลักษณะนี้ผู้ เผ่าร้ายฤาดี ฯ

๑๘๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เป็นคนคลาดเหย้าอย่า เปล่ากาย
เงินสลึงติดชาย ขอดไว้
เคหาอย่าศูนย์วาย ข้าวเปลือก มีนา
เฉินฉุกขุกจักได้ ผ่อนเลี้ยงอาตมา ฯ

๑๘๘. **อธมฺโม ลภเต ธนํ** **สตฺตมาเส ปติฏฺฐิตํ**
ยํตีเต จิรกกาลํ **ตํ มูลํ อุปสปฺปิเยตฺ ฯ**
๏ สินใด บ่ ชอบได้ มาเรือน
อยู่แต่เจ็ดเดือนเตือน ค่ำเช้า
ครั้นนานย่อมเลือนเปือน ปนอยู่
มักชักของเก่าเหย้า มอดม้วยหมดโครง ฯ

๑๘๙. **ชเลน ชายเต กทฺมํ** **ชลกทฺมํ ปริสุชฺฌติ**
จิตฺร น ชายเต ปาปํ **จิตฺรปาปํ ปริสุชฺฌติ ฯ**
๏ ตมเกิดแต่น้ำแล่น เป็นกระสาย
น้ำก็ล้างเลนหาย ซากไซร้
บาปเกิดใช่แต่กาย เพราะจิตต์ ก่อนนา
อันจักล้างบาปได้ เพราะน้ำใจเอง ฯ

๑๙๐. **(ยังไม่พบคาถา)**
๏ อายครูไซร้ถ่อยรู้ วิชา
อายแก่ราชาคลา ยศแท้
อายแก่ภริยาหา บุตรแต่ ไหนนา
อายกับทำบุญแล้ สุขนั้นฤๅมี ฯ

๑๙๑. **(ยังไม่พบคาถา)**
๏ หน้าแช่มชื่นช้อยเช่น บัวบาน
ถ้อยฉ่ำคำเฉื่อยหวาน ทราบไส้
หัวใจดั่งดาบผลาญ ชนม์ชีพ
เขาเหล่านี้กล่าวไว้ ว่าผู้ทรชน ฯ

๑๙๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ หลีกเกวียนให้หลีกห้า ศอกหมาย
ม้าหลีกสิบศอกกราย อย่าใกล้
ช้างยี่สิบศอกคลาย คลาคลาด
เห็นทุรชนหลีกให้ ห่างพ้นลับตา ฯ

๑๙๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ พาชีขีคล่องคล้อย ควรคลา
โคคู่ควรไถนา ชอบใช้
บนชานชาติวิหาร์ ควรอยู่
สุนัขเนาแต่ใต้ ต่ำเหย้าเรือนควร ฯ

๑๙๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ กระบือหนึ่งห้ามอย่า ควรครอง
เมียมิ่งอย่ามีสอง สี่ได้
โคสามอย่าควรปอง เป็นเหตุ
เรือนอยู่สี่ห้องให้ เดือดร้อนรำราญ ฯ
๏ มีเรือค้าขี่ห้า ลำนอ ห้ามแฮ
สุนัขหกอย่างพึงพอ จิตต์เลี้ยง
แมวเจ็ดเร่งเร็วขอ มาใส่ อีกนา
ช้างแปดม้าเก้าเหยี้ยง อย่างห้ามเพรงมา ฯ

๑๙๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ มีเงินให้ท่านกู้ ไปนา
ศิลปศาสตร์ฤาศึกษา เล่าไว้
มีเมียอยู่เคหา ไกลย่าน
สามลักษณะนี้ใกล้ แกล่แม้นไป่มี ฯ

๑๙๖. **อนาทฺธวากฺยมฺปรมพาโลนามฺ**
ทุราถลาภมฺปรมนฺทฺรีนามฺ
อชานปุตฺรมฺปรมญฺจ ศตฺรู
ทุสตฺรีปรสงฺคมฺปรมนฺติขนฺที ฯ

๏ สบพาคนเคลิ้มอย่า เจรจา
ลาภอยู่ไกลอย่าหา ใครได้
มีลูกโฉดปัญญา ยากจิตต์ ตนนา
เมียมิตรร้ายอย่าใกล้ อยู่เพี้ยงขันที ฯ

๑๙๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ไร้สิ่งสินแล้วอับ ปัญญา
อีกญาติวงศ์พงศา บใกล้
คนรักย่อมโรยรา รสรัก กันแฮ
พบแทบทางทำใบ้ เบี่ยงหน้าเมินหนี ฯ

๑๙๘. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ อย่าเรียนเพียรคิดค้น ขุดของ
อย่าตริตรึกนึกปอง บ่อนเหล้น
อย่าเรียนเวทมนต์ลอง สาวสวาท
แปรธาตุหนึ่งพึงเว้น สี่นี้เบียหตน ฯ

๑๙๙. **สฺว ภาเว นฺหเร มิตฺร สฺวา ภาเว มิตฺรสณฺธว**
สตฺริ ภาว มชฺช ปฺรหาเนน อหนฺตํ วนฺทเต นม ฯ

๏ รักมิตรสุภาพไซร้ สมรมิตร
รักเผ่าพงศาสนิท ซื่อไซร้
รักหญิงอย่าพึงคิด สินอ่อย เอานา
รักสัตย์ศีลจักได้ สุขแท้ทางสวรรค์ ฯ

๒๐๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ รักทรัพย์อย่ายิ่งด้วย วิชา
สว่างอื่นเท่าสุริยา ห่อนได้
ไฟใดยิ่งราคา เพลิงราค ฤาพ่อ
รักอื่นหมื่นแสนไซร้ อย่าสู้รักธรรม ฯ

๒๐๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ มีมิตรจงรอบรู้ รักสนิท
ดุจอุทรเดียวชิด ชอบหน้า
ความขำเงื่อนงำปิด ปัดเป่า
ท่านว่ามิตรนี้อ้า เอกล้ำเหลือดี ฯ

๒๐๒. **มาตุฤวตฺ ปรทาเรษุ ปรทฺรเวฺยษุ โลษฺฏรวตฺ**
อาตฺมวตฺ สุรภูเตษุ ย ปศฺยติ ส ปณฺฑิต ฯ

๏ เมียท่านพิศพ่างเพี้ยง มาดา
ทรัพย์ท่านคืออิฐผา กระเบื้อง
รักสัตว์อื่นอาตมา เทียมเท่า กันแฮ
ตรองดั่งนี้จักเปลื้อง ปลดพ้นสงสาร ฯ

๒๐๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ คนใดใจส่างสิ้น ความอาย
ความสัตย์เสื่อมกระจาย จากแท้
มานะเจ็บอายหาย หมดเนตร
สิ่งสี่มีพร้อมแล้ เล่ห์เพี้ยงเดรฉาน ฯ

๒๐๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ คนใดมีสัตย์ทั้ง มานะ
ความเจ็บยังไป่ละ หนึ่งบ้าง
ความอาย บ่ สละ จากจิตต์
แม้ตกต่ำไร้ร้าง ห่อนผู้ดูแคลน ฯ

๒๐๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ คนใดฟังอรรถแล้ว บ่ ขวาย ขวนนา
บ่ ตริตรึกนึกหมาย มั่นไว้
บ่ ถามไต่อุบาย เติมต่อ
ปราชญ์ว่าผู้นั้นไซร้ ใช่เชื้อเมธาฯ

๒๐๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ คนใดทรงสัตย์สร้าง ศีลา
ไป่เคียดขึ้งหึงสา สัตว์ไซร้
น้ำจิตต์คิดกรุณา เนืองนิตย์
คนดั่งนี้จัดได้ ชื่อเชื้อปรีชา ฯ

๒๐๗. **โย มาตรํ ปิตรํ วา ชิณฺณกํ คตโยพฺพนํ**
ปหุสนฺโต น ภรติ ตํ ปราภวโต มุขํ ฯ

๏ คนใดละพ่อทั้ง มาดา
อันทุพลชรา ภาพแล้ว
ขับไล่ไป่มีปรา ณีเนตร
คนดั่งนี้ฤาแคล้ว คลาดพ้นไภยัน ฯ

๒๐๘. **เย วุฑฺเฒ อปจายนฺติ** **นรา ธมฺมสฺส โกวิทา**
ทิฏฺเฐ ธมฺเม ปสํสนฺติ **สมฺปราเย จ สุคตึ ฯ**

๏ คนใดเอมโอชด้วย เจรจา
เห็นแก่เฒ่าพฤฒา ถ่อมไหว้
สรรเสริญทั่วโลกา มนุษย์ นี้นา
ปรโลกพู้นจักได้ สู่ฟ้าเมืองแมน ฯ

๒๐๙. **ชาติถทฺโธ ธนถทฺโธ** **โคตฺตถทฺโธ จ โย นโร**
สญาตึ อติมญฺเญติ **ตํ ปราภวโต มุขํ ฯ**

๏ คนใดด่าโคตรเค้า ตระกูล
ถือว่าตนทรัพย์มูล มั่งขั้ง
ดูหมิ่นหมู่ประยูร พงศ์เผ่า
เป็นที่ติเตียนทั้ง ทั่วท้องโลกา ฯ

๒๑๐. **อิตฺถีธุตฺโต สุราธุตฺโต** **อกฺขธุตฺโต จ โย นโร**
ลทฺธํ ลทฺธํ วินาเสติ **ตํ ปราภวโต มุขํ ฯ**

๏ ชายใดเร่คบค้า นารี
เสพสุรายินดี บ่อนเหล้น
นกไก่สะกาตี มือต่อ พะนันนา
คนดั่งนี้ฤาเว้น จากเบื้องฉิบหาย ฯ

๒๑๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ คนใดถ่อยจากรู้ วิชา
หญิงรูปร้ายกิริยา โฉดด้วย
บรรพชิตบ่รักษา ศีลขาด
สามสิ่งนี้ชื่อม้วย ชีพสิ้นสุดสกล ฯ

๒๑๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

◎ คนร้ายมักชอบร้าย ราคี
สอนสั่งสิ่งความดี บ่ได้
ดุจเกลือทอดนที ศูนย์เปล่า
เสพที่ชั่วเชือนไซร้ ทราบแจ้งใจมัน ฯ

๒๑๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

◎ สอนคนหินชาติช้า โฉดเฉา
ฝนตกเจิมจอมเขา หลั่งหลุ้ม
คนดีสั่งสอนเอา โอวาท
กลกละออมน้ำอุ้ม อิ่มได้โดยใจ ฯ

๒๑๔. **อกตญฺญุสฺส โปสสฺส นิจฺจํ วิวรทสฺสิโน**
สพฺพญฺจ ปฐวึ ทชฺชา เนว นํ อภิราธเย ฯ

◎ เผ่าพาลพวกไป่รู้ คุณคน
มันย่อมหาเหตุผล ขุดได้
สมบัติสี่สากล โกยกอบ ให้แฮ
ฤาอาจยังมันให้ เกิดแย้มยินดี ฯ

๒๑๕. **ยํ ลทฺธํ เตน ตุฏฺฐพฺพํ อติโลโภ หิ ปาปโก**
หํสราชํ คเหตฺวาน สุวณฺณา ปริหายติ ฯ

◎ ได้สินทรัพย์เพื่อค้า ขนหงส์
เลี้ยงชีพช้ายืนยง อยู่แล้ว
ภายหลังโลภไป่ตรง ใจต่อ
ถอนทั่วตัวหงส์แคล้ว คลาดสิ้นเสื่อมทองฯ

๒๑๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ แม้น้ำคุ้งคดเคี้ยว ควรจร
เหล็กคดทำเคียวรอน ไร่ข้าว
ไม้กระหดกระทำทอน ทุกที่ กงนา
คนคดดั่งคูถเหน้า บ่ต้องการงาน ฯ

๒๑๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ปราชญ์ใดเรืองรู้ยิ่ง วิทยา
กล่าวมธุรสธรรมา ห่อนพลั้ง
น้ำจิตต์อสัตยา ยลยาก
คือดั่งดวงแก้วตั้ง แต่งไว้เรือนโจร ฯ

๒๑๘. **อปุฏฺโฐ ปณฺฑิโต เภรี ปชฺชุนฺโน โหติ ปุจฺฉิโต**
พาโล ปุฏฺโฐ อปุฏฺโฐปิ พหุมฺปิ ภณเต สทา ฯ

๏ ไป่ถามปราชญ์บ่พร้อง พาที
เปรียบดั่งเภรีตี จึ่งครื้น
คนพาลพวกอวดดี จักกล่าว
ถามบ่ถามมันฟื้น เฟื้องถ้อยเกินถาม ฯ

๒๑๙. **นิธีนํว ปวตฺตารํ ยํ ปสฺเส วชฺชทสฺสินํ**
นิคฺคยฺห วาทึ เมธาวึ ตาทิสํ ปณฺฑิตํ ภเช ฯ

๏ ร่วมรักนักปราชญ์เชื้อ ชาตรี
เราผิดชอบชั่วดี ท่านแจ้ง
เอาเยี่ยงอย่างอย่ามี จิตต์โกรธ
ปรากฏกลท่านแกล้ง แนะให้ขุมทอง ฯ

๒๒๐. **อุทกํ หิ นยนฺติ เนตฺติกา** **อุสุการา นมยนฺติ เตชนํ**
ทารุํ นมยนฺติ ตจฺฉกา **อตฺตานํ ทมยนฺติ ปณฺฑิตา ฯ**
๏ น้ำบ่มีจิตต์รู้ ไหลจร
ไม้คดเขาทำศร ซื่อได้
บัณฑิตทราบสุนทร โอวาท
สอนสั่งอาตมให้ อ่อนด้วยใจเอง ฯ

๒๒๑. **มา จ ทุชฺชนสํสคฺคํ** **ภช สาธุ สมาคมมฺ**
กร ปุญฺญมโหรตฺตํ **สร นิตฺยมนิตฺยตมฺ ฯ**
๏ อย่าคบคนหมู่ร้าย ทรชน
คบแต่บัณฑิตคน ปราชญ์แปล้
วันคืนรวดเร็วดล บุญเร่ง ทำนา
เห็นอนิจนั้นแล้ ล่วงพ้นสงสาร ฯ

๒๒๒. **อตฺตานเมว ปรมํ** **ปฏิรูเป นิเวสเย**
อถญฺญมนุสาเสยฺย **น กิลิสฺเสยฺย ปณฺฑิโต ฯ**
๏ พึ่งอวยโอวาทไว้ ในตน ก่อนนา
จึงสั่งสอนสาธุชน ทั่วหล้า
แต่แรกเร่งผจญ จิตต์อาต มาแฮ
สัตว์อื่นหมื่นแสนอ้า อาจแท้ทรมาน ฯ

๒๒๓. **น ภิชฺเชตุํ กุมฺภกาโร** **โสเภตุํ กุมฺภํ ฆฏฺฏิ**
น ขิเปตุํ อปาเยสุ **สิสฺสานํ วุฑฺฒิการณา ฯ**
๏ ช่างหม้อตีหม้อใช่ ตีฉาน แตกนา
ตีแต่งเอางามงาน ชอบใช้
ดุจศิษย์กับอาจารย์ ตีสั่ง สอนแฮ
ตีใช่ตีจักให้ สู่ห้องอบาย ฯ

๒๒๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ คุณแม่หนาหนักเพี้ยง พสุธา
คุณบิดรดุจอา กาศกว้าง
คุณพี่พ่างศิขรา เมรุมาศ
คุณพระอาจารย์อ้าง อาจสู้สาคร ฯ

๒๒๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เมื่อร้อนน้ำท่านให้ เย็นใจ
เมื่อเยือกเย็นได้ไฟ อุ่นเนื้อ
เมื่อทุกข์ท่านแก้ไข ชูช่วย
เมื่อยากจนท่านเกื้อ ก่อให้ทุนทำ ฯ

๒๒๖. **สุขํ รุกฺขสฺส ฉายาว ตโต ญาติ มาตาปิตุ**
ตโต อาจริโย รญฺโญ ตโต พุทฺธสฺสเนกธา ฯ

๏ เย็นเงาพฤกษ์มิ่งไม้ สุขสบาย
เย็นญาติทุกข์สำราย กว่าไม้
เย็นครูยิ่งพันฉาย กษัตริย์ยิ่ง ครูนา
เย็นร่มพระเจ้าให้ ร่มฟ้าดินบน ฯ

๒๒๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ทองกวาวหงอนไก่เส้ง สดสี
งามแต่กลิ่นฤๅมี หนึ่งน้อย
นักเรียนนอกบาฬี ลบหลู่ ธรรมนา
งามผาดผลเท่าก้อย กอบนั้นฤๅมี ฯ

๒๒๘. **น ปุปฺผคนฺโธ** **ปฏิวาตเมติ ฯ**
เอเตสํ คนฺธชาตานํ **สีลคฺคนฺโธ อนุตฺตโร ฯ**
๏ หอมกลิ่นดอกไม้ที่ นับถือ
หอมแต่ตามลมฤา กลับย้อน
หอมแห่งกลิ่นกล่าวคือ ศีลสัตย์ นี้นา
หอมสุดหอมสะท้อน ทั่วใกล้ไกลถึง ฯ

๒๒๙. **มนสา เจ ปสนฺเนน** **ภาสติ วา กโรติ วา**
ตโต นํ สุขมเนฺวติ **ฉายาว อนุปายินี ฯ**
มนสา เจ ปทุฏฺเฐน **ภาสติ วา กโรติ วา**
ตโต นํ ทุกฺขมเนฺวติ **จกฺกํว วหโต ปทํ ฯ**
๏ ทำบุญบุญแต่งให้ เห็นผล
คือดั่งเงาตามตน ติดแท้
ผู้ทำสิ่งอกุศล กรรมติด ตามนา
ดุจจักรเกวียนเวียนแล้ ไล่ต้อนตีนโค ฯ

๒๓๐. **สุกรํ สาธุนา สาธุ** **สาธุ ปาเปน ทุกฺกรํ**
ปาปํ ปาเปน สุกรํ **ปาปมริเยหิ ทุกฺกรํ ฯ**
๏ ใจบุญบุญนักรู้ เร็วทำ
ใจบาปทำบาปกรรม ง่ายแท้
ใจบุญก่อบาปลำ บากยาก จิตต์นา
ใจบาปทำบุญแล้ ยิ่งนั้นแสนทวี ฯ

๒๓๑. **ทุนฺนิคฺคหสฺส ลหุโน** **ยตฺถ กามนิปาติโน**
จิตฺตสฺส ทมโถ สาธุ **จิตฺตํ ทนฺตํ สุขาวหํ ฯ**
๏ ใจเบาใจห้ามยาก ใจฉันท์
ใจเกิดเวราฉกรรจ์ กาจแท้
ใจใดคิดผ่อนผัน ชอบใส่ ตัวนา
ใจดั่งนี้ยิ่งแล้ เลิศให้สุขเกษม ฯ

๒๓๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ศาสตร์ใดจะล้ำเท่า ธรรมาน
ทรัพย์สิ่งใดไกรทาน ที่ให้
รักใดจักปูนปาน รักสัตย์ ศีลนา
สุขสิ่งใดจักได้ สุขเพี้ยง นฤพาน ฯ

๒๓๓. **นตฺถี สีตํ นตฺถิ อุณฺหํ นตฺถิ พฺยาธิ ปรปีฬิตํ**
นตฺถิ โสกํ มรณํ นตฺถิ นิพฺพานํ นาม อีทิสํ ฯ

๏ พ้นเย็นพ้นเดือดร้อน โรคา
พ้นจากทุกขเวทนา โศกเศร้า
พ้นตายแก่เกิดมา ในโลก
สุขดั่งนี้พระเจ้า ว่าเนื้อนฤพาน ฯ

๒๓๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ มูลบาปคือโลภล้น แสวงหา
สรรพรสเป็นมูลพา พยาธิ์ไซร้
มูลทุกข์เกิดเพราะรา คาเกลศ
มูลนิพพานนั้นได้ เพราะด้วยสัจจา ฯ

๒๓๕. **อาปํ ปิวนฺติ โน นชฺชา รุกฺขา ขาทนฺติ โน ผลํ**
วสฺสนฺติ กฺจิ โน เมฆา ปรตฺถาย สตํ ธนํ ฯ

๏ น่านน้ำฤาห่อนกล้ำ กลืนชน เองแฮ
พฤกษชาติห่อนหวงผล เสพส้อง
จอมเมฆไป่หวงฝน ภักษ์เสพ เสียนา
ปราชญ์ห่อนหวงทรัพย์ป้อง เปิดให้เป็นทาน ฯ

๒๓๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ อุบลอุบัติเบื้อง เปือกตม
แก้วเกิดแต่ผานิยม ชอบใช้
ช้างเผือกเกิดในพนม ไพรพฤกษ์
ปราชญ์ประยูรยากไร้ ทั่วหน้านับถือ ฯ

๒๓๗. **ชเวน อสฺสํ ชานนฺติ พลิพทฺธญฺจ วาหิเย**
ทุเหน ถณฺณํ ชานนฺติ ภาสมาเนน ปณฺฑิตํ ฯ

๏ รู้ดีดุรงค์ด้วย รณแรง รวดแฮ
รู้ว่าโคงานแข็ง เมื่อใช้
โคนมเกษียรแสดง ดีเมื่อ รูดนา
รู้ว่าปราชญ์เปรื่องไซร้ เมื่อถ้อยคำแถลง ฯ

๒๓๘. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ นกแสกสกุณโทษเค้า กู่กา
ทิ้งทูดอูฐอีกลา ล่อร้อง
เสียงประทุษฐภาษา หีนโหด
ฟัง บ่ เพราะหูพร้อง ดุจถ้อยทรชน ฯ

๒๓๙. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ แขกเต้าดุเหว่าแก้ว โกญจา
หงส์วิหคมยุรา รำร้อง
เฉกนรชาติวาจา เอมโอช
ฟังเสนาะเพราะพร้อง มฤธุถ้อยวาที ฯ

๒๔๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ สกุณกากระเหว่าไซร้ เหมือนกัน
ไข่ต่อไข่สำคัญ เท่าแท้
ออกลูกจึ่งแปรผัน ตามเพศ
กากระเหว่านั้นแล้ ทั่วผู้เล็งเห็น ฯ

๒๔๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

นกแร้งแรงร่อนได้ พอเพียง ปีกนา
บินบ่สูงแข่งเคียง ครุฑได้
แม่น้ำนทีเรียง รายทั่ว ทวีปแฮ
ลึกเท่าลึกนั้นไซร้ สุดสู้สาคร ฯ

๒๔๒. **ตฺรีนิ รตนานิ สตฺตานิ สมฺรโห นิหคฺคเล**
วิหฺยธานฺยสุมิตฺตญฺจ สญฺจารฺยยเทวการเยตฺ ฯ

๏ ควรแสวงสี่สิ่งแท้ มณีรัตน์
พึงจักจำเริญสวัสดิ์ แว่นแก้ว
ความรู้มิตรเมียสัตย์ ข้าวเปลือก มีนา
อย่าเสียใจได้แล้ว เท่านี้ฤาแคลน ฯ

๒๔๓. **ขุทฺโทติ นาติมญฺเญยฺย วิชฺชํ วา สิปฺปมถวา**
เอกมฺปิ ปริโยทาตํ ชีวิตกปฺปการณํ ฯ

๏ วิชาควรรักรู้ ฤาขาด
อย่าหมิ่นศิลปศาสตร์ ว่าน้อย
รู้จริงสิ่งเดียวอาจ มีมั่ง
เลี้ยงชีพช้าอฺยู่ร้อย ชั่วลื้อเหลนหลานฯ

๒๔๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ พายเถิดพ่ออย่ารั้ง	รอพาย
จวนตะวันจักสาย	ส่องฟ้า
ของสดสิ่งควรขาย	จักขาด ค่าแฮ
ตลาดเลิกแล้วอ้า	บ่นอื้อเอาใคร ฯ

๒๔๕. **สินฺเน สิปฺปํ สินฺเน ธนํ สินฺเน ปพฺพตมารุยฺหํ**
สินฺเน กามสฺส โกธสฺส อิเม ปญฺจ สินฺเน สินฺเน ฯ

๏ เรียนศิลป์แสวงทรัพย์ด้อม	เดินไศล
สามสิ่งอย่าเร็วไว	ชอบช้า
เสพกามหนึ่งคือใจ	มักโกรธ
สองประการนี้ถ้า	ผ่อนน้อยเป็นคุณ ฯ

๒๔๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ มักได้ให้คิดได้	สองสถาน
ได้ชั่วนี้ได้การ	ชั่วหน้า
ให้ได้สะดวกดาล	โดยชอบ
ได้ดั่งนี้เอกอ้า	อิ่มน้ำใจตน ฯ

๒๔๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ทรัพย์มีสี่ส่วนไซร้	ปูนปัน
ภาคหนึ่งพึงเกียดกัน	เก็บไว้
สองส่วนเบ็ดเสร็จสรรพ์	การกิจ ใช้นา
ยังอีกส่วนควรให้	จ่ายเลี้ยงตัวตน ฯ

๒๔๘. **รูปโยพฺพนสมฺปนฺนา วิสาลกุลสมฺภวา**
วิชฺชา หีนา น โสภนฺติ นิคนฺธา อิว กึสุกา ฯ

๏ เยาวรูปเหน้าหนุ่มเนื้อ ในวงศ์ ตระกูลแฮ
แม้ปราศวิทยาทรง เสื่อมเศร้า
ทองกวาวดอกดาษดง แดงป่า
เสียกลิ่นรินรศเร้า ดั่งนี้ใครชม ฯ

๒๔๙. **อลสสฺส กุโต สิปฺปํ อสิปฺปสฺส กุโต ธนํ**
อมิตฺตสฺส กุโต สุขํ อสุขสฺส กุโต ปุญฺญํ ฯ

๏ มักคร้านฤารอบรู้ วิทยา
ศิลปศาสตร์เสื่อมสินหา ไป่ได้
ไร้ทรัพย์อับผู้มา เป็นเพื่อน
เว้นจากมิตรนั้นไซร้ สุขร้างแรมโรย ฯ

๒๕๐. **อสาทุํ ยทิวา สาทุํ อปฺปํ วา ยทิวา พหุํ**
วิสฺสฏฺโฐ ยตฺถ ภุญฺเชยฺย วิสฺสาสปรมา รสา ฯ

๏ คุ้นเคยคนคบค้า มานาน
คดแต่ข้าวแกงจาน ส่งให้
มีรสรสใดปาน เพราะรัก นั้นนา
ขมขื่นกลืนคล่องได้ ยิ่งชิ้นปลาดี ฯ

๒๕๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ คราวดีมีเพื่อนพ้อง พรูตาม
ยืนนั่งไต่ตอมถาม ถี่ถ้อย
คราวทุกข์ฉุกเฉินความ มีโทษ
เพื่อนเล่นเจรจาน้อย หนึ่งนั้นฤามี ฯ

๒๕๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ คนใดเดิมแม้นว่า	เวรกับ ตนนา
หลายคาบแค้นเคี่ยวขับ	คิดร้าย
ภายหลังมาตรมันกลับ	เป็นมิตร ก็ดี
จงประหยัดอย่าหง้าย	ค่ำเช้าคอยเชิง ฯ

๒๕๓. **น หิ เวเรน เวรานิ** **สมฺมนฺตีธ กุทาจนํ**

อเวเรน จ สมฺมนฺติ **เอส ธมฺโม สนนฺตโน ฯ**

๏ น้ำเหม็นมล้างสิ่งเหน้า	ไฉนหยุด
มล้างอุทกบริสุทธิ์	เสื่อมร้าย
คนเวรต่อเวรประทุษฐ์	ทวีโทษ
เอา อเวร ระงับหง้าย	อาจสิ้นศูนย์เวร ฯ

๒๕๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ซ่อนเงื่อนงำน้ำขุ่น	ขังใน
ภายนอกทำแจ่มใส	สดหน้า
ดุจหิน บ่ เห็นไฟ	ฝังอยู่
ต่อประหารจึ่งจ้า	จับไหม้เป็นจุณ ฯ

๒๕๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ จักทำโทษแก่ผู้	ผิดฉกรรจ์ นั้นนา
ใจจุ่งเมตตามัน	มากไว้
ให้คิดจิตต์สำคัญ	เขาโหด
ความคิดน้อยจึ่งได้	อยู่เงื้อมมือตน ฯ

๒๕๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ตัดต้นก่นรากแล้ว ปลูกแปลง
หนามหั่นห่อนไว้แขนง หน่อเนื้อ
เพลิงพิษนิดหนึ่งแรง เรืองโรจน์
ดับแต่ดุ้นไว้เชื้อ นิ่งช้าเพลิงโพลง ฯ

๒๕๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ คว่างพิษ บ่ คว่างพ้น พันแขน ตนนา
ไปสบพบรังแตน แหย่เย้า
ร่ายมนต์ปลุกเสือแสน องอาจ
ไม้ซั่นรันสิ่งเหน้า แน่ต้องตนเอง ฯ

๒๕๘. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ลูกเมียเหมือนผ้าโอ่ อัตรา
ขาดฉีกชั่วแล้วหา ใหม่ได้
พี่น้องเฉกเช่นขา แขนติด ตนแฮ
ขาดประจาคจักให้ ต่อเข้าฤาคืน ฯ

๒๕๙. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ มีบุตร บ่ ได้ดั่ง ตีนมือ
คุณแห่งไม้เท้าถือ เลิศแท้
ทางเมื่อเผื่อพบคือ สิงห์สัตว์ ก็ดี
ไม้ประเสริฐเลิศแล้ อาจคุ้มกันภัย ฯ

๒๖๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ธรรมาดาผลม่วงไม้ ตระการ
เมื่ออ่อนรสเผือดพาน ยากเคี้ยว
ครั้นสุกรสสวายหวาน เอมโอช
หมากม่วงนั้นฤาเปรี้ยว เปรียบด้วยหมากขาม ฯ

๒๖๑. **กลฺยาณมิตฺตํ กนฺตารํ ยุทฺธํ สภาย ภาสิตุํ**
อสตฺถา อคนฺตุมิจฺฉนฺติ มุเฬฺหเต จตุโรชนา ฯ

๏ บุรุษสุดไร้รัก เมียงาม ชอบฤา
ไร้เพื่อนไปไกลคาม เขตต์บ้าน
มือเปล่าสู่สงคราม ยงยุทธ ไฉนนา
รู้ไป่ทันแก่ก้าน กล่าวถ้อยกลางสนาม ฯ

๒๖๒. **วินา สตฺถํ น คจฺเฉยฺย สูโร สงฺคามภูติยํ**
ปณฺฑิตวทฺธคู วาณิโช วิเทสคมโน ตถา ฯ

๏ โยธาทิ้งสาตรสู้ สงคราม ชอบฤา
ปราชญ์มละคัมภีร์ความ อย่าพร้อง
เดินหนเพื่อน บ่ ตาม อย่าไต่ ทางแฮ
พาณิชเสียพวกพ้อง ต่างด้าวเดินไฉน ฯ

๒๖๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ รักเจ้าจงรักให้ เป็นยุตติ ธรรมนา
ท่านเคียดอย่าควรประทุษฐ์ เท่าเผ้า
จงมีภักดีดุจ โสนัข นั้นนา
มัน บ่ จืดจากเจ้า จิตต์นั้นคงตรง ฯ

๒๖๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ อาสาเจ้าต่อต้าน ตัวตาย
ขันรับอาสานาย หย่อนนั้น
อาสาศึกแม่ยาย อย่าย่อ ท้อนา
สามสิ่งแท้ถือหมั้น ชั่วฟ้าดินชม ฯ

๒๖๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ อาสาศึกสู้ไป่ เสร็จงาน
ตนจักตายเอาอาน ปิดไว้
จึ่งนับว่าเป็นทหาร หายาก
ฉลองพระคุณเจ้าไท้ ท่านเลี้ยงบำรุง ฯ

๒๖๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เจ้านายใช้ชุบเลี้ยง คนขาม
สินทรัพย์เมียมิ่งงาม ง่ายได้
บ่าวไพร่พรั่งพรูตาม ไหลหลั่ง มานา
สมบัติบุญส่งให้ แปลกหน้าตาเดิม ฯ

๒๖๗. **อเห อมิตฺตํ ขนฺเธน ยาวกาลํ อนาคตํ**
ตเมว อนาคเต กาเล สิลาย ภินฺเท ฆฏํว ฯ

๏ หมั่นลอดสอดสืบถ้อย เวรี
ไป่ชอบท่าทำดี นิ่งไว้
คาบใดชอบเชิงที หาญหัก
ต่อยดั่งต่อยหม้อให้ แตกด้วยศิลา ฯ

๒๖๘. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ยศศักดิ์จักเกิดด้วย บุญทำ
ภัยเกิดเพื่อผลกรรม ก่อนให้
ติเตียนและจองจำ กรรมก่อน เองนา
ใครจักเว้นแวะได้ ทั่วท้องโลกา ฯ

๒๖๙. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ กฤตยามนต์เคราะห์ให้ เห็นผล
ทำสิ่งใดลุดล สิ่งนั้น
ครั้นบุญแห่งบุคคล จักถ่อย แล้วนา
มนต์กฤตยานั้นชั้น เสื่อมสิ้นทุกอัน ฯ

๒๗๐. **หีนปุตฺโต ราชามจฺโจ พาลปุตฺโต จ ปณฺฑิโต**
อธนสฺส ธนํ พหุ ปุริสา นาวมญฺญิตฺ ฯ

๏ เชื้อไพร่บุญปลุกขึ้น เป็นนาย
พาลบุตรรู้มลักหลาย เลิศผู้
โหดไร้พร่ำขวนขวาย ทรัพย์มั่ง มีแฮ
สามเหล่านี้พึงรู้ อย่าได้ดูเบา ฯ

๒๗๑. **ชลปฺปมาณํ กุมุทนาลํ กุลุปฺปมาณํ วินโย ปธานํ**
พฺยตฺติปฺปมาณํ กถิตวากฺยํ ปฐวิปฺปมาณํ ติณมิลาตํ ฯ

๏ ก้านบัวบอกลึกตื้น ชลธาร
มารยาทส่อสันดาน ชาติเชื้อ
โฉดฉลาดเพราะคำขาน ควรทราบ
หย่อมญ่าเหี่ยวแห้งเรื้อ บอกร้ายแสลงดิน ฯ

๒๗๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ทรัพย์มากหากถ่อยแท้ วาจา
ชนไป่ชอบหูตา ติดต้อง
น้อยทรัพย์อับยศถา ทรามรูป
แต่เพราะถ้อยคำพร้อง เพริศสิ้นทั้งมวล ฯ

๒๗๓. **ธนมปฺปมฺปิ สาธูนํ ฌูเป วาริว นิสฺสโย**
ทุเหน ถญฺญํ ชานนฺติ ภาสมาเนน ปณฺฑิตํ ฯ

๏ มีสินทรัพย์น้อยหลั่ง ไหลริน
คือบ่อน้อยนรกิน อาบได้
ทรัพย์มากหมู่ทมิฬ มีมั่ง ก็ดี
คือสมุทรฤาให้ ท่วยอ้างอาศัย ฯ

๒๗๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ แม้โฉมเฉิดเฉกได้ เทพา
อีกอิสสริยะยศถา กอบด้วย
บุรุษถ่อยทุษฐวา จาพากย์
นับว่าผู้นั้นม้วย หมดสิ้นสิ่งงาม ฯ

๒๗๕. **สาสปสฺส ปริตฺตสฺส โยชนสฺส นิสีทฺยติ**
ธเนน ธนสํยุตฺเต ทุเร ปสฺสนฺติ เต ชนา ฯ

๏ แม้ตนตัวเล็กเพี้ยง ผุยผง
ไกลนับโยชน์ดอนดง อยู่นั้น
คั่งคับทรัพย์สินพงศ์ พันธุ์ถ่อย ก็ดี
สุดขอบฟ้าเขียวขั้น ทั่วแท้เล็งเห็น ฯ

๒๗๖. คิริ มหนฺติโยปิ โข สตฺตตาลมเห ตเล
สูรยจนฺทกุเล ชาเต นฤทฺธนสฺส น ปสฺสติ ฯ
๏ แม้ตนโตเติบเพี้ยง เขาเขิน
สูงเจ็ดลำตาลเกิน กึ่งฟ้า
ไร้ทรัพย์อับเผอิญ แลเล็ก ลงแฮ
ดั่งปลวกเตี้ยต่ำช้า ชวดผู้เล็งเห็น ฯ

๒๗๗. (ยังไม่พบคาถา)
๏ ตนน้อยแลใฝ่ให้ เกินศักดิ์
ว่าตระกูลใหญ่นัก แทบไท้
คือแมลงเม่ามันมัก บินวู่ วามนา
โถมถาบฉาบเพลิงไหม้ มอดม้วยตัวเอง ฯ

๒๗๘. (ยังไม่พบคาถา)
๏ ดักขลาแร้วไป่ขึ้น คอยขลา
เบ็ดบ่เกี่ยวเหยื่อรา ล่อไว้
ไปสอดสบเสือมา หมายก่ง ได้ฤๅ
ปลาต่อผลุดโพล่งใกล้ เกี่ยวทิ้งฤๅทัน ฯ

๒๗๙. (ยังไม่พบคาถา)
๏ อย่าเอื้อมเด็ดดอกฟ้า มาถนอม
สูงสุดมือมักตรอม อกไข้
เด็ดแต่ดอกพะยอม ยามยาก ชมนา
สูงก็สอยด้วยไม้ อาจเอื้อมเอาถึง ฯ

๒๘๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เจียมใดจักเท่าด้วย เจียมตัว
รู้เท่าท่านทำกลัว ซ่อนไว้
อย่ามีนมืดเมามัว โมหะ
สูงนักมักเหมือนไม้ หักด้วยลมแรง ฯ

๒๘๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ถึงจนทนสู้กัด กินเกลือ
อย่าเที่ยวแล่เนื้อเถือ พวกพ้อง
อดอยากเยี่ยงอย่างเสือ สงวนศักดิ์
โซก็เสาะใส่ท้อง จับเนื้อกินเอง ฯ

๒๘๒. **สีโห นาม ชิฆจฺฉาปิ ปณฺณาทีนิ น ขาทติ**
สีโห นาม กิโสจาปิ นาคมํสํ น ขาทติ ฯ

๏ ไกรสรแสบท้องแทบ เสียชี วิตแฮ
บ่ ภักษ์ผลไม้มี ป่ากว้าง
ไกรสรซูบอินทรีย์ สมเพช ก็ดี
บ่ ภักษ์รสเนื้อช้าง ดั่งนี้ธรรมดา ฯ

๒๘๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ใบบัวฝนตกน้ำ ขาดขัง
ลูกข่างวางบนหลัง มิ่งม้า
เสาหลักปักอยู่ยัง กองแกลบ นาพ่อ
คนบ่แม่นถ้อยอ้า พูดแล้วโอนเอน ฯ

๒๘๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ กล่าวภัยในน้ำแก่	มังกร
แสดงพิลึกดงดอน	อวดช้าง
เอาพร้าวใส่เรือคอน	ขายพวก สวนแฮ
ยกศัพท์แปลอรรถอ้าง	อวดผู้เพียรเรียน ฯ

๒๘๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เอาน้ำขู่จรเข้	ขันเหลือ
เอาป่าไปข่มเสือ	ขู่คู้
เอาหมากแล่นลงเรือ	ไปจ่าย สวนแฮ
เอากาพย์โคลงกะทู้	เที่ยวอ้างอวดกระวี ฯ

๒๘๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ กล่าวจริงบ่พริ้งเพราะ	โสตสดับ
เอาเท็จปนคนนับ	เนตรหน้า
ไม้เหลี่ยมเยี่ยงอย่างกลับ	ตัวยาก
กลมกล่อมสิบอ้อมอ้า	อาจกลิ้งพลันทัน ฯ

๒๘๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ท่ามกลางกล่าวถ้อยแต่	พอควร
เห็นท่านสรวลอย่าสรวล	ตอบเต้า
ใช้คำแต่น้ำนวล	นฤโทษ
เห็นท่านเศร้าทำเศร้า	โศกหน้าตาตาม ฯ

๒๘๘. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ว่าเดื่อมีดอกให้ พึงฟัง
เล่าว่ากาขาวยัง เชื่อได้
ริ้นเทียมเท่าเขาหวัง ฟังเถิด นะพ่อ
เล่าว่าหญิงจริงไซร้ อย่าได้ควรฟัง ฯ

๒๘๙. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ อย่าขุดขอดท่านด้วย วาจา
อย่าถากท่านด้วยตา ติค้อน
ฟังคำกล่าวมฤษา โสตหนึ่ง นะพ่อ
หยิบ บ่ ศรัพท์กลับย้อน โทษให้กับตน ฯ

๒๙๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ อย่าชักน้ำน่านเข้า คลองคู
อย่าแนะเศิกศัตรู สู่เหย้า
ไฟในอย่าเชิดชู นำออก
ไฟนอกอย่านำเข้า หม่นไหม้มัวหมอง ฯ

๒๙๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ โลภทรัพย์ครองห่อนได้ โดยถวิล
คนมักมังสากิน บาปสู้
มักเมาเล่าฤายิน ดีสัตย์ ศีลนา
คนมักมากเล่นชู้ ห่อนรู้กลัวอาย ฯ

๒๙๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เกิดตระกูลมูลมากทั้ง เงินทอง
ทรัพย์ท่านนึกตรึกปอง ใครได้
ทรัพย์ตนไป่ครอบครอง แจกจ่าย เสียแฮ
จักฉิบหายวายไร้ เร่งไร้เร็วพลัน ฯ

๒๙๓. **ผลํ เว กทลึ หนฺติ เวฬุํ หนฺติ ผลํ นฬํ**
ลาโภ ตํ กาปุริสํ หนฺติ อธิ โลเก ปรตฺถ วา ฯ

๏ ขันขนขุยฆ่าไม้ หนามมี
คิดพ่างผลกัทลี ฆ่ากล้วย
ลูกม้าฆ่าชนนี ลาเกิด ตนนา
ลาภฆ่าคนโลภม้วย ดุจไม้มีหนาม ฯ

๒๙๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เบิกทรัพย์วันละบาทซื้อ มังสา
นายหนึ่งเลี้ยงพยัคฆา ไป่อ้วน
สองสามสี่นายมา กำกับ กันแฮ
บังทรัพย์สี่ส่วนถ้วน บาทสิ้นเสือตาย ฯ

๒๙๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ กาน้ำดำดิ่งด้น เอาปลา
กาบกคิดใคร่หา เสพบ้าง
ลงดำส่ำมัจฉา ชลชาติ
สวะปะคอค้าง ครึ่งน้ำจำตาย ฯ

๒๙๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ หยกหยกนกได้ไม่ พอแกง
กิน บ่ เกิดเป็นแรง เรี่ยวได้
หง่อยหง่อยค่อยจัดแจง ตามติด ไปนา
พร้าเหน็บเก็บได้ใช้ เชือดชิ้นกินพอ ฯ

๒๙๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ คนมีมักเหี่ยวแห้ง หวงแหน
กินอยู่สู้ขาดแคลน พร่องท้อง
คนกากยากไร้แกน โกยกอบ กินแฮ
เป็นวิบัติขัดข้อง คิดแล้วหลากเหลือ ฯ

๒๙๘. **อจิรํ วตยํ กาโย ปฐวึ อธิเสสฺสติ**
ฉุฑฺโฑ อเปตวิญฺญาโณ นิรตฺถํว กลิงฺครํ ฯ

๏ ไม้ตรงคดชอบใช้ โดยปอง
เศษเล็กเลื่อยเขียงรอง ตั่งได้
โดยต่ำแต่สะเก็ดกอง สุมใส่ เพลิงนา
กายบ่ต้องการใช้ ชั่วแท้ถมดิน ฯ

๒๙๙. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ รูปชายหญิงทั่วท้อง ธาตรี
เป็นภักษ์แก่เดือนปี สุดสิ้น
อัฐิถมทั่วปถพี รายเรี่ย
ประเทศเท่าปีกริ้น ร่างพ้นฤามี ฯ

๓๐๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เวฬุลัดหน่อขึ้น ลำหลาย
สาหัสตัดแทงปลาย หน่อน้อย
ลำใหญ่รุ่นรอนราย ฤาว่าง เว้นแฮ
ดั่งแก่หนุ่มเด็กจ้อย จักพ้นตายไฉน ฯ

๓๐๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ โคควายวายชีพได้ เขาหนัง
เป็นสิ่งเป็นอันยัง อยู่ไซร้
คนเด็ดดับศูนย์สัง ขารร่าง
เป็นชื่อเป็นเสียงได้ แต่ร้ายกับดี ฯ

๓๐๒. **สริรสฺส อสารสฺส วาจา สารสฺส เทหนามฺ**
วาจา จ กลิโน เจว สรีรมฺปิ ปฺรโยชนมฺ ฯ

๏ ร่างกายมนุษย์นี้ไป่ เป็นการ
คำกล่าวเป็นแก่นสาร เลิศแล้ว
เลื่องลือชื่อเชิดนาน ดีชั่ว
โอ้ร่างตายแล้วแคล้ว คลาดสิ้นเสร็จศูนย์ ฯ

๓๐๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ฝนแล้งรุกขชาติเศร้า โศกสลด
ฝนชุ่มเชยใบสด ส่างเศร้า
ไม้ล้มเพื่อลมกรด ตรงพัด
ตายแต่ยังหนุ่มเหน้า แน่แท้กรรมหลัง ฯ

๓๐๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ พฤกษ์ใดสล้างลูก เหลือหลาย
ฝูงวิหคกลุ้มกราย แกลใกล้
ยามผลหล่นกระจาย กำจัด
นกบ่มาจับไม้ ที่ต้นสักตัว ฯ

๓๐๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ นกเพลินพึ่งพุ่มไม้ ใบบัง
ปลาย่อมยินดียัง ย่านกว้าง
จรเข้คิดแสวงวัง เย็นชื่น
น้ำจิตต์คนบ่ร้าง ร่มเกล้าโพธิ์ทอง ฯ

๓๐๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ หนูครวญใคร่พ้นจั่น จำไกล
นกก็เหนื่อยหน่ายใจ จากแร้ว
มัจฉาชาติกลัวภัย เพียรหน่าย แหแฮ
คนผิดคิดใคร่แคล้ว คลาดพ้นเขาขัง ฯ

๓๐๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ พฤกษ์ผลต้นดกเบื้อง ปลายวาย
อ้อยกัดต้นสืบปลาย สุดพ้น
การกิจคิดสบาย ภายภาค หน้านา
ดั่งกัดปลายสืบต้น รสอ้อยเอมใจ ฯ

๓๐๘. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ป่าปิ่งดงไซร้ใคร่ ยินดี
บ้านถิ่นทิ้งทอดหนี เริศร้าง
สัตว์ไพรใคร่เปรมปรีดิ์ นคเรศ
เป็นพิกลยลอ้าง ดั่งนี้ดูฉงน ฯ

๓๐๙. **ยํ อุสฺสุกฺกา สงฺฆรนฺติ อลกฺขิกา พหูธนํ**
สิปฺปวนฺโต อสิปฺปา วา ลกฺขีว ตานิ ภุญฺชติ ฯ

๏ มีศิลปศาสตร์รู้ ใดใด ก็ดี
บุญบ่ทำไว้ใน ชาติกี้
ได้สมสิ่งพึงใจ จักเสพ
สมบัติย่อมหลีกลี้ เพิ่มผู้มีบุญ ฯ

๓๑๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ดวงเดือนดาวบ่ห้อม เห็นงาม
หงส์บ่มีหมู่ตาม แวดล้อม
สาครขาดคลื่นทราม โสภาคย์
ราชจากขุนหอกห้อม แห่แล้วฉาวงาม ฯ

๓๑๑. **กีสา โสภาว ตาปสา ถูลา โสภา จตุปฺปทา**
ปุริสา จ วิชฺชา โสภา อิตฺถี โสภาว สามิกา ฯ

๏ ฤษีโสภาคย์ด้วย ซูบทรง
สัตว์สี่เท้างามยง ใหญ่อ้วน
บุรุษรอบรู้คง งามเพื่อ รู้แฮ
หญิงจักงามล้นล้วน เลิศด้วยสามี ฯ

๓๑๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ สูงสารสี่เท้าย่าง เหยียบยัน
บางคาบเชี่ยวไปพลัน พลวกพลั้ง
นักรู้ร่ำเรียนธรรม์ ถึงมาก ก็ดี
กล่าวดั่งน้ำผลั้งผลั้ง พลาดถ้อยทางความ ฯ

๓๑๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เรือนเหย้าตนอยู่นั้น อย่าหมอง
เรือนชะตาแผ่นทอง วาดไว้
เรือนผมอย่ายุ่งหยอง หวีหย่ง ไว้นา
สามประการนี้ให้ หมั่นสู้สงวนงาม ฯ

๓๑๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ฆ่าควายหมายแล่ล้ม ตัวแพง
กลัวแต่เสียเครื่องแกง ห่อนได้
เฉกเช่นจักจัดแจง การใหญ่ เหย้าแฮ
เกรงแต่มักหมดไม้ ห่อนได้เรือนงาม ฯ

๓๑๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ไปเรือนท่านไซร้อย่า เนานาน
พูดแต่พอควรการ กลับเหย้า
ริร่ำเรียนการงาน เรือนอาต มานา
ยากเท่ายากอย่าเศร้า เสื่อมสิ้นความเพียร ฯ

๓๑๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ สิกขาบทยิ่งล้ำ คัมภีร์
เป็นพิษแก่อลัชชี โฉดแท้
คุณธรรม์สิ่งสรรพ์ดี ในโลก
เป็นพิษแก่พาลแล้ ห่อนได้สดับจำ ฯ

๓๑๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เชียรโรคเป็นพิษด้วย อาหาร
หญิงดรุณอันธพาล หนุ่มเหน้า
เป็นพิษแก่พฤฒิกาล บุรุษ
ฤๅกล่อมกลมกันเข้า ดุจน้ำกับเปรียง ฯ

๓๑๘. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ อาหารเป็นที่ตั้ง เกิดแรง
ปลูกพืชผักฟักแฟง พึ่งน้ำ
แว่นกล้องส่องสำแดง อาโลก
แม่ย่อมเป็นที่ล้ำ เลิศเลี้ยงบุตรตน ฯ

๓๑๙. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ อาหารเยียหยิบให้ กากิน ก่อนนา
ดี บ่ ดีดาลถวิล ลอบรู้
ครั้นแผ่นภพภูมินทร์ ยินโศลก สารนา
แบ่งกึ่งเมืองให้ผู้ กล่าวเกลี้ยงบูชา ฯ

๓๒๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ล่อปลาเหยื่อชอบน้ำ ใจปลา
ล่อท่วยโรคด้วยยา ยื่นให้
ล่อคชพวกพังพา เดินปก ไปแฮ
ล่อชาติเชื้อไพร่ได้ แต่ด้วยของกิน ฯ

๓๒๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ มีม้าบ่ขี่ให้ อาจิณ พยสแฮ
ปืนไป่ยิงมลทิน ท่วมกล้อง
ข้าไทยบ่ใช้ชิน มันมัก หน่ายนา
เมียไม่หมั่นร่วมห้อง มักร้ายราคี ฯ

๓๒๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ มีเรือรั่ววิดน้ำ ฤาวาย
มีเจ่งตาบอดพลาย ก่อมก้อ
มีโคกระบือควาย ปละเปลี่ยว
มีแต่เกวียนขาดล้อ ลากใช้ปางใด ฯ

๓๒๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ สารซับมันร้ายขี่ ขาดขอ
โคกระบือขาดปอ ป่านร้อย
เรือค้าขาดสมอ จักทอด ไฉนนา
ข้าทาสขาดนายน้อย หนึ่งปล้อนไปมา ฯ

๓๒๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ แคะไค้ไปแค่นค้น	ตีนงู
แขวะควักดีที่หนู	ยากได้
ลิและแกะก้ามปู	หาเลือด
แสวงสัตย์ยามยุทธ์ไซร้	สี่นี้สุดแสวง ฯ

๓๒๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ จักเจียนจอมปลวกเตี้ย	เติมภู เขาแฮ
ดีแต่แล่เนื้อหนู	เพิ่มช้าง
เบียฬเบียดเจียดพิษงู	เพิ่มพิษ นาคนา
อุตริรองน้ำค้าง	ใส่ซ้ำสาคร ฯ

๓๒๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ จนไก่ใช้เป็ดแข้น	ขันขาน
นอกรีดมีดแทนขวาน	ถากไม้
เคี้ยวอ้อต่างอ้อยหวาน	เป็นรส ฤาพ่อ
ขาดขัดดอกไม้ใช้	ดอกหญ้ายามจน ฯ

๓๒๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ น้ำอ้อยฤาจักป้อง	ปากมด
เกลียงอ่อนห่อนโค ลด	ละไว้
นารีรูปช้อยชด	แซะเฉียด ชายนา
ใครจักนิ่งดูได้	ห่อนเว้นตัวตน ฯ

๓๒๘. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ โคแก่กัดหญ้าอ่อน กินใบ อ่อนนา
แม่หญิงยินดีใน หนุ่มน้อย
ฟันหักมักพึงใจ ของอ่อน
บุรุษอายุร้อย รักชู้เมียสาว ฯ

๓๒๙. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ นารีฤาอิ่มเล้า โลมชาย
อรรณพนีจฤาวาย อิ่มน้ำ
ของทิพย์เทพห่อนหาย เอมอิ่ม
มนุษย์สมบัติล้ำ เลิศท้าวใดลืม ฯ

๓๓๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เรือแพพึงขี่ข้าม คงคา
ยาหยูกย่อมรักษา โรคไข้
อาวุธเหตุให้ปรา กฏแก่ ศึกแฮ
มนต์เวทวิเศษไซร้ ร่ายรู้ฤาลืม ฯ

๓๓๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ลำลาดดาดด้วยเหล่า บุษบง กชแฮ
แดน วนา ดอนดง ดื่นไม้
หญิงอยู่สงัดคง เป็นเหตุ
สามประการกล่าวไว้ เที่ยงแท้ธรรมดา ฯ

๓๓๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ พราหมณ์พฤฒิเกลียดน้ำย่อม	เสียกิจ
เมืองหวั่นปัจจามิตร	แกว่นแกล้ว
ชายใดมักให้สิทธิ์	แก่แม่ เรือนนา
สามประการนี้แคล้ว	คลาดผู้สรรเสริญ ฯ

๓๓๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ตื่นนอนหน้าชื่นช้อย	บัวบาน
คำกล่าวฉ่ำเฉื่อยหวาน	เพราะพร้อง
เมื่อจักสั่งการงาน	ดุจโกรธ
สามประการนี้ต้อง	ที่ไท้ชุบชู ฯ

๓๓๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ หวั่นหวั่นว่าวอยู่ใกล้	ลมกวน
ผมกับหวียียวน	หย่งเกล้า
วัดชีชิดบ้านชวน	ชีบาป
สามประการนี้เย้า	ยั่วแท้ธรรมเนียม ฯ

๓๓๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ชาวชเลฉลาดแล่นใช้	นาวา
ชำนิชำนาญปลา	ว่ายน้ำ
ชาวดอนขี่ม้าขา	เคยควบ กันแฮ
เร็วดั่งลมพัดล้ำ	ไล่เนื้อทันแทง ฯ

๓๓๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ แผ่นดินติณชาติไร้ ฤๅมี
มีพฤกษ์มีปักษี จับไม้
น้ำมีหมู่ปลาลี ลาหลีก ฤๅพ่อ
มีทาสมีข้าวให้ เพื่อด้วยแรงมันฯ

๓๓๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ไป่ถอยทวนส่องไซร้ สุริยา
ไป่ถดถอยเจรจา ลั่นแล้ว
ไป่คืนอีกคืออา ยุล่วง
ไป่กลับคืนชีพแคล้ว รอดปิ้มปางตาย ฯ

๓๓๘. **อุทฺเทติ ภาณุ ปจฺฉิเม เมรุราชาปิ นมติ**
สีตลํ ยทิ นิรยคฺคี ปพฺพตคฺเค จ อุปฺปลํ
วิกเสน วิปริตํ สาธุวาจา กุทาจนํ ฯ

๏ บางคาบภานุมาตขึ้น ทางลง ก็มี
บางคาบเมรุ บ่ ตรง อ่อนแอ้
ไฟยมดับเย็นบง กชงอก ผานา
ยืนสัตย์สาธุชนแท้ ห่อนเพี้ยนสักปาง ฯ

๓๓๙. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ยอข้ายอเมื่อแล้ว การกิจ
ยอยกครูยอสนิท ซึ่งหน้า
ยอญาติประยูรมิตร เมื่อลับ หลังแฮ
คนหยิ่งแบบยศบ้า อย่ายั้งยอควร ฯ

๓๔๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ กลยอกันยากล้ำ เหลือใจ
ยอค่อยหย่อยยอใคร ห่อนรู้
ยอย่อมเกิดลาภใน ตนอาต มานา
ชอบเนตรชอบหน้าผู้ เพื่อรู้ยอคน ฯ

๓๔๑. **ลุทฺธํ อตฺเถน คณฺเหยฺย ถทฺธํ อญฺชลิกมฺมุนา**
ฉนฺทานุวตฺติยา มุฬฺหํ ยถาภูเตน ปณฺฑิตํ ฯ

๏ จักเข้าหาบ้ายศ ยอตาม
คนโลภคำนัลงาม ง่ายแท้
คนมักนักเลงกาม การเสน่ห์ ยอนา
เข้าสู่หมู่ปราชญ์แปล้ ชอบถ้อยทางธรรม ฯ

๓๔๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ คนใดใจหมั้นเล่ห์ เหล็กจาร
จำจดสิ่งสำนาร มั่นไซร้
อุตส่าห์พยาบาล บ่ละ ลืมนา
จักเสร็จสมประโยชน์ได้ ที่แท้โดยเพียร ฯ

๓๔๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ หัวล้านไป่รู้มัก มองกระจก
ผอมฝิ่นไป่อยากถก ถอดเสื้อ
นมยานไป่เปิดอก ออกที่ ประชุมนา
คนบาปไป่เอื้อเฟื้อ สดับถ้อยธรรมกระวี ฯ

๓๔๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

ใครใดและอยู่เหย้า เคหะฐาน
เว้นสุภาษิตสาร สวัสดิ์ล้ำ
เจรจา บ่ เป็นการ ศูนย์เปล่า
คือดั่งปากเว้นกล้ำ แกล่เหมี้ยงหมากพลู ฯ

๓๔๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

เรือนใดย่ำค่ำเข้า สนธยา
ปราศจากไฟชวาลา มืดคลุ้ม
เรือนนั้นดั่งมรณา นฤชีพ
อันตรายจักหุ้ม ห่อนได้จำเริญ ฯ

๓๔๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

เทศใดดอยไร้รวด อรัญ
เห็นแต่จอมปลวกอัน หนึ่งน้อย
ดุจเมืองไม่มีธรรม์ นักปราชญ์
ชมชื่นแต่แปลร้อย ว่ารู้สุดสูง ฯ

๓๔๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

เป็นคนคิดแล้วจึ่ง เจรจา
อย่า มลน หลับตา แต่ได้
เลือกสรรหมั่นปัญญา ตรองตรึก
สติริรอบให้ ถูกแล้วจึงทำ ฯ

๓๔๘. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เป็นคนควรคิดกั้ง กันภัย
ทรัพย์มากหมั่นระไว แวดล้อม
เคลิ้มคลับหลับลืมไหล เป็นเหตุ
รั้วมั่นกั้นห้องห้อม ห่อแก้วเงินทอง ฯ

๓๔๙. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ น้อยทรัพย์อย่าก่อล้อ เลียนความ
ให้นี่อย่าต่อตาม ตอบเต้า
ผู้ใหญ่ย่อมเกรงขาม คารวะ
รู้ประจบโลมเล้า เลือกใช้โดยควร ฯ

๓๕๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เข้าเถื่อนอย่าหมิ่นพร้า มีไป
เข้าศึกอย่านอนใจ เฉื่อยช้า
อาวุธอย่าวางไกล ขุกค่ำ คืนแฮ
นอนแต่ยามหนึ่งอ้า อาจป้องภัยพาล ฯ

๓๕๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ดำชลเชือกยุดหมั้น อย่าคลาย
คุณพระมั่นไม่ตาย ต่อสู้
ลูกขุนมั่นกฎหมาย เป็นแบบ
สินทรัพย์ให้ท่านกู้ ยึดหมั้นมีกรม ฯ

๓๕๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ดินฝั่งแยกอย่าได้ ยาเยียว
ลมจัดประหยัดเลียว แล่นบ้าง
ไฟแรงแล่งน้ำเดียว ฤารด ดับนา
น้ำแก่งแรงเชี่ยวคว้าง อย่ารั้งเรือขวาง ฯ

๓๕๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เสน่หาอย่าปล่อยสิ้น สุดสัตย์
ยั้งยั้งฟังระหัส จึ่งพร้อง
คนนิ่งจึ่งเอาอรรถ อันลับ แสดงนา
คนกากปากเป็นฆ้อง อย่าใกล้กล้ำมัน ฯ

๓๕๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ที่สุขจักเสพไซร้ ควรถวิล
เมียมิ่งยุอย่ายิน ที่ถ้อย
อยากข้าวคดออกกิน เอมอิ่ม ใจนา
นอนจุ่งนอนแต่น้อย เนิ่นช้าวันตาย ฯ

๓๕๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ อย่าหมิ่นของเล็กนั้น สี่สถาน
เล็กพริกพระกุมาร จีดจ้อย
งูเล็กเท่าสายพาน พิษยิ่ง
ไฟเล็กเท่าหิ่งห้อย อย่าได้ดูแคลน ฯ

๓๕๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ จักจับจับให้หมั้น	กับตน
อย่าเก็บความเท็จปน	แอบอ้าง
จักคั้นอย่าคืนคน	ดูหมิ่น
ควรที่ง้างจึ่งง้าง	อย่าไง้เมรู ฯ

๓๕๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ควรเร็วเร็วรวดได้	จึงดี
การสิ่งใดได้ที	อย่าช้า
ควรคิดจิตต์อย่ามี	ประมาท
ได้สิบไม่เท่าค้า	ขาดสิ้นทุนเดิม ฯ

๓๕๘. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ การกิจผิดนิ่งไว้	เป็นครู
เมียชั่วอย่าเอาชู	เชิดพร้อง
คำผิดวิปริตหู	หายซ่อน เสียนา
คบมิตรผิดนั้นต้อง	จดไว้ในทรวง ฯ

๓๕๙. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ปลูกไม้หมั่นรดน้ำ	จำเริญ
ดักลอบอย่าเหมิดเมิน	หมั่นกู้
เกี้ยวชู้ชอบเพียรเดิน	สารสื่อ
เรียนสิ่งใดใคร่รู้	เร่งให้มีเพียรฯ

๓๖๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ปลูกผักปักยอดอ้อย เอาผล
เลี้ยงลูกบ่าวชาวพล เพื่อใช้
แล้วนาอย่านิ่งทน ทำไร่ ด้วยแฮ
เลี้ยงลูกเป็ดไก่ไซร้ อย่าได้เสียรัง ฯ

๓๖๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ถึงรู้อย่าอวดให้ คนหวัว
ฟ้าคะนองต้องคร้ามกลัว เกลือกใกล้
ผ่อนพักรักษาตัว ตามพาก ภูมแฮ
อย่าเซี่ยมเขาควายให้ เสี่ยวสู้ชนกัน ฯ

๓๖๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ช้อนปลาหาต้มแต่ เพียงพอ อิ่มนา
อวดฤทธิ์คิดเยียยอ ใหญ่ล้ำ
เชือดไก่กับเป็ดคอ หนิดหนึ่ง
เอามีดฆ่าโคห้ำ หั่นนั้นหนักแรง ฯ

๓๖๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ หลังคาขาดแล้วลุ่ย ตามกัน
ไป่หมั่นแซมนับวัน รั่วร้าง
โคควายค่าคนมัน หนีหลบ ไปนา
บ่ ติดตามบนจ้าง จับแล้วหมดตัว ฯ

๓๖๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ไก่ขันยามบอกได้ โดยกาล
น้ำชอบใช้สาธารณ์ ทั่วล้าง
ขวานรู้แต่ถากกระดาน หัวหนัก อยู่นา
เพรียงไพร่ได้แต่จ้าง จ่ายใช้การพล ฯ

๓๖๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ รู้คิดค้าที่ม้วย หมดทุน
รู้รอบเรือนฤาจุน ขื่อค้าน
หลับตาป่ายกระสุน อวดแม่น
หมากรุกรู้แปดด้าน ไป่แจ้งตาจนฯ

๓๖๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ หมูเขาเขามัดไว้ จักหาม
งานใช่งานคานตาม สอดเหล้า
ชู้เขาจักกอดกาม สังวาส กันนา
สังเวชวางวิ่งเข้า กีดหน้านอนกลาง ฯ

๓๖๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ หนีเสือขึ้นไม้รอด ปากเสือ
พบต่อแตนดุเหลือ ต่อยต้อง
หนีแรดร่ายลงเรือ รอดจาก แรดนา
ปะจรเข้ในท้อง น่านน้ำหนุนเรือ ฯ

๓๖๘. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ทางไกลไปค้าคู่ ตนตาย
อดอยากลำบากกาย เกิดไข้
อยู่กินถิ่นฐานสบาย บ่ยาก ใจนา
การกิจคิดแล้วได้ ง่ายแท้ทุกอัน ฯ

๓๖๙. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ค้าใดไป่เท่าค้า คือบุญ
ค้าสัดจองต้องทุน มากไว้
ค้าความคบลูกขุน ชวนชอบ
ค้าบ่ค้าใดได้ ยากแท้ธรรมดา ฯ

๓๗๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ พิมเสนมีรสเร้า เสาวคนธ์
ไปเกลือกกลั้วเกลือกล ใช่เชื้อ
เป็นไทยไป่ทำงล งามชาติ ตนนา
คบทาสท่านจักเกื้อ กับหน้าตัวไฉน ฯ

๓๗๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ สัตว์อื่นตื่นเต้นแต่ ควรไกล
กระต่ายตื่นตูมไป สุดหล้า
ช้างม้าตื่นฟืนไฟ ฟัดฟาด หยุดแฮ
คนตื่นข่าวศึกส้า สุดห้ามมันหาย ฯ

๓๗๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ หาญห้าวตาว บ่ ได้	จวนฟัน
แหลนและทวนไป่ทัน	ต่อต้าง
พลคชจรดผัน	งาประ งาแฮ
ปืนไป่ทันนั่งง้าง	นกจ้องใจเกรง ฯ

๓๗๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ รังแกกำปั้นต่อย	ตีดิน
ไข่กระทบหินหิน	ห่อนลื้น
แมลงเม่าโฉบเพลิงบิน	บังอาจ
คนเคอะคิดตื้นตื้น	ลูบเหล้นคมดาว ฯ

๓๗๔. **ฆเร ทุฏฺโฐ จ มุสิโก** **วเน ทุฏฺโฐ จ วานโร**
สกุเณ จ ทุฏฺโฐ กาโก **นเร ทุฏฺโฐ จ พฺราหฺมโณ ฯ**

๏ หนูร้ายแรงโทษแท้	เรือนผลาญ
ลิงถ่อยจัณฑาลราน	ป่าไม้
กาโฉดชาติอันธพาล	เบียฬหมู่ นกนา
พราหมณ์โหดโทษทิ้งให้	เบียดเบื้องนรชน ฯ

๓๗๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ อารักษ์มีทั่วไม้	รุกขมูล
ที่ศักดิ์สิทธิ์บริบูรณ์	เครื่องเส้น
ที่ไป่ศักดิ์สิทธิ์ศูนย์	สงัดลาภ
ดุจดั่งเสวกเว้น	ว่าถ้อยความเมือง ฯ

๓๗๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ผิวฆ่านางนาฏถ้วน ถึงพัน
ฆ่าพฤฒิพราหมณ์พรตกรรม์ เกือบร้อย
ฆ่าโคอุสุภสรรพ์ แสนโกฏิ ก็ดี
บาป บ่ เปรียบปรับถ้อย ท่านให้ลำเอียง ฯ

๓๗๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ทำผิดลึกลับได้ พันวา ก็ดี
ทำชอบเสมอภูผา เขตต์ขั้น
อย่าคิดจิตต์สัญญา หลีกลับ อยู่นา
ผิดชอบที่ทำนั้น หากให้คนเห็น ฯ

๓๗๘. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ พวกพ้องผิดเท่าช้าง งำเงา
พวกอื่นโทษเท่าเหา หากรู้
โทษตนเท่าภูเขา คิดปิด ไว้แฮ
โทษท่านเท่าก้อยสู้ ส่งให้เห็นสูง ฯ

๓๗๙. **นตฺตโทสํ ปเร ชญฺญา ชญฺญา โทสํ ปรสฺส ตุ**
คุเยฺห กุมฺมาว องฺคานิ ปรโทสญฺจ ลกฺขเย ฯ

๏ โทษตนงำเงื่อนไว้ ห่อนแถลง
โทษท่านเก็บมาแจง ดุจเบี้ย
ตัวเต่าสี่ตีนแฝง หัวหนึ่ง ซ่อนนา
หยิบกล่าวแต่โทษเหี้ย มุขเท้ารุงรัง ฯ

๓๘๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ น้ำใช้ใส่ตุ่มตั้ง	เต็มดี
น้ำอบอ่าอินทรีย์	อย่าผร้อง
น้ำปูนใส่เต้ามี	อย่าขาด
น้ำจิตต์อย่าให้ข้อง	ขัดน้ำใจใคร ฯ

๓๘๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ น้ำเงินน้ำนากแม้	มัวแสง
น้ำซ่มต้มย้อมแปลง	ผ่องได้
น้ำจิตต์วิปริตแหนง	มัวหม่น
น้ำอื่นเอาลูบไล้	ห่อนล้างใจเคือง ฯ

๓๘๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ปางไข้ปางขาดข้าว	แพงเกวียน ละชั่งแฮ
วิบัติ บร จองเจียน	จักม้วย
ปางต้องปรับไหมเตียน	ตนมอด ก็ดี
ปางมิตรได้ทุกข์ด้วย	มิตรนั้นไหนเสมอ ฯ

๓๘๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ หมาเอยสูเหนื่อยแท้	ทุกวัน
ไปไล่เนื้อไล่ทัน	ท่านได้
เจ้ามันแม่นหื้อมัน	กินแต่ ข้าวนา
แมว บ่ ทำใดให้	หม่ำข้าวกับปลา ฯ

๓๘๔. **กฺรกเฏ น สิเร กาทฺย สุรปฺโป ปาทา น คจฺฉติ**
กุกฺกุเฏ น ถเน ปเตฺร ปุรุเปฺย น สมณฺณติ ฯ

๏ ปูเบี้ยวหัวเปล่าไซร้ ตีนยัง
งู บ่ มีตีนตรัง ไต่ไม้
นมไก่ บ่ มีหวัง เลี้ยงลูก เป็นแฮ
ชายตกเข็ญใจไร้ อย่าได้ดูแคลน ฯ

๓๘๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ อา สาสุดสิ้นเรี่ยว แรงกาย
ภัพ และผลพังหาย โหดเศร้า
เหมือน เพลิงตกสินธุ์สาย ศูนย์ดับ ไปนา
ปูน ต่อขาดขอดเต้า จึ่งรู้คุณปูน ฯ

๓๘๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เนื้อ ในไตตับต้ม แกงยำ
ไม่ ประสพสักคำ ที่ลิ้น
ได้ ยากลากโครงทำ เสียเปล่า
กิน แต่เขาเราชิ้น หนึ่งได้ไป่มี ฯ

๓๘๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ หนัง เนื้อเถือท่านไว้ รองกาย
ไม่ แบ่งปันชั้นชาย เชือดไว้
ได้ ทุกข์แทบตัวตาย เสียเปล่า
นั่ง แต่ลำแพนไม้ ตอกสู้สานเอง ฯ

๓๘๘. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ มือ ซ้ายขวาขาดนิ้ว ฤๅมี
ด้วน เด็ดดูใดดี หนึ่งน้อย
ได้ ทองเท่าต่อมตี แหวนประดับ
แหวน จะสอดสวมก้อย กุดสิ้นใส่ไฉน ฯ

๓๘๙. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ตา มัวมืดคู่เข้า คู่หา
บอด บ่ทราบสุริยา ย่ำฆ้อง
ได้ สมสิ่งเสริมตา จักใส่
แว่น แต่หยิบจ้องจ้อง จับแล้วเวียนวาง ฯ

๓๙๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ หัว หูดูชั่วช้า ไฉไล
ล้าน เลื่อมแลเงาใส เกือบแก้ว
ได้ ส่องกระจกใจ เจียนขาด
หวี แต่จับจ้องแล้ว ลูบโอ้อายเอง ฯ

๓๙๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ รูป ชั่วแต่ชอบแล้ว ใดปาน
รส รักผักว่าหวาน หล่อนต้ม
กลิ่น อบจบดินดาล บ่ดุจ เจ้านา
เสียง ก็จับใจหล้ม โลกแล้วฤๅมี ฯ

๓๙๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ น้ำ ฝนหม่นเมฆตั้ง ตกตะบึง
ไหล หลั่งถั่งชลทึง ท่วมเหย้า
ไฟ ติดนิดหนึ่งพึง จักก่อ
ดับ ระทมถ่านเถ้า หิ่งห้อยไป่มี ฯ

๓๙๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ รู้หลบ พบเศิกเสี้ยน กลัวไกล
เป็นปีก ป้องกันภัย ผ่อนช้า
รู้หลีก เล็ดลอดไป สุดเนตร
เป็นหาง ไกลกล่าวกล้า ต่อด้วยดัสกร ฯ

๓๙๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ช้างสาร หกศอกไซ้ร้ เสียงา
งูเห่า กลายเป็นปลา อย่าต้อง
ข้าเก่า เกิดแต่ตา ตนปู่ ก็ดี
เมียรัก อยู่ร่วมห้อง อย่าไว้วางใจ ฯ

๓๙๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เพื่อนกิน สิ้นทรัพย์แล้ว แหนงหนี
หาง่าย หลายหมื่นมี มากได้
เพื่อนตาย ถ่ายแทนชี วาอาตม์
หายาก ฝากผีไข้ ยากแท้จักหา ฯ

๓๙๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ไป่เห็นน้ำ หน้าด่วน ชวนกัน
ตัดกระบอก แบ่งปัน ส่วนไซร้
ไป่เห็นรอก อวดขัน มือแม่น
ขึ้นน่าไม้ ไว้ให้ หย่อนแท้ เสียสาย ฯ

๓๙๗. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ชายเฉกเท้าหน้าคช เคียงความ เทียบแฮ
หญิงเล่ห์เชิงหลังตาม คลาดคล้อย
การกิจคิดงามทราม สุดแต่ ผัวนา
เมียมิ่งเหมือนด้ายร้อย สอดเคล้าตามเข็ม ฯ

๓๙๘. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เมียใดใจดุร้าย ริษยา
กินเติบใช้เชิงตา เฉิดช้อย
มักเที่ยวสู่คฤหา แห่งท่าน นะพ่อ
แม้ว่ามีบุตรร้อย หนึ่งไซร้มละเสีย ฯ

๓๙๙. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ปุยนุ่นเบาชั่งเที้ยน ทำเนา นะพ่อ
คนที่เบาความเบา กว่านั้น
หนักหินมั่นคงเขา ควรนับ หนักนา
ไป่เท่าหนักแน่นกลั้น อดถ้อยทรชน ฯ

๔๐๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ลามกประเทศทั้ง ทุรมิตร
อีกตระกูลเผ่าชิด ชั่วร้าย
ภรรยาทาสทุรจิตต์ จำพวก นี้พ่อ
ควรบุคคลพึงผ้าย ผ่อนลี้หลีกหนี ฯ

๔๐๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ นกลอดหลุดบ่วงแร้ว ราวสาม คาบนา
ชีหลีกหลายอาราม เร่เร้น
สตรีเตร่จิตต์ตาม ชายสี่ สามแฮ
อย่าประมาทใช่เหล้น มากด้วยมายา ฯ

๔๐๒. **สกึ ทุฏฺฐติ โย มาตฺยา ปุน สนฺธิตุมิจฺฉติ ฯ**
โส มจฺจุ อุปคณฺหาติ คพฺภา อสฺสตรี ยถา ฯ

๏ ทวยใดมิตรล่อล้าง หลายที แล้วพ่อ
ขืนจักก่อไมตรี เสพส้อง
ผู้นั้นนับว่ามี ชนม์ชีพ ไฉนนา
เหมือนแม่อัสดรท้อง แก่ใกล้ความตาย ฯ

๔๐๓. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ อ่อนหวานมานมิตรล้น เหลือหลาย
หยาบ บ่ มีเกลอกราย เกลื่อนใกล้
ดุจดวงศศิฉาย ดาวดาษ ประดับนา
สุริยส่องดาราไร้ เพื่อร้อนแรงแสง ฯ

๔๐๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ทรมานมิตรด้วยไป่ พูดกับ เขานา
ผจญหมู่โจรจำขับ เฆี่ยนไซร้
ตัดเมียไป่มอบทรัพย์ สมบัติ ให้แฮ
ร้อนราคจริตให้ โภชน์น้อยพึงภุญช์ ฯ

๔๐๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เรือนไร้บุตรสืบซั้น ทรัพย์มอด หมดแฮ
บ่อ บ่ มีฝนขอด ค่นน้ำ
พฤกษชาติปราศจากยอด ยืนอยู่ ไฉนนา
ปากไป่มีสัตย์ซ้ำ เสื่อมสิ้นแก่นสาร ฯ

๔๐๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เทศใดภัยพ้องพาธ พาลสรร- พสัตว์นา
สัปปุรุษสีหราชผัน อื่นย้าย
กาโฉดทุรชนฉกรรจ์ กาจจิตต์ นี้พ่อ
มันมักสู่เทศร้าย อยู่ได้โดยวิสัย ฯ

๔๐๗. **อนาคตํ ภยํ ทิสฺวา ทูรโต ปริวชฺชเย**
อาคตญฺจ ภยํ ทิสฺวา อภีโต โหติ ปณฺฑิโต ฯ
๏ เห็นภัยใหญ่แต่ช้า จักถึง ตนแฮ
ปราชญ์ย่อมผันผ่อนพึง หลบลี้
ภัยใดด่วนโดยตรึง ตราติด ตัวนา
ใจปราชญ์ปราศแสยงชี้ เช่นหล้าและไศล ฯ

๔๐๘. ธนวา โชติโย ราชา นที เวชฺโช ตถา อิเม
ปญฺจ ยตฺถ น วิชฺชนฺติ น ตตฺถ ทิวสํ วเส ฯ

๏ เมืองใดไร้ราชทั้ง ปราชญ์สดับ ก็ดี
อีกตระกูลมีทรัพย์ สิ่งให้
หนึ่งไร้นทีกับ ขุนแพทย์
ภัยมากเมืองนั้นไซร้ ท่านห้ามอย่าเนา ฯ

๔๐๙. มาตา ปุตฺตกรํ ปาปํ สิสฺสา ปาปํ คุรู ตถา
ราชา รฏฺฐกรํ ปาปํ ราชา ปาปํ ปุโรหิโต ฯ

๏ บุตรใครครุ่นครุนสร้าง กองกรรม
ชื่อว่ามาดาทำ เที่ยงพร้อง
ส่ำศิษย์ บ่ เกรงยำ เยียบาป
โดยโลกโวหารร้อง เรียกแท้ครูทำ ฯ

๔๑๐. อิตฺถีมิสฺโส กุโต สีสํ มํสภกฺโข กุโต ทยํ
สุราปาโน กุโต สจฺจํ มหาโลโภ กุโต ลชฺชํ
มหาตนฺโท กุโต สิปฺปํ มหาโกโธ กุโตธนํ ฯ

๏ มักเมาหมดสัตย์ถ้อย เจรจา
แรงโลภละอายหา ห่อนได้
มักเนื้อหน่ายกรุณา เป็นเที่ยง
บรรพชิตหญิงอยู่ใกล้ แกล่สิ้นศีลแสวง ฯ

๔๑๑. อธนสฺส รสํ ขาทา อพลสฺส หตา นรา
อปญฺญสฺส วากฺยกถา อุมฺมตฺตกสมา อิเม ฯ

๏ คนยากอยากภักษ์เคี้ยว ของแพง
คนโรคบำราศแรง ร่านปล้ำ
คนโฉดอวดสำแดง ธรรมเทศ - นานา
สามเหล่าเขานี้ก้ำ กึ่งบ้ากลกัน ฯ

๔๑๒. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เมียดีดุจทาสรู้ การเรือน รอบแฮ
อายแก่สามีเหมือน ดั่งน้อง
เป็นที่ปรึกษาเตือน ดัดดุจ มดายนา
ยามเมื่อผัวเคืองข้อง อดกลั้นกลัวเกรง ฯ

๔๑๓. **สุนโข สุนขํ ทิสวา ทนฺตํ ทสฺเสนฺติ หึสิตุํ**
ทุชฺชโน ทุชฺชนํ ทิสฺวา โรสยํ หึสมิจฺฉติ ฯ

๏ โสนัขสุนัขพ้อง พบกัน
มันย่อมแสยะยิงฟัน ปากแห้
เฉกเช่นหมู่พาลผัน พะพวก พาลนา
ร้ายต่อร้ายร่าแต้ ต่างกล้าอวดแข็ง ฯ

๔๑๔. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ คับอกออมอยู่ได้ โดยหวัง
คับแคบเคียงคนชัง อยู่ช้ำ
คับจิตต์เจ็บประนัง เนายาก ยิ่งแฮ
แค้นคับเข็ญใจล้ำ เร่งร้อนฤาเสบย ฯ

๔๑๕. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ อย่าปองสิ่งแก้วไป่ ควรปอง
เขา บ่ ตรึกอย่าตรอง ตริบ้า
เร่งคิดคิดแต่ของ ควรคิด นะพ่อ
การที่ศูนย์เปล่าอ้า อย่าได้ควรปอง ฯ

๔๑๖. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ผจญคนมีศักดิ์ด้วย หมอบกราน
ผจญท่วยทรพลทาน แจกให้
เสมออาตม์จักทรมาน ชอบอด ออมแฮ
ผจญหมู่ข้าศึกไซร้ ล่อเลี้ยวลวงประหาร ฯ

๔๑๗. **โย สิสฺโส สิปฺปโลเภน พหุํ คณฺหาติ ตํ สิปฺปํ**
มูโคว สุปินํ ปสฺสํ กเถตุมฺปิ น อุสฺสเห ฯ

๏ โลภรู้เรียนมากสิ้น ศิลปศาสตร์
ยามจักปองไป่อาจ กล่าวได้
ผู้นี้นับว่าปราชญ์ ลือชื่อ ไฉนนา
กล่าว บ่ ฉานเฉกใบ้ บอกข้อความฝัน ฯ

๔๑๘. **โย พาโล มญฺญติ พาลฺยํ ปณฺฑิโต วาปิ เตน โส**
พาโล จ ปณฺฑิตมานี สเว พาโลติ วุจฺจติ ฯ

๏ คนพาลพวกหนึ่งน้ำ ใจหาญ
รู้ว่าตนเป็นพาล กระด้าง
พวกนี้วัจนาจารย์ จัดใช่ พาลพ่อ
นับว่าปราชญ์ได้บ้าง เพื่อรู้สึกสกนธ์ ฯ

๔๑๙. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ ใครรักย่อมว่าเพี้ยง พงศ์พันธุ์
ใครชอบชิดชมฉัน เพื่อนไร้
ใครเลี้ยงรักษาครรภ์ คือแม่ ตนนา
ใครดับดำฤษณ์ได้ ชื่อชู้เมียสม ฯ

๔๒๐. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ คบปราชญ์เปรียบเสพอ้อย เอมใจ
กินแต่ปล้องปลายไป ตราบต้น
คบคนโหดหื่นไหล เหลวจืด จางแฮ
แหนงหนึ่งอ้อยกัดร้น แต่ต้นตลอดปลาย ฯ

๔๒๑. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ เมตตาเตือนจิตต์ให้ คนหวัง พึ่งนา
แรงเคียดคนหน่ายชัง ทั่วหน้า
ทานเป็นยอดยายัง เกียรติยศ ยิ่งแฮ
ตระหนี่กลกำพร้า พรากผู้สมาคม ฯ

๔๒๒. **อลสสฺส กุโต สิปฺปํ อสิปฺปสฺส กุโต ธนํ**
อธนสฺส กุโต มิตฺตํ อมิตฺตสฺส กุโต สุขํ ฯ

๏ มักคร้านฤารอบรู้ วิทยา
ความรู้ถ่อยสินหา ไป่ได้
ไร้ทรัพย์อับผู้มา เป็นเพื่อน
เว้นจากมิตรนั้นไซร้ สุขร้างแรมโรย ฯ

๔๒๓. **มาตา เวรี ปิตา สตฺรุ เกน พาเลน สิกฺขิตา**
สภามชฺเฌ น โสภติ หํสมชฺเฌ พโก ยถาฯ

๏ แม่เหมือนข้าศึกทั้ง บิดร ด้วยแฮ
เหตุ บ่ สอนบุตรสอน เมื่อน้อย
ครั้นใหญ่ไป่งามจร ออกที่ ประชุมนา
เยียเยี่ยงยางเจ่าจ้อย จับหมั้วหมู่หงส์ ฯ

๏ รักบุตรสิไป่ให้ พากเพียร
ปราศจากวิทยาเรียน เริศร้าง
พ่อเหมือนศัตรูเบียฬ บุตรอีก เล่านา
แม่ดั่งไพรีมล้าง ลูกให้เสียสกนธ์ ฯ

๔๒๔. **น รสํ อโก ตมฺพุลํ อธนสฺส สงฺกตมฺปิ**
อโลณนฺตุ พฺยญฺชนํ พฺยากรณํ อสิปฺปสฺส ฯ
๏ หมากพลูปูนไป่บ้าย บ่ราง รสนา
แกง บ่ เจือเกลือจาง จืดกล้ำ
ไร้ทรัพย์สิ่งสำอาง จัดโอ่ งามฤา
ใช่ปราชญ์ปริศนาล้ำ ลึกแก้ฤางาม ฯ

๔๒๕. **มณฺฑุเกปิ อุเกฺร สีเห สุกเรปิ อุเห ทิเป**
พิฬาเร สทิเส พฺยคฺเฆ สพฺพธิเร สิปฺปสเม ฯ
๏ มณฑกทำเทียบท้าว สีหะ
แมวว่ากูพยัคฆะ คาบเนื้อ
นกกระจอกมีมานะ ว่ายิ่ง ครุฑนา
เข็ญใจมีข้าเกื้อ หยิ่งหยิ้งแสนทวี ฯ

๔๒๖. **น เสเว ผรุสํ สามึ น จ เสเวยฺย มจฺฉรึ**
ตโต อปคหํ สามึ เนว นิคฺคหิตํ ตโต ฯ
๏ นายหนึ่งแรงโกรธร้าย เรียกขาน
นายหนึ่ง บ่ เจือจาน ทรัพย์บ้าง
นายหนึ่งเมื่อเอางาน บ่ย่อง ยกนา
นายหนึ่งข่มคุณมล้าง สี่นี้เสพไฉน ฯ

๔๒๗. **สารทํ รตุกาลานํ** **ภริยานํ รูปวตี**
เชฏฺโฐ ปรานํ ปุตฺตานํ **ทิสานํ อุตฺตรํ ปรานํ ฯ**

๏ ชุมนุมฤดูสี่ไซร้ สรัทกาล ใหญ่นา
เมียที่งามเป็นประธาน ทั่วหน้า
บุตรชายเชษฐกุมาร นับใหญ่ ยิ่งแฮ
ล้ำโลกสี่ทิศอ้า เอกเบื้องอุดร ฯ

๔๒๘. **นฏฺโฐ ยติ อสนฺตุฏฺโฐ** **สนฺตุฏฺโฐ จ มหีปติ**
นฏฺฐา ลชฺชา จ คณิกา **นิลชฺชา กุลธีตโร ฯ**

๏ นักบวช บ่ มักน้อย พินาศ ศีลนา
กษัตริย์สันโดษขาด ที่ไท้
งามเมืองผิอายอาตม์ อับทรัพย์ สินแฮ
หญิงเผ่าเว้นอายไซร้ สุดร้ายฤางาม ฯ

๔๒๙. **(ยังไม่พบคาถา)**

๏ แม้นทำคุณท่านได้ ถึงพัน
ครั้นโทษมีแต่อัน หนึ่งไซร้
ติฉินหมิ่นคำหยัน เยาะกล่าว
กลบลบคุณหลังได้ ยิ่งด้วยพันทวี ฯ

๔๓๐. **ยังไม่พบคาถา**

๏ ความรู้เรียนเมื่อน้อย หนังสือ
ค่อยสมรรถจึงหัดปรือ โล่ดั้ง
รู้แล้วเลิศอย่าถือ ตนถ่อม เถิดพ่อ
บุญจักให้ใครรั้ง รีบรู้เป็นเอง ฯ

พิธีวีต

คัดลอกจาก

หนังสือที่ระลึก งานพระเมรุพระศพ

สมเด็จพระสังฆราช ญาโณทยมหาเถระ

พิธีชีวิต

ก.พีธีรีตอง

๑. แสดงตนเป็นพุทธมามกะ

คนไทยยังมิได้บวชเป็นสามเณร หรือเป็นภิกษุ ควรแสดงตนเป็นพุทธมามกะ พุทธมามกะ แปลว่า ผู้นับถือพระพุทธเจ้าเป็นของตน คือนับถือพระพุทธศาสานาอย่างแท้จริงไม่ละไม่ทิ้งนั่นเอง แม้เคยบวชแล้ว เมื่อจะเดินทางไปอยู่ต่างประเทศเป็นเวลานาน ก็ควรแสดงตนเป็นพุทธมามกะก่อนจะไป เพราะนอกจากเป็นการประกาศย้ำ ความเป็นพุทธศาสนิกที่ดีเป็นระเบียบพิธีแล้ว ยังถือว่าสามารถป้องกันภยันตรายต่าง ๆ ได้ด้วย

สถานที่ทำพิธี ควรเป็นพระอุโบสถ ถ้ามิใช่พระอุโบสถสถานที่ทำพิธี ควรมีพระพุทธรูป แจกันปักดอกไม้ เชิงเทียนกระถางธูป สายสิญจน์ ๑ กลุ่ม (สำหรับวงรอบพระพุทธรูปพระสงฆ์ถือและคล้องตัวผู้แสดง) บาตรน้ำมนต์มีน้ำเต็ม เทียนน้ำมนต์ (หนัก ๖ สลึง ไส้ ๙ เส้น) ๑ เล่ม ธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย (เทียน ๒ ธูป ๕) พระสงฆ์คือพระภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไปประชุมกันในสถานที่นั้น นั่งล้อมวงผู้แสดง

ผู้แสดงจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย แล้วจุดเทียนน้ำมนต์ปักไว้ที่ขอบปากบาตร ยกประเคนบาตรเสร็จแล้ว จึงอาราธนาศีล ๕ ด้วยตนเอง เมื่อรับไตรสรณคมน์และศีลเสร็จตอนจบ ศีลให้ว่า

อิมานิ ปญฺจ สิกฺขาปทานิ สมาทิยามิ (๓ หน) เสร็จแล้วกราบ ๓ หน

ต่อจากนั้น แสดงตนเป็นพุทธมามกะ ต่อหน้าพระสงฆ์ว่า

พุทฺธํ ชีวิตํ ยาวนิพฺพานํ สรณํ คจฺฉามิ ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะที่พึ่ง ที่ระลึกตลอดชีวิต ตลอดถึงพระนฤพาน

ธมฺมํ ชีวิตํ ยาวนิพฺพานํ สรณํ คจฺฉามิ ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมเจ้าเป็น

สรณะที่พึ่ง ที่ระลึกตลอดชีวิต ตลอดถึงพระนฤพาน

ธมฺมํ ชีวิตํ ยาวนิพฺพานํ สรณํ คจฺฉามิ ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมเจ้าเป็นสรณะที่พึ่งที่ระลึกตลอดชีวิต ตลอดถึงพระนฤพาน

สงฺฆํ ชีวิตํ ยาวนิพฺพานํ สรณํ คจฺฉามิ ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์เจ้าเป็นสรณะที่พึ่งที่ระลึกตลอดชีวิต ตลอดถึงพระนฤพาน

พุทฺธมามโกติ มํ สงฺโฆ ธาเรตุ ขอพระสงฆ์ จงทรงจำข้าพเจ้าไว้ว่าเป็นพุทธมามกะ ผู้นับถือซึ่งพระพุทธเจ้าว่าเป็นของ ๆ ข้าพเจ้า

ธมฺมมามโกติ มํ สงฺโฆ ธาเรตุ ขอพระสงฆ์ จงทรงจำข้าพเจ้าไว้ว่าเป็นธัมมมามกะ ผู้นับถือซึ่งพระธรรมเจ้าว่าเป็นของ ๆ ข้าพเจ้า

สงฺฆมามโกติ มํ สงฺโฆ ธาเรตุ ขอพระสงฆ์ จงทรงจำข้าพเจ้าไว้ว่าเป็นสังฆมามกะ ผู้นับถือซึ่งพระสงฆ์เจ้าว่าเป็นของ ๆ ข้าพเจ้า

อิมาหํ ภควา อตฺตภาวํ ตุมฺหากํ ปริจฺจชามิ ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าข้าพเจ้าขอสละอัตตภาพร่างกายนี้ แด่พระองค์ (ว่าบทนี้ทั้งคำแปล ๓ หน) เสร็จ แล้วกราบ ๓ หน

จากนั้นอาราธนาพระปริตร ต่อไป พระสงฆ์เอาสายสิญจน์คล้องตัวผู้แสดงแล้วเจริญพระพุทธมนต์ จบแล้วหัวหน้าสงฆ์อาบน้ำมนต์ให้ พระภิกษุนอกนั้นสวดชยันโต ฯ ลฯ ต่อด้วย สพฺเพ พุทฺธา ฯ ล ฯ รกฺขํ พนฺธามิ สพฺพโส ๓ หน

ผู้แสดงถวายจตุปัจจัยไทยธรรม แล้วพระสงฆ์ทั้งนั้นสวดอนุโมทนา ผู้แสดงกรวดน้ำ เป็นเสร็จพิธี

หมายเหตุ ผู้แสดงควรแต่งตัวด้วยเสื้อชุดขาว ตามสมัยนิยม ถ้าเป็นหญิงพระสงฆ์ไม่ต้องนั่งล้อมวง ถ้าจะคล้องสายสิญจน์ให้พันสายสิญจน์กับสิ่งอื่นคั่นเสียก่อนในกรณีเช่นนี้ไม่ควรอาบน้ำมนต์ให้ ใช้เพียงพรม ให้ผู้แสดงไปอาบเอาเองที่บ้าน ส่วนคำแสดงตนให้เปลี่ยนเป็น พุทธมามกา ธมฺมมามกา....สงฺฆมามกา นอกจากนี้เหมือนกัน

๒. ทำบุญงานมงคลธรรมดา

พุทธศาสนิกชนผู้มีศรัทธาประสาทะ ใคร่ที่จะทำบุญโดยอาราธนาภิกษุมาเจริญพระพุทธมนต์ และถวายภัตตาหาร เนื่องในงานใด ๆ ซึ่งเป็นงานมงคลอันมิได้กล่าวไว้เป็นแผนกหนึ่งต่างหาก ย่อมอาจทำได้เสมอ ไม่จำกัดวันหรือเดือน ความสำคัญขึ้นอยู่ที่ความสะดวกมากกว่า ทั้งจำนวนพระภิกษุก็มิได้กำหนดแน่นอนว่าต้องเท่านั้นเท่านี้รูป แล้วแต่ศรัทธาของพุทธศาสนิกชนผู้เป็นเจ้าภาพนั้น ๆ แต่ส่วนใหญ่มักนิยมอย่างน้อย ๕ รูป อย่างกลาง ๙ รูป อย่างสูงเกินกว่า ๙ รูป ขึ้นไป ส่วน ๗ รูป เป็นที่นิยมในงานศพมากกว่าในงานมงคล และการทำบุญนั้นจะทำที่บ้านหรือที่วัดก็ได้ ข้อสำคัญในเรื่องนี้คือ

๑. **จัดโต๊ะหมู่บูชา** ตั้งพระพุทธรูป แจกันปักดอกไม้กระถางธูปและเชิงเทียนพร้อมทั้งธูปและเทียน ถ้าเป็นโต๊ะธรรมดา แจกัน ๑ คู่ เชิงเทียน ๑ คู่ กระถางธูป ๑ กระถาง ในเมื่อใช้เทียนหน้าพระ ๒ เล่ม (ขนาดพองาม) ธูปต้อง ๕ ดอก ถ้าใช้เทียน ๑ ธูป ๓ นี้ เป็นความนิยมชนิดหนึ่ง ถ้าเป็นโต๊ะหมู่บูชา ก็มีเครื่องใช้มากกว่านี้ และมีพานจัดดอกไม้ โต๊ะหมู่บูชาหันหน้าไปทางทิศไหนก็ได้ ขอแต่เพียงอยู่ทางขวามือของพระภิกษุผู้เป็นประธาน และหันหน้าโต๊ะไปทางเดียวกับพระเท่านั้น ถ้าจำเป็นต้องอยู่ทางซ้าย ให้หันหน้าโต๊ะตัดหน้าพระ พระพุทธรูป ถ้าเป็นพระประจำวันของเจ้าภาพได้ก็ยิ่งดี และถ้ามีครอบเวลาทำพิธีให้เอาครอบออก

๒. **ตั้งบาตรทำน้ำมนต์** หรือครอบสำหรับดับเทียนก็ได้ บาตรหรือครอบนี้ใส่น้ำ สะอาดให้เต็ม (น้ำห่างจากขอบประมาณ ๑ นิ้วฟุตเป็นงาม) ปักเทียนน้ำมนต์ ซึ่งเป็นเทียนดีหนัก ๖ สลึง ไส้ ๙ เส้น ๑ เล่ม ที่ขอบปากบาตร หรือที่ฝาครอบ

๓. **ตั้งอาสน์สงฆ์** ปูด้วยผ้าขาว แล้ววางสันถัตลงบนผ้าขาวนั้น ในระยะห่างกันพอสมควร วางกระโถน พาน หมากพลูบุหรี่ เป็นรูป ๆ ไป (หรือสองรูปต่อหนึ่งก็ได้) นอกจากนี้จะมีขันน้ำพานรองเป็นรูป ๆ ไปก็ได้ อย่างก็ดีควรเตรียมถ้วยน้ำร้อน และแก้วน้ำเย็นไว้ เพื่อใส่น้ำร้อนหรือปานะอย่างอื่นถวายพระ

๔. **ต้องมีสายสิญจน์** อย่างน้อยวงที่องค์พระพุทธรูปแล้วมาต่อที่บาตรน้ำมนต์ หรือ ครอบดับเทียน อย่างกลางวงรอบบ้าน อย่างมากวงรอบบริเวณบ้าน แล้วมาต่อที่องค์พระพุทธรูป และมาบรรจบที่บาตรหรือครอบ ส่วนสายสิญจน์ที่ยังเหลืออยู่ให้วางไว้บนพานข้างพระภิกษุ ผู้เป็นประธาน วิธีวงให้วงไปทางขวา (ทักษิณาวัฏ) เฉพาะที่สายสิญจน์ที่วงรอบบ้าน หรือรอบบริเวณบ้าน เมื่อเสร็จพิธีแล้วให้เด็ดเหลือไว้เพียงวงรอบ เป็นสายสิญจน์ปริตรป้องกันภยันตราย อำนวยความสุขความเจริญแก่เจ้าภาพและผู้อยู่อาศัย

วิธีการ ถ้าทำสองวัน วันแรกเป็นวันเจริญพระพุทธมนต์ตอนเย็น เริ่มด้วยจุดธูปเทียนหน้าพระ บูชาพระรัตนตรัยแล้วอธิษฐานจิตตามที่ปรารถนา อาราธนาศีล รับศีลแล้วอาราธนาพระปริตรฟังพระสวดมนต์ต่อไป ขณะที่เริ่มสวดมงคลสูตร (อเสวนา จ พาลานํ ฯลฯ) จุดเทียนน้ำมนต์แล้วประเคนบาตรหรือครอบนั้น พระสวดจบแล้วมักถวายหมากพลูซองเรียกกันว่า “หมากอังคาส” แสดงว่าพรุ่งนี้มีการถวายภัตตาหาร พระกลับไปโดยไม่ต้องอนุโมทนา (ยถา สัพพี) ส่วนวันที่สองหรือวันรุ่งขึ้นมักนิมนต์ให้ฉันเช้า เพราะมีโอกาสได้ตักบาตรและถวายอาหารให้ไปฉันเพลอีกด้วย เริ่มต้นด้วยจุดธูปเทียนหน้าพระบูชาพระรัตนตรัยเช่นวันก่อน แล้วอาราธนาศีล รับศีลแล้ว พระสวดถวายพรพระ (นโม อิติปิโส พาหุํ มหาการุณิโก ภวตุ สพฺพมงฺคลํ) ขณะที่พระสวดถวายพรพระเริ่มตักบาตร เมื่อพระสวดจบแล้ว ถวายภัตตาหาร พระฉันเสร็จถวายจตุปัจจัยไทยธรรม จะเป็นอะไรก็ได้ ขอแต่ให้เป็นกัปปิยภัณฑ์เท่านั้น แต่สิ่งสำคัญที่ไม่ควรขาดก็คือดอกไม้ธูปเทียน เพราะเป็นเครื่องหมายแห่งสักการะมิใช่ค่าจ้าง เสร็จแล้วกรวดน้ำ พระอนุโมทนา หลังจากนั้นอาราธนาพระภิกษุผู้เป็นประธานประพรมน้ำพระพุทธมนต์แก่บุคคลและสถานที่อยู่ เป็นเสร็จพิธี

หมายเหตุ ปัจจุบันนี้บางคน แม้นิยมทำสองวัน แต่ถึงเวลาฉัน นิมนต์ให้ฉันเพล ในกรณีนี้ไม่มีการตักบาตร บางคนนิยมทำวันเดียว พระเจริญพระพุทธมนต์ และสวดถวายพรพระเสร็จในตัว เริ่มตั้งแต่เวลาประมาณ ๑๐.๑๕ น. เป็นเหมาะ ในกรณีทำสองวัน บทสวดวันแรกคือ นโม พุทฺธํ โยจกฺขุมา. (หรือ สมฺพุทฺเธ) นโม อรหโต. อเส

วนา. ยงฺกิญฺจิ. (ดับเทียนน้ำมนต์ตอน นิพฺพนฺติ...) เมตฺตญฺจสพฺพโลกสฺมึ. อปฺปมาโณ พุทฺโธ อตฺถิโลเก. อิติปิ โส. วิปสฺสิสฺส. ยโตหํ (ติดต่อกับ โพชฺฌงฺโค.) ยนฺทุนฺนิมิตฺตํ. สกฺกตฺวา พุทฺธรตนํ. (ต่อด้วย นตฺถิ เม.) ทุกฺขปฺปตฺตา. สพฺเพ พุทฺธา ภวตุ สพฺพมงฺคลํ. นกฺขตฺตยกฺขภูตานํ. วันที่สองเริ่มด้วย นโม. อิติปิโส. พาหุํ มหาการุณิโก ภวตุ สพฺพมงฺคลํ. ในกรณีทำวันเดียว บทสวดก็เหมือนบทสวดในกรณีทำสองวัน (เฉพาะวันแรก) มีที่ต่างคือ จาก สพฺเพ พุทฺธา. ต่อด้วย พาหุํ มหาการุณิโก ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ไม่มี นกฺขตฺตยกฺขภูตานํ

๓. บวช

คำว่า บวช มาจากคำว่า ป + วช แปลว่าเว้นทั่ว คือเว้นจากกาม ในที่นี้หมายเพียงบวชเป็นสามเณร และบวชเป็นพระภิกษุเท่านั้น จุดมุ่งหมายในการบวชก็คือการปฏิบัติเพื่อรื้อออกซึ่งความทุกข์ และทำให้แจ้งซึ่งพระนฤพาน (ความดับทุกข์) อย่างไรก็ตาม การบวชได้แม้เพียงชั่วคราวก็นับว่าดี เพราะนอกจากเป็นการสืบต่อพระศาสนาแล้ว อย่างน้อยยังเป็นเหตุให้รู้จักฝึกหัดความอดทน และความเสียสละอย่างมากอาจทำให้เข้าถึงพุทธธรรมได้โดยใกล้ชิด

ก. บวชเป็นสามเณร

สามเณร แปลว่าผู้เป็นเชื้อสายแห่งสมณะ เมื่อเป็นสามเณรแล้วต้องถือศีล ๑๐ คือ ๑.เว้นการฆ่าสัตว์ทั้งมนุษย์และเดรัจฉาน ๒.เว้นจากการลักทรัพย์ ๓.เว้นจากเมถุนธรรม ๔.เว้นจากการพูดเท็จ ๕.เว้นจากการดื่มสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๖ เว้นจากการกินอาหารในเวลาเกินเที่ยง ๗. เว้นจากการฟ้อนรำขับร้องและการบรรเลง ตลอดถึงการดูการฟังสิ่งเหล่านั้น ซึ่งเป็นพิษ ๘. เว้นจากการทัดทรงดอกไม้การใช้ของหอมเครื่องประเทืองผิว ๙. เว้นจากการนอนบนที่นอนสูงใหญ่และยัดนุ่น ๑๐. เว้นจากการรับเงินรับทอง นอกจากนั้นยังต้องมีปัจจเวกขณะ คือการพิจารณา จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานเภสัช ตลอดถึงวัตรที่ควรศึกษาอันเกี่ยวด้วยมารยาท (เสขิยวัตร) อีก ๗๕ อย่าง

สถานที่ทำพิธี เป็นกุฎีของพระอาจารย์ผู้ให้บวชก็ได้เป็นพระอุโบสถก็ได้ มีพระอันดับตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไปก็ได้ ไม่มีก็ได้ ของใช้ในพิธีคือ

๑. ไตรแบ่ง (จีวร ๑ สบง ๑ อังสะ ๑ รัดประคตเอว ๑ รัดประคตอก ๑ ผ้ากราบ ๑)

๒. จีวร สบง อังสะ (อาศัยหรือสำรอง) ผ้าอาบ

๓. ย่าม ผ้าเช็ดหน้า นาฬิกาพกหรือนาฬิกาปลุก

๔. บาตร (มีเชิงรองและฝาพร้อม)

๕. รองเท้า ร่ม

๖. ที่นอน หมอนมุ้ง เสื่อ ผ้าห่ม

๗. ชามข้าว ช้อนส้อม แก้วน้ำ ผ้าเช็ดมือ ปิ่นโต

๘. ขันน้ำ สบู่และกล่องสบู่ แปรงและยาสีฟัน ผ้าเช็ดตัว

๙. ธูปเทียนดอกไม้สำหรับบูชาพระรัตนตรัย ธูปเทียนดอกไม้ (หรือจะใช้เทียนแพมีกรวยดอกไม้ก็ได้) สำหรับถวายพระอาจารย์ผู้ให้บวช และจะมีเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมอื่น ๆ สำหรับถวายพระในพิธีนั้นอีกก็ได้แล้วแต่ศรัทธา

ผู้บวชต้องโกนผม หนวดและคิ้ว และตัดเล็บมือเล็บเท้าให้สะอาดส่วนพิธีการบวชนั้นมีอยู่ในหลักพระธรรมวินัยแล้วจะไม่พูดถึง ข้อสำคัญต้องว่า ไตรสรณคมน์ให้ชัดถ้อยชัดคำเพราะความเป็นสามเณรจะสำเร็จได้ด้วยไตรสรณคมน์เท่านั้น นอกจากนั้นมีหัวข้อที่ผู้บวชจะต้องจดจำก็คือ

๑. ให้บิดามารดา หรือผู้ปกครองพาไปหาพระอาจารย์ผู้ให้บวช

๒. ท่องคำขอบวช สรณคมน์ และศีลได้ด้วยตัวเอง

๓. หมั่นฝึกซ้อมพิธี เช่นการกราบ เป็นต้น

ข. บวชเป็นพระภิกษุ

ภิกษุ แปลว่า ผู้เห็นภัยในวัฏฏสงสาร เมื่อเป็นพระภิกษุแล้วต้องถือศีล ๒๒๗ และต้องรักษาข้อวัตรปฏิบัติอื่น ๆ อีกมาก

การบวชเป็นสามเณรเป็นเบื้องต้นของการบวชเป็นพระภิกษุกล่าวคือจะบวชเป็นพระภิกษุได้ ก็ต้องบวชเป็นสามเณรก่อน เพราะฉะนั้นกุลบุตรผู้บวชเป็นพระภิกษุ จึงจำต้องบวชเป็นสามเณรก่อน ซึ่งมีวิธีการดังกล่าวแล้วข้างต้น แม้ผู้เป็นสามเณรแล้ว ก็จำต้องขอไตรสรณคมน์และศีลใหม่ เพื่อทำให้แน่นแฟ้นขึ้น จึงดำเนินการบวชเป็นภิกษุได้ต่อไป

สถานที่ทำพิธี คือโรงพระอุโบสถ มีพระสงฆ์รวม ๒๘ รูป ประกอบด้วย พระอุปัชฌาย์ ๑ พระกรรมวาจาจารย์ ๑ พระอนุสาวนาจารย์ ๑ สององค์หลังนี้ เรียกกันว่า พระคู่สวด อีก ๒๕ รูป นอกนั้นเรียกกันว่าพระอันดับ

อัฐบริขาร และเครื่องใช้อื่น ๆ ที่จำเป็น และควรจัดหามาคือ

๑. ไตรครอง (จีวร ๑ สบง ๑ สังฆาฏิ ๑ อังสะ ๑ รัดประคตเอว ๑ รัดประคตอก ๑ ผ้ากราบ ๑)

๒. บาตร พร้อมทั้งเชิงรอง ฝาบาตร สลกบาตร และสายโยค

๓. มีดโกน พร้อมทั้งหินลับมีดโกน

๔. เข็มเย็บผ้า พร้อมทั้งกล่องเข็ม และด้าย

๕. เครื่องกรองน้ำ (ธมกรก)

๖. เสื่อที่นอน หมอนมุ้ง ผ้าห่มนอน

๗. จีวร สบง อังสะ ผ้าอาบ (อาศัย)

๘. ตาลปัตร ย่าม ผ้าเช็ดหน้า ร่ม รองเท้า

๙. โคมไฟฟ้า ไฟฉาย นาฬิกา

๑๐. สำรับหรือปิ่นโต คาว หวาน จานข้าว ช้อนส้อม ผ้าเช็ดมือ

๑๑. ที่ต้มน้ำ กาต้มน้ำ ป้านพร้อมทั้งถ้วย เหยือกน้ำและแก้วน้ำ กระติกน้ำแข็ง กระติกน้ำร้อน

๑๒. กระโถนบ้วน กระโถนถ่าย

๑๓. ขันอาบน้ำ สบู่และกล่องสบู่ แปรงและยาสีฟัน ผ้าขนหนู กระดาษชำระ

๑๔. สันถัต (อาสนะ)

๑๕. หีบไม้หรือกระเป๋าหนังสำหรับเก็บไตรครอง

๑. ถึง ๕. เป็นสิ่งจำเป็นมากเรียกอัฐบริขาร แปลว่าบริขาร ๘ อย่าง นับดังนี้ คือ จีวร ๑ สังฆาฏิ ๑ สบง ๑ รัดประคต ๑ บาตร ๑ มีดโกน ๑ เข็ม ๑ เครื่องกรองน้ำ ๑ ของนอกนั้นมีความจำเป็นลดน้อยลง แล้วแต่กำลังของเจ้าภาพจะจัดหามาได้

ไตร วางไว้บนพานแว่นฟ้า บาตรสวมอยู่ในถุง ตะเครียว ภายในบาตรใส่มีดโกน พร้อมด้วยหินลับมีดโกน เข็มพร้อมทั้งกล่องเข็มและด้าย และเครื่องกรองน้ำ นอกจากนั้นยังนิยมใส่พระเครื่องรางต่าง ๆ ลงในบาตรเพื่อปลุกเสกให้ขลังขึ้นด้วย ถ้ามีกระบวนแห่ไปสู่พระอุโบสถ ควรจัดกระบวนดังนี้

๑. การแสดงต่าง ๆ เช่น หัวโต สิงโต กระตั้วแทงเสือ (ถ้ามี)

๒. แตร หรือเถิดเทิง (ถ้ามี)

๓. ของถวายพระอุปัชฌาย์ คู่สวด

๔. ไตรครอง ซึ่งมารดาของผู้บวชมักจะเป็นผู้ถือ (มีสัปทนกั้น)

๕. ผู้บวชพนมมือถือดอกบัว ๓ ดอกกับธูป ๒ เทียน ๑ (มีสัปทนกั้น)

๖. ตาลปัตร และบาตร ซึ่งบิดาของผู้บวชมักจะเป็นผู้ถือ

๗. ของถวายพระอันดับ

๘. บริขารและเครื่องใช้อย่างอื่นของผู้บวช

ถ้ามีไตรถวายพระอุปัชฌาย์และคู่สวด ก็ต้องมีสัปทนกั้นอีก ๓ คัน ของถวายพระอุปัชฌาย์มีพิเศษอยู่อย่างหนึ่งคือ กรวยขอนิสัยซึ่งภายในกรวยมีหมากพลูหรือเมี่ยงและบุหรี่ นอกนั้นแล้วแต่จะเห็นสมควร ควรจัดของถวายสำหรับพระอุปัชฌาย์เป็นพิเศษ รองลงมาคือคู่สวด รองลงมาอีกคือพระอันดับ

เมื่อจัดขบวนเรียบร้อยแล้ว ก็เคลื่อนไปสู่หน้าพระอุโบสถแล้วเวียนขวารอบนอกสีมา ๓ รอบ พร้อมกับเสียง โห่ – ฮิ้ว เป็นระยะ ๆ ไป เวียนครบ ๓ รอบแล้ว ก็เข้าไปภายในพระอุโบสถทั้งหมด เว้นไว้แต่การแสดงต่าง ๆ แตรหรือเถิดเทิง และผู้จะบวช ส่วนผู้จะบวชต้องวันทาสีมาหน้าพระอุโบสถเสียก่อน เสร็จแล้วโปรยทาน แล้วเข้าสู่พระอุโบสถได้ โดยมารดาบิดาหรือญาติผู้ใหญ่หรือเจ้าภาพจูงประกอบด้วยญาติและมิตรเป็นผู้เกาะต่อ ๆ กัน ครั้นแล้วผู้บวชจึงไปวันทาพระประธานในพระอุโบสถด้านข้างพระหัตถ์ขวา แล้วมารับไตรครอง จากมารดาบิดาหรือญาติผู้ใหญ่ หรือเจ้าภาพ ต่อจากนั้นจึงเริ่มพิธีการบวชตามหลักพระธรรมวินัยต่อไป

เมื่อบวชเป็นสามเณรเสร็จ บิดาต้องคอยประเคนบาตรแก่สามเณรนั้น ขณะที่พระคู่สวดกำลังสวดญัตติจตุตถกรรมวาจา ห้ามมิให้อนุปสัมบัน (ผู้มิใช่พระภิกษุ) เข้าใกล้อาสน์สงฆ์เกินกว่า ๑ ศอก ทางที่ดีควรสงบอยู่กับที่ ภายหลังจากบวชเป็นพระภิกษุเสร็จแล้ว เจ้าภาพและญาติมิตรจึงถวายอัฐบริขารและเครื่องใช้อื่น ๆ ที่สมควรแก่สมณะแก่พระบวชใหม่ต่อไป เสร็จแล้วพระบวชใหม่กลับขึ้นมากรวดน้ำในที่ชุมนุมสงฆ์เป็นเสร็จพิธี

ข้อสำคัญที่ควรจดจำไว้ก็คือ

๑. มารดาบิดา หรือญาติผู้ใหญ่หรือเจ้าภาพ พร้อมทั้งผู้บวชจะต้องไปติดต่อกับพระอุปัชฌาย์แต่เนิ่น ๆ

๒. ผู้จะบวช เรียกกันว่า อุปสัมปทาเปกข์ หรือนาค คำบาลีที่จะต้องท่องเรียกกันว่า ขานนาค ฉะนั้นเจ้านาคจะต้องท่องขานนาคให้คล่องแคล่ว และชัดถ้อยชัดคำ

๓. หมั่นฝึกซ้อมกับพระอุปัชฌาย์ ในเรื่องระเบียบพิธีต่าง ๆ อันเนื่องในการนี้

หมายเหตุ : ในการบวชนี้ บางคนนิยมมีพิธีทำขวัญนาคก่อนวันบวช ๑ วัน หรือทำในวันนั้นคือทำขวัญเช้า บวชบ่าย การทำขวัญก็เพื่อให้เจ้านาครู้จักคุณมารดาบิดา และมีใจศรัทธาซาบซึ้งในการบวชขึ้นอีก ในการนี้ จะต้องมีอีกหลายอย่าง เช่น บายศรี แว่นเวียนเทียน ฆ้องหุ่ย ธูปเทียน ตามแบบของหมอทำขวัญ การทำขวัญก็ดี แม้การแสดงต่าง ๆ ตลอดถึงแตร เถิดเถิงก็ดี บางคนก็ไม่นิยม ชอบเงียบ ๆ ตรงไปเข้าพระอุโบสถเลย บางคนมีแต่เพียงพิณพาทย์คอยบรรเลงที่หน้าพระอุโบสถและมีแตรสังข์เป่าอยู่หลังพระประธานในพระอุโบสถ ทั้งนี้ ต่างมีเหตุผลด้วยกันทั้งนั้น แล้วแต่อัธยาศัยและกาลเทศะเป็นสำคัญ ส่วนการแต่งตัวเจ้านาค มักใช้ชุดชาว นุ่งแบบผ้าถุงจีบปลายรวมไว้ด้านหน้า ใส่เสื้อขาว สรวมเสื้อครุยทับ

๔. สึก

การที่พระภิกษุเบื่อหน่ายต่อเพศพรหมจรรย์ แล้วลาเสียจากภิกษุภาวะ เรียกว่า สึก คำว่า สึก คงจะเพี้ยนมาจากคำว่า ลาสิก คือลาสิกขานี่เอง สิกขานั้นได้แก่ข้อที่ควรศึกษาหรือสำเหนียกตามภาวะของนักบวชนั่นเอง เพราะฉะนั้นการสึกจึงตรงกันข้ามกับการบวช การลาบวชคนไทยชอบมาก เพราะถือว่าได้บุญ การลาสึก ไม่ค่อยมีใครชอบ แต่ถือเป็นเรื่องสำคัญแก่ชีวิตชนิดหนึ่ง เพราะเวลาบวช ไม่ได้หาฤกษ์ยาม แต่เวลาจะสึกต้องหาฤกษ์ยาม โดยถือว่า ถ้าสึกออกไปในฤกษ์ไม่ดี อาจเสียคน เช่น เป็นบ้า เป็นต้น

ฉะนั้น ผู้ที่จะสึก จึงควรไปหาท่านผู้รู้ขอฤกษ์สึก และฤกษ์เข้าบ้าน เมื่อได้ฤกษ์ต้องไปขอความกรุณาจากพระผู้ใหญ่หรือผู้สามารถให้เป็นประธาน เพื่อจะได้สึกกับท่านตามวันและเวลานั้น ๆ และต้องนิมนต์พระมา ชยนฺโต อีก ๕ รูป

วิธีการ ก่อนจะสึก ๑ วัน ต้องนำดอกไม้ธูปเทียนไปทำวัตร อุปัชฌาย์ คู่สวด และพระที่เคารพนับถืออื่น ๆ ตามสมควร นอกจากนี้จะต้องนำเครื่องทำน้ำมนต์ บาตรใส่น้ำพร้อมทั้งเชิงรองบาตร ดอกไม้ ๕ กระทง ข้าวตอก ๕ กระทง เทียน ๕ เล่ม ธูป ๕ ดอก ไปที่กุฏิของพระผู้เป็นประธานนั้น ตกตอนกลางคืนเวลาสงัดหรือฤกษ์ดีในวันนั้น ท่านก็ทำน้ำมนต์ให้เรียบร้อย

ก่อนถึงฤกษ์เพียงเล็กน้อย พระผู้จะสึก ต้องปลงอาบัติ เสร็จแล้วทำวัตรพระ (อุกาส วนฺทามิ ฯลฯ) ณ เบื้องพระพักตร์พระพุทธรูป เสร็จแล้วจุดเทียน ๓ เล่ม ปักที่ปากบาตรน้ำมนต์ (และจุดธูป ๓ ดอก ปักไว้ที่กระถางธูปหน้าพระ) วางข้าวตอกดอกไม้อย่างละ ๓ กระทง บูชาคุณพระรัตนตรัย แล้วจุดธูปเทียนอีกอย่างละ ๑ วางข้าวตอกดอกไม้อย่างละ ๑ กระทง บูชาคุณบิดามารดา เสร็จแล้วจุดธูปเทียนอีกอย่างละ ๑ วางข้าวตอกดอกไม้อย่างละ ๑ กระทง บูชาคุณอุปัชฌาย์อาจารย์

เมื่อได้ฤกษ์ ให้ผู้จะสึกปฏิญาณต่อหน้าสงฆ์ว่า

สิกฺขํ ปจฺจกฺขามิ ข้าพเจ้าบอกคืนสิกขาเดี๋ยวนี้

(ว่าซ้ำแต่ตัวบาลีอีก ๓-๔ ครั้ง) แล้วว่า

วินยํ ปจฺจกฺขามิ ข้าพเจ้าบอกคืน พระวินัยเดี๋ยวนี้

(ว่าซ้ำแต่ตัวบาลีอีก ๓-๔ ครั้ง) แล้วว่า

ปาฏิโมกฺขํ ปจฺจกฺขามิ ข้าพเจ้าบอกคืน พระปาฏิโมขก์เดี๋ยวนี้

(ว่าซ้ำแต่ตัวบาลีอีก ๓ -๔ ครั้ง) แล้ว่า

คิหีติ มํ ธาเรถ ท่านทั้งหลายจงทรงจำข้าพเจ้าไว้ว่า เป็นคฤหัสถ์บัดนี้ (ว่าซ้ำแต่ตัวบาลี ๓-๔ ครั้ง) แล้วว่า

อุปาสโกติ มํ ธาเรถ ท่านทั้งหลายจงทรงจำข้าพเจ้าไว้ว่า เป็นอุบาสกบัดนี้ (ว่าซ้ำแต่ตัวบาลี ๓-๔ ครั้ง)

เสร็จแล้วหันหน้าเข้าสู่พระพุทธรูป บริกรรมในใจว่า สิกฺขํ ปจฺจกฺขามิ เพื่อให้ใจประกอบด้วย ปีติ หรือ สุข หรือแน่วแน่ เมื่อเห็นว่าใจเป็นเช่นนั้นอย่างใดอย่างหนึ่งจึงค่อยอธิษฐานใจเพื่อให้เจริญในทางนั้น ๆ เหมือนกับคนนั้น ๆ (คือมีตัวอย่างประกอบ) แล้วแก้รัดประคตอกออก แต่นั้นพระผู้เป็นประธาน ก็ชักผ้าสังฆาฏิออก พระนอกนั้นชยนฺโต ผู้ลาสึกกราบพระพุทธรูปและพระสงฆ์ แล้วออกไปเปลี่ยนเครื่องแต่งตัว กลับเข้ามาที่บาตรน้ำมนต์ พระผู้เป็นประธาน ลงยันต์ที่ศีรษะด้วยดอกบัวในบาตร แล้วเสกเป่าสำทับที่ศีรษะของเขาอีกครั้งหนึ่งต่อแต่นั้นทิดสึกใหม่ ก็ถือบาตรน้ำมนต์ออกไปตั้งข้างนอก พระ ๕ รูป ออกไปนั่งรอ พระผู้เป็นประธานเอามะกรูด ดอกบัว ใบเงินใบทองถูที่ศีรษะ หน้า และตามตัวของทิดสึกใหม่ เสร็จแล้วให้เขาดื่มน้ำมนต์และพนมมือหันหน้าไปสู่มงคลทิศ แล้วผู้เป็นประธานก็รดน้ำมนต์ พระชยันโต จบลงด้วย ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ต่อจากนั้น ทิดสึกใหม่ก็แต่งตัวเรียบร้อยขึ้นไปขอศีล ๕ กับพระผู้เป็นประธาน เป็นเสร็จพิธีสึก แต่เพียงนี้

ครั้นถึงฤกษ์เข้าบ้านให้ทิตสึกใหม่ไปลาพระที่ตนเคยอยู่ร่วมด้วย ขอพรแล้วออกเดินทางตรงไปเข้าบ้าน ถึงที่บ้านแล้วให้จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย แล้วอธิษฐานและไหว้มารดาบิดาหรือผู้ใหญ่ขอศีลขอพร เสร็จแล้วลงไปบูชาพระภูมิ แล้วอธิษฐานกลับขึ้นบนบ้านบ่ายหน้าสู่มงคลทิศประมาณ ๑ นาที เป็นเสร็จการ.

๕. แต่งงาน

เมื่อหญิงชายต่างมีฉันทะร่วมกันในอันที่จะครองเรือนแล้ว ฝ่ายชายจะส่งคนไปสู่ขอกับผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงเสียชั้นหนึ่งก่อน ต่อจากนั้น ก็กำหนดวันหมั้น ของหมั้นมักเป็นแหวน ในการหมั้น ไม่ค่อยมีพิธีรีตองอะไรมากนัก ผู้ไปหมั้นที่เรียกว่าเถ้าแก่เชิญขันหมากไปถึงที่แล้วก็กล่าวคำเป็นที่เจริญใจ และบอกความประสงค์ว่า ขอหมั้น (หญิงชื่อนี้).....ซึ่งเป็นธิดาของ.....ให้กับ(ชายชื่อนี้).....ซึ่งเป็นบุตรของ..... แล้วมอบแหวนหมั้นให้กับผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง ปัจจุบันนี้ บางรายให้ผู้ชายสวมแหวนที่นิ้วมือของผู้หญิงเลยทีเดียวก็มี

วิธีจัดขันหมาก ให้จัดเป็น ๒ ขัน เรียกว่า ๑ คู่ ขันหนึ่ง ใช้พลู ๘ เรียง เรียงละ ๘ ใบ ซ้อนตัดก้านให้เสมอเท่ากัน ทาก้านใบพลู ๘ เรียงนั้นด้วยชาดแดง แล้ววางลงรอบขันหันเอาปลายใบพลูขึ้นปากขัน หมากตัดให้ติดกันเป็นคู่ๆ ๘ คู่ ทาก้านที่ตัดด้วยชาดแดง ยอดรัก ยอดใบเงิน ยอดใบทอง สิ่งละ ๓ ยอด ข้าวเปลือก ๑ ถุง ถั่วเขียว ๑ ถุง งาดำ ๑ ถุง ส่วนอีกขันหนึ่ง ใช้พลู ๙ เรียง หมาก ๙ คู่ (ตัดก้นเล็กน้อย ทาด้วยสีแดง) นอกนั้นใช้ของเช่นเดียวกับขันแรก ส่วนอีกขันหนึ่ง เป็นขันของหมั้นหรือสินสอด ใส่ยอดรัก ๓ ยอด ยอดใบเงิน ๓ ยอด ยอดใบทอง ๓ ยอด ดอกบานไม่รู้โรย ดอกรัก ดอกดาวเรือง มีจำนวนพองาม ข้าวเปลือก ๑ ถุง ถั่วเขียว ๑ ถุง งาดำ ๑ ถุง เศษเงินเศษทอง สุดแต่จะใส่ไม่จำกัด ในขณะที่เรียงของต่าง ๆ ลงในขัน ให้อธิษฐานอวยพรไปในตัว

ทางผู้ใหญ่ฝ่ายผู้หญิง ควรเตรียมของชำร่วยแก่คนทุกคนที่มากับฝ่ายผู้ชายในวันหมั้น ภายหลังจากนั้น ทั้งสองฝ่ายจึงกำหนดวัน แต่งงาน ซึ่งแยกเป็นรายการ ๓ ตอน คือ ตอน ๑ ขันหมากออกจากบ้านหรือลงทะเบียน ตอน ๒ รดน้ำ ตอน ๓ ปูที่นอนเรียงหมอนแล้วส่งตัว การหมั้นก็ดี รายการทั้ง ๓ ตอนในวันแต่งงานก็ดี ขึ้นอยู่แก่ฤกษ์งามยามดี ซึ่งจำต้องไปขอจากท่านผู้รู้ การแต่งงานนี้ มักทำในเดือนคู่ เว้นเดือน ๘ ห้ามทำในเดือนคี่ ยกเว้นแต่เดือน ๙ ซึ่งอนุญาตให้ทำได้

ปัจจุบัน พิธีการซึ่งเกี่ยวกับพระ ก็คือ อาราธนาพระ ๙ รูป เจริญพระพุทธมนต์แล้วฉันเช้าในวันเดียวเสร็จ เจ้าบ่าวเจ้าสาวตักบาตรร่วมกันตอนพระสวด พาหุง หลังจาก

นั้นไม่เกี่ยวกับพระ เป็นเรื่องของฆราวาสโดยเฉพาะ ความนิยมอีกอย่างหนึ่งที่น่าสนับสนุนก็คือ ถวายอาหารเบามื้อเช้า ส่วนข้าวในบาตรพร้อมทั้งของฝาบาตร และอาหารคาวหวานจัดใส่ปิ่นโตถวายเพื่อให้นำกลับไปฉันเพลต่อไป เป็นความสะดวกดีอยู่

การจัดที่บูชา คงเป็นไปอย่างทำบุญงานมงคลธรรมดา มีที่แปลกก็คือนำโต๊ะล้างหน้าซึ่งใส่สังข์รดน้ำ โถปริก เครื่องเจิม ขันน้ำมนต์ และมงคลแฝด มาตั้งไว้ข้างโต๊ะหมู่บูชา วงด้วยสายสิญจน์ เวลาจุดธูปเทียน แบ่งจุดเทียนคนละเล่ม จุดธูปคนละ ๒ ดอก บางรายใช้เทียนมงคลคนละเล่มแทน ของใครใครจุด แต่เทียนแบบนี้ห้ามดับ ให้หมดไปเอง ต้องระวังอย่าให้ดับด้วยเหตุอื่น ๆ ไม่เหมือนเทียนธรรมดา ซึ่งดับได้เมื่อเสร็จพิธีพระ ส่วนที่กรวดน้ำใช้ที่เดียวกันกรวดด้วยกัน เวลาพรมน้ำมนต์ให้เข้าไปพร้อม ๆ กัน พนมมือก้มลงรับน้ำมนต์ พระจะสวด ชยนฺโต ฯลฯ ต่อด้วย สพฺเพ พุทฺธา ฯล ฯ สพฺพโส ๓ จบ เป็นเสร็จพิธีที่เนื่องด้วยพระ จากนี้จะได้กล่าวถึงพิธีที่เนื่องด้วยฆราวาสต่อไป

ในการหมั้นนั้น บางรายต้องรอการแต่งเป็นปี ๆ บางรายรอจนครบ ๑ ปีจึงแต่ง บางรายครึ่งปี บางรายเดือนเดียว บางรายรวดเร็วมากคือหมั้นวันนั้นแต่งวันนั้น แต่มีน้อยรายไม่ชอบหมั้น แต่งก็แต่งกันเลย ในกรณีเหล่านี้ ต่างมีเหตุผลไปคนละอย่าง ทางที่ดีนั้นควรมีการหมั้น แต่อย่าให้เนิ่นนานเกินไป หากมีเหตุการณ์จะให้แต่งเร็วไม่ได้ ก็อย่าเพ่อหมั้น ดูและคบกันไปก่อนในลักษณะที่สมควร เมื่อถึงวันแต่ง ในสถานที่รดน้ำพึงตั้งโต๊ะหมู่บูชา มีพระพุทธรูป เครื่องตั้งเครื่องบูชาพร้อม (แบบทำบุญงานมงคลธรรมดา) จะตั้งหันหน้าไปทางทิศไหนก็ได้ ดูพอสมแก่สถานที่ ตั้งโต๊ะรดน้ำพร้อมด้วยเครื่องรดน้ำ โดยหันหน้าเจ้าบ่าวเจ้าสาวสู่ทิศที่เป็นมงคลในวันนั้น เมื่อถึงเวลารดน้ำ เจ้าบ่าวเจ้าสาวจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยที่โต๊ะหมู่บูชาเดียวกับตอนเลี้ยงพระเช้า แล้วกลับมานั่งที่โต๊ะรดน้ำ (ผู้ชายนั่งทางขวามือของผู้หญิง) พนมมือรอรับน้ำสังข์ ผู้เป็นประธานในพิธี ไปกราบที่โต๊ะหมู่บูชาก่อน แล้วจึงไปเจิมหน้าผากเจ้าบ่าวเจ้าสาว สวมมงคลคู่ และคล้องพวงมาลัย แล้วเริ่มรดน้ำสังข์เป็นคนแรก ต่อจากนั้นคนอื่น ๆ ขึ้นไปรดโดยลำดับ (การรดน้ำสังข์ ควรใช้มือทั้งสองจับสังข์) รดเสร็จหมดแล้ว มีผู้ใหญ่อีกคนหนึ่งถอดมงคลคู่แล้วเจ้าบ่าวเจ้าสาวลุกไปกราบที่โต๊ะหมู่บูชา เป็นเสร็จพิธีรดน้ำ ต่อมามีการเลี้ยงอาหารค่ำ ซึ่งมักเริ่ม

แต่เวลา ๑๘.๓๐ น. หรือ ๑๙.๐๐ น. ในการนี้บางทีก็มีดนตรีบรรเลง บางทีก็ไม่มี แต่มักมีผู้กล่าวคำอวยพรแก่คู่บ่าวสาวในนามของแขกที่ได้รับเชิญ และแล้วเจ้าบ่าวเจ้าสาวก็กล่าวตอบขอบคุณ เป็นเสร็จการเลี้ยง ส่วนในการปูที่นอนเรียงหมอน ต้องให้ผู้ใหญ่ที่เป็นคู่สามีภรรยาที่อยู่กันยั่งยืน และรุ่งเรืองเป็นผู้ดำเนินการ จากนั้นจึงมีการส่งตัวเจ้าสาวให้แก่เจ้าบ่าว แยบยลในการเหล่านี้มีอีกมาก แล้วแต่อัธยาศัยของผู้ดำเนินการ หากกล่าวมากไป ก็จะฟั่นเฝือ จึงขอกล่าวรวมๆ ว่า ในการแต่งงานนี้ เจ้าบ่าวเจ้าสาวจะต้องเตรียมการ ดังต่อไปนี้

๑. เตรียมงบประมาณเงิน เพื่อการนี้

๒. ขอฤกษ์และมงคลคู่จากพระหรือผู้รู้ที่เราเลื่อมใส

๓. ติดต่อหรือจัดสถานที่ทำพิธี (หมั้น, เลี้ยงพระ,รดน้ำ,ส่งตัว)

๔. จัดหาเครื่องเรือนเครื่องใช้ และเสื้อผ้าชุดแต่งงาน

๕. การจัดดอกไม้ที่โต๊ะหมู่บูชา และที่ขันรองน้ำสังข์

๖. นิมนต์พระ และจัดรถรับส่ง

๗. ติดต่อประธานในพิธี (และผู้ถอดมงคล)

๘. ของขวัญ และผู้แจกของขวัญ

๙. การ์ดเชิญรดน้ำ และรับประทานอาหาร สมุดอวยพร รายชื่อผู้ที่จะเชิญมาในงาน (แจกการ์ดก่อนวันแต่ง ๗ – ๑๐ วัน เป็นเหมาะ)

๑๐. เตรียมจัดผู้ส่งน้ำสังข์ เพื่อนเจ้าบ่าวเจ้าสาว (ชาย ๒ หญิง ๒) ผู้ช่วยต้อนรับแขก, ผู้คอยบริการเครื่องดื่ม

อนึ่งในวันแต่งงานตอนขันหมากออกจากบ้านและลงทะเบียนนั้น จะต้องจัดหาพานใส่ธูปเทียนแพและดอกไม้ ๑ พานใหญ่ ใส่ผ้าไหว้พ่อแม่ (๒ สำรับ) ๑ พานใหญ่ ใส่ผ้าไหว้ผี (ผ้าขาว ๑ พับ) ๑ พานอีกด้วย

๖. โกนผมไฟ

เมื่อเด็กเกิดได้ไม่ต่ำกว่า ๑ เดือน มักนิยมโกนผมไฟ พิธีการอย่างแบบพระ มีไม่มากเท่าไรนัก ข้อสำคัญคือ

๑. หาวันและเวลาโกนผมไฟ จากผู้รู้

๒. อาราธนาพระมาสวดมนต์ และฉันอย่างน้อย ๕ รูป อย่างมาก ๙ รูป

๓. จัดที่บูชาอย่างทำบุญมงคลธรรมดา

ส่วนเครื่องใช้พิเศษก็คือ กระแจะสำหรับเจิม ด้ายสายสิญจน์สำหรับผูกมือ ผูกเท้าเด็ก กรรไกร กรรบิดเงินทอง ใบบอน จัดใส่ไว้ในพานวางไว้ข้างที่บูชา วงด้วยสายสิญจน์ นี้เป็นอย่างน้อย อย่างมากมักจัดโต๊ะล้างหน้า ประกอบด้วยสังข์รดน้ำ โถปริกเครื่องเจิม สายสิญจน์ กรรไกร กรรบิดเงิน ใบบอน วางไว้ข้างที่บูชา วงด้วยสายสิญจน์ และมีบายศรีปากชาม ๑ ที่

พิธีการ เวลาพระสวดมนต์เอาเด็กอยู่ในวงรอบของสายสิญจน์ พ่อแม่เด็กเป็นคนจุดธูปเทียนหน้าพระ นอกจากนั้น เมื่อได้ฤกษ์ ถ้าเป็นเด็กชายให้พระผู้เป็นหัวหน้าตัดผมเล็กน้อยพอเป็นพิธี เจิมหน้าและผูกมือผูกเท้า พระนอกนั้น ชยนฺโต ฯลฯ ๓ จบ นอกนั้นญาติผู้ใหญ่หรือผู้มีเกียรติอื่นๆ ตัดผมเด็ก พอเป็นพิธีเป็นลำดับไป ถ้าเป็นเด็กผู้หญิงเป็นเรื่องของฆาราวาสจะพึงทำตามลำดับ พระจะทำเพียงพรมน้ำมนต์ให้เท่านั้น ในการตัดหรือขลิบผมนั้น ต้องเอากรรไกรหรือกรรบิดจุ่มลงในน้ำมนต์ก่อนเสมอ เมื่อพระสวดอนุโมทนาและเจ้าภาพกรวดน้ำแล้ว เป็นเสร็จพิธี

หมายเหตุ ครั้งก่อนเมื่อตัดหรือขลิบผมแล้วมักพาเด็กไปโกนผมด้วย แต่เดี๋ยวนี้ไม่นิยมแล้ว ในกรณีที่มีบายศรีเวลาตัดเสร็จ มักเอาไข่ (ไข่แดง) ยอดบายศรีให้เด็กกินด้วย ผมที่ตัดที่ขลิบหรือโกนแล้ว มักนิยมวางไว้ที่ใบบอนเสร็จพิธีแล้วจึงนำไปลอยน้ำ พิธีนี้บางรายก็ใช้พราหมณ์มาทำพิธีด้วย พิธีพราหมณ์ มีของพิเศษอีกหลายอย่าง เช่น สังข์และบัณเฑาะว์ มะพร้าวเงิน มะพร้าวทอง เป็นต้น และวิธีการก็แตกต่างออกไปจากที่กล่าวแล้ว

๗. ลงเข็มปลูกบ้านเรือน

พิธีนี้ใช้แทนพิธียกเสาในสมัยก่อน เพราะในสมัยก่อนการปลูกสร้างบ้านเรือนไม่ค่อยมีการลงเข็ม ส่วนในสมัยนี้มีการลงเข็มเป็นพื้น จึงนิยมพิธีลงเข็มกันเป็นส่วนมาก

พิธีมักทำใกล้ๆกับหลุมที่จะลงเข็ม ใช้พระรูปเดียวก็ได้ สองรูปก็ได้ ห้ารูปหรือเก้ารูปก็ได้ มักไม่มีการสวดมนต์ในพิธี แต่ถ้าฤกษ์ใกล้กับเวลาฉัน จะถวายอาหารเช้าหรืออาหารเพลก็ได้แล้วแต่กรณี เบื้องแรกที่สุด ต้องไปขอฤกษ์วันลงเข็ม ผู้รู้จะบอกให้ทราบว่าลงเข็มที่หลุมทิศไหนก่อน ต่อจากนั้นจึงไปติดต่อกับช่างก่อสร้างผู้จะตีเข็มในวันนั้นและกำชับกำชาให้ดีอย่าให้เสียฤกษ์ได้ เขาจะได้ขุดหลุมและเสี้ยมเสาเข็มไว้ล่วงหน้าและทำการได้ตรงตามฤกษ์

ถ้าเป็นบ้านที่อยู่อาศัย พิธีมักทำในเดือนคู่ (เว้นเดือน ๘) ห้ามเดือนคี่ (แต่เดือน ๙ อนุญาตให้ทำได้) ถ้ามิใช่บ้านที่อยู่อาศัย จะทำในเดือนใดก็ได้ ขอให้เป็นเพียงฤกษ์ดีเท่านั้นมีข้อสำคัญที่จะพึงจำในพิธีนี้ก็คือ

๑. จัดโต๊ะไว้สองตัว ปูด้วยผ้าขาว ตัวหนึ่งเล็กวางแจกันปักดอกไม้ ๑ คู่ เชิงเทียนพร้อมทั้งเทียน ๑ คู่ กระถางธูปพร้อมทั้งธูป ๕ ดอก สำหรับบูชาพระรัตนตรัยและท่านผู้มีคุณอีกตัวหนึ่งค่อนข้างใหญ่ วางเครื่องสังเวย เชิงเทียนพร้อมทั้งเทียนหนักเล่มละ ๖ สลึง ไส้ ๙ เส้น ๑ คู่ และธูปจีน (ดอกเล็ก) มีจำนวนเท่ากับของเครื่องสังเวย

๒. เตรียมเก้าอี้ไว้สำหรับพระผู้ทำพิธี และโต๊ะวางสิ่งของอื่นๆในพิธี ถ้าแดดร้อนเตรียมหาเครื่องมุงบังสำหรับพระด้วย

๓. หาของที่ต้องใช้ในพิธีไว้ให้พร้อม คือ น้ำมนต์ ทราย ๑ ถัง เศษเงินเศษทองเล็กน้อย กระแจะสำหรับเจิม ทองคำเปลวมีจำนวน ๓ แผ่น ต่อเสาเข็ม ๑ ต้น (ถ้าหลุมนั้นมีเข็ม ๕ ต้น ต้องเตรียมไว้ ๑๕ แผ่น) ดินสอดำ(สำหรับลงยันต์) กระเทียมปอกเปลือก ๑๐ กลีบ (สำหรับทาปิดทอง) ใบไม้พรมน้ำมนต์และภาชนะตักน้ำมนต์

วิธีการ เมื่อถึงประถมฤกษ์ พระจะลงยันต์ที่ปลายเข็มปิดทองเจิมและพรมน้ำมนต์แล้วเสกทราย ในขณะเดียวกันผู้เป็นเจ้าภาพจุดธูปเทียนที่อีกโต๊ะหนึ่ง ธูปปักที่

เครื่องสังเวยทุกอย่าง บูชาเทวดาเสร็จแล้วอธิษฐานเช่นเดียวกัน ต่อจากนั้น พระจะไปโปรยทรายและเทน้ำมนต์ลงในหลุม แล้วหย่อนเศษเงินเศษทองลงในหลุม ช่างทำการตีเข็มต่อไป พระจะชยนฺโต ฯลฯ (๓หน)และจบลงด้วย สพฺเพ พุทฺธา ฯลฯ สพฺพโส (๓หน) และ ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯลฯ ภวนฺตุ เต ส่วนทรายและน้ำมนต์ที่เหลือใช้โปรยและเทลงในหลุมอื่นๆ เป็นเสร็จพิธี

๘. ขึ้นบ้านใหม่

พิธีนี้มักทำในเดือนคู่(เว้นเดือน ๘) ไม่ทำในเดือนคี่ (ส่วนเดือน ๙ อนุโลมให้ทำได้)สถานที่ทำพิธีคือบ้านใหม่ที่จะขึ้นนั้นถ้ามีสวดมนต์และฉันต้องตั้งโต๊ะหมู่บูชาและอาสน์สงฆ์ที่โต๊ะหมู่บูชามีธูปเทียน พานดอกไม้และแจกันปักดอกไม้อย่างธรรมดา แล้วตั้งบาตรทราย บาตรน้ำมนต์ มีครอบสำริดสำหรับดับเทียน มีหม้อเงิน หม้อทอง หม้อแก้วด้วยก็ได้ มีโต๊ะล้างหน้า พาน สังข์ โถปริก มัดหญ้าคาสำหรับพรมน้ำมนต์รอบบ้านวงด้วยสายสิญจน์

เครื่องที่จะนำขึ้นบ้าน

๑. หินบด
๒. ไม้เท้า
๓. ไก่ขาว
๔. แมว
๕. ฟักแฟง
๖. ถั่ว
๗. งา
๘. สาคู
๙. ข้าวเปลือก
๑๐. ข้าวตอกปนดอกมะลิ

วิธีการ เมื่อถึงเวลาฤกษ์ เชิญให้ผู้ใหญ่ปู่ที่นอนไว้ท่า ส่วนเจ้าของบ้านพร้อมด้วยบุตร ภรรยา แต่งตัวให้สะอาดเรียบร้อย จุดธูปเทียนบูชาพระ และบูชาเทวดา ที่บ้านเดิมแล้วอธิษฐานครั้นแล้วอัญเชิญพระพุทธรูป ออกเดินนำหน้า พร้อมด้วยบุตร ภรรยา ซึ่งเป็นผู้ถือของมีค่า เช่น หีบ แก้วแหวน เงิน ทอง แล้วให้ผู้หญิงพรหมจารีอย่างมากเพียง ๑๒ คน ถือเครื่องที่จะนำขึ้นบ้านตามหลังไป

เมื่อขึ้นไปบนบ้านใหม่ อัญเชิญพระพุทธรูปไว้ที่โต๊ะหมู่บูชา ต้องหันหน้าหาทิศที่เป็นมงคล นั่งสักครู่หนึ่ง แล้วไปจุดธูปเทียนที่โต๊ะหมู่บูชา บูชาพระรัตนตรัย โปรยข้าวตอกดอกไม้ที่โต๊ะหมู่บูชา (ถ้ามีสุหร่ายฉีดน้ำอบที่โต๊ะหมู่บูชาด้วยยิ่งดี) พระจะ ชยนฺโต ฯลฯ เวลาเมื่อขึ้นทีแรก หรือเมื่อจุดธูปเทียนก็ได้ เมื่อไหว้พระเสร็จแล้วต้องไปไหว้อัฐิบรรพบุรุษบรรพสตรี จุดธูปเทียนบูชา โปรยข้าวตอกดอกไม้(และสุหร่ายน้ำหอม)แล้ว ไปขึ้นเตียงนอน พระจะชยนฺโตด้วยก็ได้ ผู้ใหญ่ต้องนำน้ำมนต์ไปพรมเวลาเมื่อนอน ส่วนของเหล่านี้ คือ แก้วแหวนเงินทอง เก็บไว้ในที่ใดที่หนึ่งอันสมควร หินบดต้องเอาไว้หัวนอน ฟักแฟงเอาไว้ใต้เตียง ไม้เท้าไว้พิงข้างฝา แมวปล่อยไปบนเรือน ไก่ขาวปล่อยในพื้นบ้าน ข้าวเปลือก ถั่ว สาคู โปรยไปตามพื้นดินในบริเวณบ้านต้องมีคนอื่นช่วยทำในการเหล่านั้น เมื่อผู้ใหญ่พรมน้ำมนต์บนที่นอนแล้ว ต้องลุกจากที่นอนไปบูชาพระภูมิ จุดธูปเทียนโปรยข้าวตอกดอกไม้ (และสุหร่ายน้ำหอม) บอกพระภูมิแล้วอธิษฐาน เมื่อพระฉันต้องมีเครื่องสังเวยที่บรรพบุรุษ และเครื่องสังเวยที่พระภูมิ

พระอนุโมทนา (ยถา สพฺพี ฯลฯ) เสร็จแล้ว ขอให้ท่านช่วยพรมน้ำมนต์บุคคลและบ้านเรือน โปรยทรายในบริเวณบ้าน (นอกออกไปจากตัวเรือน) เป็นเสร็จพิธี

หมายเหตุ ปัจจุบันนี้ ไม่อาจจะให้เต็มที่ได้ คงทำเพียงจัดโต๊ะหมู่บูชาอย่างทำบุญธรรมดา ถึงเวลาฤกษ์ก็บูชาพระ บูชาพระภูมิ อธิษฐานใจแล้วถือพระพุทธรูปและแก้วแหวนเงินทองมาสู่บ้านใหม่ วางพระพุทธรูปบนโต๊ะหมู่บูชาแล้วจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย อธิษฐานจิต พระ ชยนฺโต ฯลฯ เสร็จแล้ว ลงไปบูชาพระภูมิ กลับขึ้นมาบนบ้าน บ่ายหน้าสู่มงคลทิศราว ๑ นาที ถ้าเหมาะแก่เวลาที่พระจะสวดมนต์และฉัน ก็นั่งคอยฟังพระสวดมนต์ และถวายภัตตาหารต่อไป ส่วนเครื่องที่จะขึ้นตามหลัง ไม่มี

๙. ตั้งศาลพระภูมิ

พิธีตั้งศาลพระภูมิ มีฆราวาสเป็นผู้ทำโดยเฉพาะ แต่บางแห่งให้พระเป็นผู้ทำก็มี จึงเกิดมีปัญหาว่าพระจะตั้งศาลพระภูมิได้หรือไม่ บางคนก็ว่าทำไม่ได้ เพราะพระสูงกว่าเทวดา บางคนก็ทำไม่ได้เพราะพระไม่ได้ไหว้เทวดาเป็นเพียงแผ่เมตตาแก่เทวดา และสอนให้เจ้าภาพกล่าวเชิญพระภูมิขึ้นสู่ศาลและสอนให้กล่าวคำบูชาสังเวยเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในพิธีซึ่งฆราวาสเป็นผู้ทำเท่านั้น จะไม่กล่าวถึง จะกล่าวแต่พระเป็นผู้ทำโดยเฉพาะ

พิธีนี้ทำในเดือนใดก็ได้ แล้วแต่ฤกษ์งามยามดี มีข้อจำกัดแต่เพียงว่า

ก. ควรทำภายหลังจากสร้างบ้านเสร็จแล้ว

ข. ฤกษ์งามยามดีนั้นต้องไม่เกินเที่ยง

สิ่งของที่จะต้องเตรียมจัดหาไว้ ก็คือ

๑. ศาลพระภูมิ พร้อมทั้งเสาและแป้น

๒. จะเหว็จ (เทวรูป) ตุ๊กตาหญิงชาย ตุ๊กตาช้าง ม้า อย่างละ ๑ เชิงเทียนเล็ก (พร้อมทั้งเทียน) ๑ คู่ กระถางธูปเล็ก (พร้อมทั้งธูป ๓ ดอก) ๑ แจกันเล็ก (ปักดอกไม้) ๑ คู่ ผ้าสีชมพูทำเป็นม่านไข

๓. โต๊ะ ๒ โต๊ะ มีเครื่องบูชาพระ และเครื่องสังเวยพร้อมทั้งธูปเทียน เหมือนการลงเข็มปลูกบ้าน

๔. ทองคำเปลว ๕ แผ่น กระแจะ ดินสอดำ กระเทียม ๕ กลีบ ทราย น้ำมนต์ ที่ตักน้ำมนต์และใบไม้พรมน้ำมนต์

ข้อสำคัญอีกอย่างหนึ่ง ก็คือ เมื่อไปขอฤกษ์จากผู้รู้แล้ว พึงนิมนต์พระไปกำหนดที่ๆจะตั้งศาลก่อนวันฤกษ์ ตามปกติมักจะตั้งในด้านทิศอีสาน(ตะวันออกเฉียงเหนือ)เสมอ ทั้งต้องหันหน้าศาลเข้าสู่ใจกลางของบ้านด้วย ถ้าเจ้าของบ้านเกิดวันจันทร์ ห้ามทิศนี้ พึงอยู่ในทิศที่สมควรต่อไป และควรให้ห่างจากบ้านพอที่จะไม่ให้เงาบ้านทับศาลได้ เมื่อพระ

กำหนดที่ให้แล้ว ก่อนถึงวันฤกษ์ ๑ วัน พึงให้คนขุดหลุม ลงเข็มทำพื้นหลุมให้แน่นหนาเรียบร้อย และเตรียมอิฐหักหรือหินก้อนเล็กๆและปูนทราย ไว้รอท่า

วิธีการ เมื่อถึงฤกษ์ พระจะลงยันต์ที่จะเหว็จ ที่ผนังศาลข้างในด้านที่จะเอาจะเหว็จพิงที่หน้าศาลและที่หัวเสาด้านหน้า ลงเสร็จแล้วทากระเทียมปิดทองและเจิมตลอดจนเจิมที่ตุ๊กตาต่างๆ ส่วนน้ำมนต์และทรายนั้น ควรจะให้พระทำและเสกมาก่อน (ถ้าไม่เช่นนั้นก็ทำและเสกตอนนี้)

เจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระ แล้วอธิษฐาน พระเทน้ำมนต์และโปรยทรายลงในหลุมคนงานใส่อิฐหักหรือหินเล็กผสมปูนทรายเทรองพื้น แล้วยกเสาขึ้นตั้งให้ได้ระดับ (หน้าเชิดเล็กน้อย) แล้วเทปูนทับ พระ ชยนฺโต ฯลฯ ต่อจากนั้นคนงานวางแป้น ยกศาลพระภูมิขึ้นตั้งเรียบร้อยแล้ว พระวางจะเหว็จไว้ในศาล ตามด้วยตุ๊กตาหญิงชายและช้างม้า เชิงเทียน กระถางธูป และแจกัน ในขณะวางจะเหว็จ ถ้ามีพระหลายรูป พระเหล่านั้นต้อง ชยนฺโต ฯลฯ อีกครั้งหนึ่ง เสร็จแล้วสอนให้เจ้าภาพจุดธูปเทียนหน้าศาล อัญเชิญพระภูมิเจ้าที่ขึ้นสู่ศาล ว่าเป็นคำมคธก็ได้เป็นคำไทยก็ได้ ต่อจากนั้นให้จุดเทียนสังเวยบูชาเทวดาและอธิษฐาน ครั้นแล้วพระพรมน้ำมนต์ที่ศาล และสวดกรณียมตฺถกุสเลน ฯลฯ แผ่เมตตาแก่เทวดา ต่อด้วยสพฺเพ พุทฺธา ฯลฯ สพฺพโส (๓ หน) และภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯลฯ ภวนฺตุ เต เป็นเสร็จพิธี

๑๐. ทำบุญวันเกิด

เมื่อถึงดิถีคล้ายวันเกิด ควรทำบุญวันเกิด ถ้าจำวันเกิดได้เพียงทางจันทรคติ (ขึ้นแรม) ควรกำหนดวันทำบุญทางจันทรคตินั้น ถ้าจำได้ทางสุริยคติ(วันที่) ก็ควรกำหนดเอาวันทางสุริยคตินั้น ถ้าจำได้ทั้งสองทาง พึงถือวันทางสุริยคติเป็นสำคัญ เพราะสะดวกและใกล้เคียงความจริงกว่า พิธีนี้ทำได้ทั้งที่บ้านและที่วัด จำนวนพระในพิธีมี ๕ รูปบ้าง ๙ รูปบ้าง เกินกว่าอายุ ๑ รูปบ้าง แล้วแต่กำลังศรัทธา แต่โดยมากมักนิยม ๙ รูปเป็นพื้น

ก. แบบสวดธรรมจักร

๑. จัดสถานที่ ตั้งโต๊ะหมู่บูชา อาสน์สงฆ์และเครื่องใช้ต่างๆ เหมือนอย่างทำบุญงานมงคลธรรมดา

๒. วิธีการที่เจ้าภาพจะพึงปฏิบัติ เหมือนอย่างทำบุญมงคลธรรมดา

๓. พระสงฆ์สวดเจ็ดตำนานย่อ แทรกด้วยธัมมจักกัปปวัตนสูตร (มีพระสวดขัด)ระหว่าง นโม ๘ บท กับ มงคลสูตร (อเสวนา...)

ข. แบบสวดนพเคราะห์

การทำบุญวันเกิดแบบสวดนพเคราะห์นี้ แยกออกเป็นสองประเภท คือ มีโหรประเภทหนึ่ง ไม่มีโหรประเภทหนึ่ง โหรในที่นี้หมายถึงโหรดาจารย์ คือผู้เป็นอาจารย์ทางบูชาเทวดา ผิดกับโหราจารย์คือผู้เป็นอาจารย์รู้วิชาโหราศาสตร์ บุคคลบางคนเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง บางคนเป็นทั้งสองอย่าง แต่ในพิธีต้องใช้ผู้ที่เป็นฆราวาสเท่านั้น และในขณะทำพิธีต้องนุ่งขาวห่มขาวด้วยในสองประเภทนั้น จะกล่าวที่มีโหรก่อน

เบื้องแรก ควรไปติดต่อกับโหรนัดหมายตกลงกันให้เรียบร้อยในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีบูชานพเคราะห์ ตลอดจนค่ากำนล ต่อจากนั้นต้องไปติดต่อกับพระ คืออาราธนาท่านและแจ้งให้ท่านทราบถึงพิธีที่จะทำอย่างไร เมื่อได้ไปติดต่อตกลงแล้ว โหรจะตระเตรียม

ทำบัตรพลี ๙ บัตรเป็นบัตรประจำตัวนพเคราะห์และสิ่งอื่นๆตามแบบของโหร เช่น หมาก พลู ขนม นมเนย ข้าวตอก ดอกไม้เป็นต้น เฉพาะตัวบัตรมักทำด้วยก้านกล้วย และกาบกล้วย แต่ในปัจจุบันนี้โหรบางคนใช้บัตรสำเร็จ คือทำด้วยไม้ทาสีเขียว แม้สะดวกอยู่บ้าง แต่ผู้เขียนไม่ขออนุโมทนา เพราะไม่ชอบด้วยหลักไสยศาสตร์ นอกจากจะต้องจัดสถานที่พิเศษไว้สำหรับโหร ใกล้โต๊ะหมู่บูชาพระ(ห่างประมาณ ๒ วา) ยังจะต้องเตรียมของอื่นๆ ที่จำเป็นสำหรับโหรอีก เช่น โต๊ะสี่เหลี่ยมขนาดกว้างยาวประมาณ ๑ เมตรกึ่ง สูงประมาณ ๒๕ เซนติเมตร ปูด้วยผ้าขาวสำหรับวางบัตรและเทียนประจำบัตร ในขณะที่ทำพิธี โหรสวดสรภัญญะ เป็นภาษาบาลีและแปลเป็นร่ายภาษาไทย สลับกับพระสวด ไปจนจบนพเคราะห์ เริ่มแต่พระอาทิตย์ไปจนถึงพระเกตุ จบแล้วนำบัตรไปลอยน้ำเหลือไว้แต่บัตรพระเกตุ รุ่งขึ้นหรือในวันเดียวกันนั้นเมื่อพระลงมือฉัน โหรจึงลงมือสังเวยเทวดาด้วยเครื่องสังเวย

ส่วนประเภทไม่มีโหร ไม่ต้องเตรียมโต๊ะสำหรับวางบัตรและไม่มีเทียนประจำบัตร เมื่อพระลงมือฉันเจ้าภาพต้องไปสังเวยเทวดา เครื่องสังเวยใช้แบบเดียวกับสังเวยพระภูมิหรือจะใช้โหงวแซหรือซาแซก็ได้ บางทีก็ใช้สำรับเหมือนอย่างพระ

การทำบุญวันเกิดแบบนพเคราะห์ดังกล่าวนี้ จะต้องมีเครื่อง ๕ คือ ธูป(ไม้ระกำ) ๕ เทียน ๕ ดอกไม้ ๕ กระทง(กระทงละ ๙ สี) ข้าวตอก ๕ กระทง วางไว้ข้างหน้าโต๊ะหมู่บูชา นอกจากนั้น ก็มีบาตรน้ำมนต์ ครอบดับเทียน เหมือนอย่างทำบุญธรรมดา และจะมีบาตรทรายด้วยก็ได้ ถ้ามีหม้อเงิน หม้อทอง หม้อแก้ว ด้วยก็ยิ่งดี ยิ่งกว่านั้น ควรจะมีโต๊ะล้างหน้า ใส่พานรองสังข์และครอบสำริดมีขันทองใส่ข้าวตอก ดอกมะลิ เพื่อโปรยที่โต๊ะหมู่บูชา มีแป้งกระแจะสำหรับเจิมเทียน ถ้ามีสุหร่ายน้ำอบสำหรับสุหร่ายพระพุทธรูปด้วยยิ่งดี ตั้งพระประจำวันให้เป็นประธานที่โต๊ะหมู่บูชา มีราวเทียนสำหรับปักเทียนอีก ๑๑ เล่มแทนเทียนประจำบัตร (บูชานพเคราะห์รวม ๙ พระภูมิเจ้าที่ ๑ เจ้ากรุงพลี ๑) ขันสาครใส่น้ำปักเทียนกำลังเทวดา กระถางธูปใหญ่ ปักธูป(นอกไปจากกระถางธูปที่โต๊ะหมู่บูชา)

ส่วนธูปเทียนพิธีที่จัดว่าสำคัญและต้องได้ขนาดก็คือ

๑. เทียนวัดยาวเท่าตัวไส้ ๓๒ เส้นน้ำหนักเทียนคิดเป็นบาทเทียบจำนวนปี ใช้เกินกว่าอายุ ๑ บาท เช่น อายู ๕๐ ปี ก็ใช้หนัก ๕๑ บาท ๑ เล่ม

๒. เทียนมงคลวัดยาวรอบศีรษะ ไส้ ๓๒ เส้น น้ำหนักเทียน ๑๐ บาท ๑ เล่ม

๓. เทียนคืบวัดยาวเท่าคืบ ไส้ ๓๒ เส้น น้ำหนักเทียนเล่มละ ๓ บาท ๒ เล่ม

๔. เทียนศอก วัดยาวเท่าศอก ไส้ ๓๒ เส้น น้ำหนักเทียนเล่มละ ๖ บาท ๒ เล่ม

๕. เทียนแขน วัดยาวเท่าแขน ไส้ ๓๒ เส้น น้ำหนักเทียนเล่มละ ๘ บาท ๒ เล่ม

๖. เทียนกำลังเทวดา ไส้ ๙ เส้น น้ำหนักเทียนเล่มละ ๒ สลึง ๑๑๗ เล่ม และธูปจีนอีก ๑๑๗ ดอก ซึ่งในเวลาจุดแบ่งออกเป็นนพเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

อาทิตย์	เทียน ๖	ธูป ๖
จันทร์	เทียน ๑๕	ธูป ๑๕
อังคาร	เทียน ๘	ธูป ๘
พุธ	เทียน ๑๗	ธูป ๑๗
เสาร์	เทียน ๑๐	ธูป ๑๐
พฤหัสบดี	เทียน ๑๙	ธูป ๑๙
ราหู	เทียน ๑๒	ธูป ๑๒
ศุกร์	เทียน ๒๑	ธูป ๒๑
เกตุ	เทียน ๙	ธูป ๙

๗. เทียนหนัก ๖ สลึง ไส้ ๙ เส้น ๒๓ เล่ม (ปักที่ราวเทียน ๑๑ เครื่องห้า ๕ น้ำมนต์ ๕ สังเวย ๒)

ในกรณีที่ไม่มีเทียนเท่าตัว (เพราะบางท่านเห็นว่าลำบากในการรักษาเทียน) ท่านให้ใช้เทียนมงคล ๒ เล่ม น้ำหนักเล่มละ ๑๐ บาทเท่าเดิม แต่ใช้ไส้เกินกว่าอายุ ๑ เส้น หรือ ๒ เส้นของแต่ละเล่ม

เทียนในข้อ ๑ ถึงข้อ ๕ ห้ามมิให้ดับ และต้องระวังมิให้ดับ ต้องจุดจนหมดไปเอง เพราะฉะนั้นทางที่ดีจึงควรปักเทียนเท่าตัว และเทียนมงคลไว้ในตู้เทียนพิเศษ และเทียนนอกจากนั้นติดกับเชิงเทียนทองเหลือง วางไว้บนโต๊ะหมู่บูชาตามลำดับ ดังนี้ คือ สั้น วางไว้ข้างบน ขนาดกลาง วางไว้ตรงกลาง ยาว วางไว้ข้างล่าง

วิธีการ เมื่อจะเริ่มพิธีให้พระผู้เป็นประธานเจิมเทียนพิธีต่างๆ เสร็จแล้วเจ้าภาพจุดธูปเทียนที่เครื่องห้า บูชาพระรัตนตรัยคุณบิดามารดา และคุณครูอาจารย์ ขอศีล อาราธนาพระปริตร พระขัดตำนานแบบ ๑๒ ตำนาน(สมนฺตา จกฺกวาเฬสุ...) เริ่มสวดนโม ๓ จบแล้ว เมื่อพระเริ่มสวด พุทธํ เจ้าภาพจุดเทียนพิธี คือเทียนเท่าตัว เทียนมงคล คือ ศอก แขน แล้วอธิษฐานใจตรงนี้ครั้งหนึ่ง ต่อจากนั้นพระสวดโยจกฺขุมา (หรือสมฺพุทฺเธ) นโม อรหโต จบแล้วก่อนสวดมงคลสูตรเจ้าภาพจุดเทียน ๑๑ เล่ม พร้อมกับธูปอีก ๑๑ ดอก บูชานพเคราะห์รวม พระภูมิเจ้าที่และเจ้ากรุงพลีดังกล่าวแล้ว อธิษฐานใจตรงนี้อีกครั้งหนึ่ง ต่อแต่นั้น พระสวด อุเทตยญฺจกฺขุมา อตฺถิโลเก สำหรับพระอาทิตย์ ยนฺทุนฺ นิมิตฺตํ พระจันทร์ กรณีย มตฺถกุสเลน พระอังคาร วิรูปกฺเขหิ วิธิสฺสเมนฺติ พระพุธ ยโตหํ โพชฺฌงฺโค พระเสาร์ ตอนที่เริ่มสวดพระเสาร์ให้จุดเทียนน้ำมนต์ตอนนี้ สวดยานีธภูตานิ สำหรับพระพฤหัสบดี วิปสฺสิสฺส พระราหู เอวมฺเมสุตํ (ธชัคคสูตร) พระศุกร์ มหาการุณิโก พระเกตุ บทสวดเหล่านี้ ต้องขัดตำราทุกบท ต่อด้วย โส อตฺถลทฺโธ...สิริธิติ...ทุกขปฺปตฺตา สพฺเพ พุทฺธา ภวตุ สพฺพมงฺคลํ นกฺขตฺตยกฺขภูตานํ เป็นเสร็จพิธีสวด ถ้าทำในวันเดียวตอนจะสวดมหาการุณิโกพระเกตุให้เพิ่มบทพาหุํเข้าด้วย หลังจากฉันเพลแล้วมักนิยมให้พระอาบน้ำมนต์ให้ และมีชยันโต ถ้าเป็นสตรี ต้องมีผู้ชายถือกิ่งไม้ที่มีใบเหนือศีรษะสตรีนั้นแล้วพระรดน้ำมนต์ผ่านกิ่งไม้ไปถูกสตรีนั้นอีกทอดหนึ่ง ต่อจากนั้นเจ้าภาพถวายจตุปัจจัยไทยธรรม พระอนุโมทนา ถ้ามีทรายนิมนต์พระให้ไปโปรยรอบบ้าน น้ำมนต์น้ำมนต์ที่เหลือประพรมบุคคลอื่น และสถานที่เป็นเสร็จพิธี

หมายเหตุ การทำบุญวันเกิดแบบนพเคราะห์มีเทียนมากเช่นนี้มักนิยมในคนสูงอายุ เช่น แซยิด ๖๐ ปี หรือในคราวสำคัญอื่นๆ ถ้าอายุน้อยหรือไม่สำคัญ บางทีก็ใช้เทียนมงคล เล่มเดียว นอกจากนั้นเหมือนทำบุญมงคลธรรมดา

๑๑. รับส่งพระเคราะห์

การรับส่งพระเคราะห์ เนื่องมาจากพระเสวยอายุของบุคคล เมื่อพระองค์ใดเริ่มเสวยอายุ ก็ต้องทำพิธีรับ เมื่อพระองค์ใดออก ก็ต้องทำพิธีส่ง ฉะนั้นพิธีนี้จึงทำในวันเกิด ทำที่บ้านหรือที่วัดก็ได้ พิธีนี้อาจทำเป็นเอกเทศก็ได้ อาจทำรวมในพิธีอื่นก็ได้

ของที่จะต้องเตรียมเป็นพิเศษในพิธีนี้ ก็คือ ธูปเทียน ข้าวตอก ดอกไม้ ธงชายและฉัตร ๓ ชั้น (กระดาษ) มีจำนวนลักษณะและสี ตามพระเสวยอายุ ดังต่อไปนี้

พระอาทิตย์ ธูป ๖ เทียน ๖ ข้าวตอก ๖ กระทง ดอกไม้สีแดง ๖ กระทง ธงชายสีแดง ๖ ธง ฉัตรสีแดง ๖ ฉัตร

พระจันทร์ ธูป ๑๕ เทียน ๑๕ ข้าวตอก ๑๕ กระทง ดอกไม้สีนวลขาว ๑๕ กระทง ธงชายและฉัตรสีนวลขาวอย่างละ ๑๕

พระอังคาร ธูป ๘ เทียน ๘ ข้าวตอก ๘ กระทง ดอกไม้สีแสด ๘ กระทง ธงชายและฉัตรสีแสดอย่างละ ๘

พระพุธ ธูป ๑๗ เทียน ๑๗ ข้าวตอก ๑๗ กระทง ดอกไม้สีเขียว ๑๗ กระทง ธงชายและฉัตรสีเขียวอย่างละ ๑๗

พระเสาร์ ธูป ๑๐ เทียน ๑๐ ข้าวตอก ๑๐ กระทง ดอกไม้สีน้ำเงินแก่ (เช่น ดอกอัญชัน) ๑๐ กระทง ธงชายและฉัตรสีน้ำเงินแก่อย่างละ ๑๐

พระพฤหัสบดี ธูป ๑๙ เทียน ๑๙ ข้าวตอก ๑๙ กระทง ดอกไม้สีเหลือง ๑๙ กระทง ธงชายและฉัตรสีเหลืองอย่างละ ๑๙

พระราหู ธูป ๑๒ เทียน ๑๒ ข้าวตอก ๑๒ กระทง ดอกไม้สีเทาหรือสีท้องฟ้า (เช่น ดอกรัก) ๑๒ กระทง ธงชายและฉัตรสีเทาหรือสีท้องฟ้าอย่างละ ๑๒

พระศุกร์ ธูป ๒๑ เทียน ๒๑ ข้าวตอก ๒๑ กระทง ดอกไม้สีน้ำเงิน ๒๑ กระทง ธงชายและฉัตรสีน้ำเงินอย่างละ ๒๑

เมื่อพระองค์ใดเสวยอายุและพระองค์ใดออก ก็พึงจัดหาของให้ตรงกับพระองค์นั้นๆหลักสำคัญอยู่ที่ส่งนพเคราะห์ก่อน แล้วจึงจะรับ ซึ่งมีวิธีการดังต่อไปนี้

ในการทำเป็นเอกเทศ จะใช้พระเพียงรูปเดียวก็ได้ เมื่อเจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยแล้ว ขอศีล รับศีล เสร็จแล้ว เริ่มทำพิธีส่งพระเคราะห์ โดยจุดธูปเทียนวางข้าวตอกดอกไม้ ตลอดจนธงชายและฉัตรของพระเคราะห์ที่จะส่ง (ธงและฉัตรปักไว้ในแจกัน) แล้วกล่าวคำบูชาพระเคราะห์ที่จะส่งนั้นเป็นภาษาไทยก็ได้ ภาษาบาลีก็ได้ เสร็จแล้วอธิษฐานให้พ้นทุกข์และได้รับความสุขตามปรารถนา พระสวดบทมนต์ประจำพระเคราะห์นั้นๆ ต่อแต่นั้นทำพิธีรับโดยจุดธูปเทียน วางข้าวตอกดอกไม้ ตลอดจนธงชายและฉัตรของพระเคราะห์ที่จะรับแล้วกล่าวคำบูชาพระเคราะห์ที่จะรับนั้น เสร็จแล้วอธิษฐานใจพระต้องสวดบทมนต์ประจำพระเคราะห์นั้นๆ เช่นเดียวกัน ต่อจากนั้น เจ้าภาพถวายไทยธรรม กรวดน้ำ พระอนุโมทนา ครั้นแล้วพระประพรมน้ำพระพุทธมนต์ (ซึ่งจัดเตรียมไว้ก่อนแล้ว) แก่เจ้าภาพเป็นเสร็จการ

ส่วนที่ทำรวมกับพิธีอื่นนั้น ท่านให้ทำได้ในการทำบุญมงคลธรรมดาหรือการทำบุญวันเกิด ของที่จะต้องเตรียมก็เหมือนในการทำเป็นเอกเทศ ต่างแต่เพียงว่า เมื่อถึงบทมนต์ที่ประจำพระเคราะห์ซึ่งจะส่งจะรับพระต้องหยุดสวดเพื่อให้เจ้าภาพได้จุดธูปเทียนบูชาดังกล่าวแล้วก่อน ถ้าตามธรรมดาไม่ขัดตำนาน ก็ควรจะขัดตำนานเป็นพิเศษทั้งในตอนส่งและตอนรับ มีข้อที่แตกต่างอีกประการหนึ่งก็คือ ขณะที่จะส่งจะรับให้ตั้งพระพุทธรูปประจำพระเคราะห์นั้นๆด้วย เมื่อส่งแล้ว ต้องเชิญพระพุทธรูปประจำพระเคราะห์นั้นลงและเหลือไว้เพียงพระพุทธรูปประจำพระเคราะห์ที่รับเท่านั้น ข้าวตอกดอกไม้ธูปเทียน ธงชายและฉัตร ก็เช่นเดียวกัน ถ้าเป็นของพระเคราะห์ที่ส่งก็ให้นำไปทิ้งเสีย คงเหลือไว้แต่ของพระเคราะห์ที่รับ กล่าวคือธงชายและฉัตร เอาตั้งไว้ที่หน้าพระจนกว่าจะหมดเสวยอายุ หรือเก่าขาดไปเอง ข้าวตอกดอกไม้ ครบ ๓ วันแล้วจึงทิ้งได้

เมื่อได้หยุดให้ทำการรับส่งพระเคราะห์เช่นนั้นแล้ว พิธีอื่น (พิธีเดิม) ก็ให้ดำเนินต่อไปตามแบบ จนกว่าจะเสร็จพิธี

๑๒. หล่อและบรรจุพระ

การหล่อและบรรจุพระนี้ เป็นพิธีน่าปิติยินดีและเป็นกุศลสำคัญ ที่ว่าน่าปิติยินดีก็เพราะเจ้าภาพได้สร้างพระขึ้นด้วยตนเอง แทนที่จะเช่า(ซื้อ) เขามา และเพราะมีพิธีนพเคราะห์แทรกอยู่ด้วยที่ว่าเป็นกุศลสำคัญ ก็เพราะได้ทำบุญโดยช่วยให้คนเกิดพุทธานุสสติอยู่เสมอ ยิ่งกว่านั้นยังเชื่อกันว่า สามารถทำให้ผู้สร้างมีชาตารุ่งโรจน์หรือดีขึ้นกว่าธรรมดา มิฉะนั้น ก็อาจทำให้หมดเคราะห์ หมดโศกได้ จะอย่างไรก็ตาม การหล่อและบรรจุนี้ ย่อมขึ้นอยู่ที่ฤกษ์และวิธีการทางไสยศาสตร์ สำหรับคนๆหนึ่งไม่ทั่วไป

พระที่นิยมหล่อกันมีสองประเภท คือ พระประจำวันประเภทหนึ่ง พระทั่วไปประเภทหนึ่ง พระประจำวัน เมื่อหล่อแล้ว ต้องหาฤกษ์บรรจุ พระทั่วไป คือ พระประธานและพระอื่นๆ เช่น พระมารวิชัย พระป่าเรไลยก์อันเป็นพระแก้เคราะห์หรือที่ต่อพระเศียรไม่ต้องบรรจุ พิธีหล่ออาจทำที่บ้านช่างหล่อก็ได้ ที่วัดก็ได้ แต่ทางที่ดีควรทำที่วัด ส่วนพิธีบรรจุนั้น ต้องทำที่วัดโดยส่วนเดียว ทั้งสองพิธีนิยมใช้พระ ๙ รูปเป็นพื้น

จะกล่าวถึงพิธีหล่อก่อน ในที่นี้จะเททองหล่อพระนั้นควรแวดวงด้วยรั้วก่าย มีราชวัตรฉัตรธง ต้นกล้วย ต้นอ้อย และวงรอบด้วยสายสิญจน์ ตั้งอาสน์สงฆ์ ณ พิธีมณฑลต่างหากจากที่นั้น แต่โยงถึงกันด้วยสายสิญจน์ ถ้าทำพิธีสองวัน วันแรกต้องมีสวดมนต์แบบทำบุญวันเกิดแผนกนพเคราะห์ เอาโลหะต่างๆสำหรับหล่อพระเข้าในพิธีสวดมนต์นั้น ถ้าเป็นองค์เล็ก เอาหุ่นเข้าไปในพิธีนั้นด้วย กลางคืนสวดพุทธาภิเสก และนั่งปรก วันที่สอง เมื่อจะถึงเวลาเททอง ให้สังเวยเทวดา จุดเทียนอีก ๔๐ เล่ม (ขนาดเทียนกำลังเทวดา)และธูป ๔๐ ดอก (บูชาดาวนพเคราะห์ ๙ ดาวฤกษ์ ๒๗ พระอินทร์ ๑ พระพรหม ๑ พระยม ๑ พระกาล ๑) แล้วอธิษฐานให้พระที่จะหล่อนั้นบริสุทธิ์บริบูรณ์งดงาม และทรงมหิทธานุภาพ สามารถป้องกันทุกข์ภัย โรค โศก อุปสรรคทั้งหลาย และอำนวยให้ซึ่งอายุ วรรณะ สุขะ พละ ทุกประการ ต่อจากนั้นพระผู้เป็นประธานในพิธีมาประพรมน้ำพระพุทธมนต์ทั่วบริเวณที่ที่จะหล่อนั้นครั้นได้ปฐมฤกษ์ เจ้าภาพก็ถือปลายสายสิญจน์ข้างหนึ่ง (อีกข้างหนึ่งติดอยู่ที่ด้ามคีม ซึ่งกำลังจับเบ้าขึ้นเททอง) พนมมืออธิษฐาน โดย

บ่ายหน้าสู่มงคลทิศ พระชยนฺโต ต่อด้วย โส อตฺถสทฺโธ (ถ้าเป็นหญิง ใช้ สา....ถ้าหลายคนไม่ว่าหญิงหรือชายใช้ เต....) สกฺกตฺวา....นตฺถิ เม ยงฺกิญฺจิ รตนํ สพฺเพ พุทฺธา (สพฺเพ พุทฺธา ต้องว่า ๓ จบ) ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ถ้าทำในวันเดียวต้องเริ่มพิธีสวดนพเคราะห์ก่อนถึงเวลาเททองประมาณ ๒ ชั่วโมงเป็นเหมาะ วิธีการอื่นๆก็เป็นเช่นเดียวกันทำสองวันนอกจากไม่มีสวดพุทธาภิเสก และนั่งปรกเท่านั้นเท่าที่เคยเห็นมาในตอนหลังๆ การหล่อพระ ไม่ค่อยมีสวดพุทธาภิเสกและนั่งปรก เว้นไว้แต่วิธีหล่อพระประธานเท่านั้น อย่างไรก็ตามเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น เจ้าภาพมักนำแผ่นทองเหลืองทองแดง(ตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนาด ๖ นิ้วฟุต) ไปไหว้พระที่เข้าในพิธีช่วยกันลงยันต์ ลงนะแล้วนำมาใส่ในเบ้า

ส่วนพิธีบรรจุนั้นแตกต่างไปจากพิธีหล่ออยู่บ้าง กล่าวคือจัดโต๊ะหมู่บูชาประกอบด้วยแจกันดอกไม้ ๒ คู่ และเทียนเงิน ๑ เล่ม เทียนทอง ๑ เล่ม หนักเล่มละ ๖ บาท (ทองวางด้านซ้าย เงินด้านขวาของมือเรา) ธูปหอม ๕ ดอก ส่วนข้าวตอก ๕ กระทงดอกไม้ ๕ กระทง (กระทงละ ๙ สี) เทียน ๖ สลึง ไส้ ๙ เส้น ๗ เล่ม ธูปจีน (ดอกเล็กๆ) ๘ ดอก วางไว้ข้างล่างหน้าพระ เครื่องสังเวย วางบนผ้าขาว ทางมุมด้านหนึ่ง เมื่อได้ปฐมฤกษ์ เจ้าภาพจุดเทียนเงินเทียนทองและธูปที่หน้าพระ จุดเทียน ๖ สลึง ๕ เล่มก่อน แล้วบูชาพระรัตนตรัยคุณบิดามารดา ครู อาจารย์ แล้วอธิษฐานจุดเทียนอีก ๒ เล่ม เอาไปวางไว้ข้างเครื่องสังเวยและจุดธูปจีน ๘ ดอก เอาไปปักที่เครื่องสังเวย บูชาเทพยดาทั้งหลาย แล้วอธิษฐานตามความปรารถนา ต่อแต่นั้น พระผู้เป็นประธานก็เริ่มพิธีบรรจุตามปกติแล้วบรรจุ ตามปกติแล้วบรรจุในใต้ฐานพระ ซึ่งนายช่างได้ทำที่บรรจุไว้เรียบร้อยโดยมีแผ่นโลหะปิดและติดด้วยสกรูน็อต ในการนี้จักต้องจัดหาของและเครื่องใช้อีกดังต่อไปนี้

๑. เครื่องบรรจุ

แผ่นทองหรือเงิน(ตามตำราใช้โลหะบริสุทธิ์) หนัก ๑ บาทเศษ ๑ แผ่น (ตัดเป็นวงกลม สำหรับลงดวงชะตาเจ้าภาพขนาดวัดผ่าศูนย์กลาง ประมาณ ๒ นิ้วฟุต หรือพอเหมาะที่จะบรรจุในฐานพระได้) ดวงชะตาของเจ้าภาพพร้อมทั้งจดชื่อตัวและนามสกุลของเจ้าภาพและชื่อของมารดาบิดา ทองใบสำหรับห่อพระธาตุ ประมาณ ๑ นิ้วฟุตครึ่ง

๑ แผ่น พระบรมธาตุ ๑ พระองค์ พระธาตุพระสารีบุตร ๑ องค์ พระธาตุพระสีวลี ๑ องค์ (คือที่เรียกเพี้ยนไปว่า พระฉิมพลีหรือพระฉิม นั่นเอง) นพเก้า ๑ สำรับ จันทร์ทั้ง ๕ ยอดรัก ยอดสวาท ยอดกาหลง(ตากแห้งตำเป็นผง) กะประมาณพอให้เต็มในฐานพระ เส้นผมบิดามารดาเล็กน้อย ชาดหรคุณชันนางโรงใต้ดิน (คงเป็นของที่ภาคอีสานเรียกว่า ขี้สูดนั่นเอง) น้ำมันหอม ๑ ขวดเล็ก ทองคำเปลว ๒๐ แผ่น รักจีนพอสมควร และกระแจะสำหรับเจิม

๒. เครื่องอุปกรณ์เบ็ดเตล็ด

เหล็กจาน ๑ ดินสอดำ ๑ สำลี ๑ ม้วนกลาง ผ้าเช็ดมือกระดาษเช็ดมือ ค้อนตี ตะปู น้ำมันก๊าด (ล้างมือที่เปื้อนรัก)

วิธีการ หลังจากเจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยและเทพยดาแล้ว พระผู้เป็นพระประธานก็ใช้เหล็กจานเขียนดวงชาตาของเจ้าภาพลงในแผ่นเงิน หรือแผ่นทองนั้น เขียนวันเดือนปีเกิดพร้อมกับชื่อตัวและนามสกุล ตลอดถึงชื่อบิดามารดาด้วย เสร็จแล้วทาด้วยน้ำมันหอม(มักเป็นน้ำมันจันทน์)และชาดหรคุณ แล้วเจิมที่ดวงชาตานั้น ขณะเขียนดวงชาตา พระ ชยนฺโต ประมาณ ๓ จบ แล้วหยุด จากนั้นใช้ดินสอดำลงยันต์ที่ทองใบ ทาด้วยน้ำมันหอมและชาดหรคุณ แล้วเอาทองใบนั้นห่อพระบรมธาตุพระธาตุอื่นๆ และนพเก้าจนเรียบร้อย แล้วจึงเจิม ต่อแต่นั้นใช้เหล็กจานลงยันต์ที่ใต้ฐานพระและแผ่นโลหะ สำหรับปิดด้านในลงเสร็จแล้วก็เจิมทั้งสองแห่ง ในลำดับนั้น พระผู้เป็นประธานเทผงจันทร์ทั้ง ๕ ยอดรัก ยอดสวาท กอดกาหลง ในฐานพระ (กะประมาณครึ่งฐานพระ) แล้ววางห่อพระธาตุนั้นลงในฐาน (ขณะนี้พระ ชยนฺโต ไปเรื่อยๆจนกว่าจะปิดฝาเสร็จ) ตามด้วยดวงชาตาในแผ่นเงินหรือทอง (คว่ำหน้าดวงลงไป) เส้นผมบิดามารดาชันนางโรงใต้ดินและน้ำมันหอม ต่อจากนั้นใช้จันทร์ทั้ง ๕ กลบลงไปจนเต็มฐาน แล้วปิดฝาใส่สกรูน็อตขันจนแน่น ถ้าฝาไม่สนิทใช้สำลีชุบรักอุดตามขอบให้สนิท และทารักบางๆที่ฝาปิดด้านนอกจนทั่วแล้วปิดทองคำเปลวจนเต็มและเจิมที่ฐานพระด้านหน้า ตอนที่ปิดฝาสนิทแล้วพระต้องสวดมนต์ถวายพรพระ เมื่อถึง ปทกฺขิณานิ กตฺวาน ลภนฺตตฺเถ ปทกฺขิเณ ให้ต่อด้วย สพฺเพ พุทฺธา ๓ จบ และลงท้ายด้วย ภวตุ สพฺพมงฺคลํ เป็นเสร็จการ ต่อแต่นั้นไม่มีอะไรนอกจากถวายไทยธรรมและกรวดน้ำ

๑๓. พุทธาภิเสก

ได้กล่าวถึงเรื่องพุทธาภิเสกมาแล้วเพียงเล็กน้อยในพิธีหล่อและบรรจุพระ เห็นสมควรกล่าวเพิ่มเติมไว้อีก เพราะต่อมาเมื่อมีความนิยมหล่อพระประธานบ้าง หล่อพระพุทธรูป และพระกริ่งเป็นจำนวนมากบ้าง ปลุกเสกพระพิมพ์เครื่องรางของขลังบ้าง ในการเช่นที่กล่าวนี้ นิยมมีพิธีพุทธาภิเสก พิธีนี้มักทำที่พระอุโบสถ(ที่ศาลา ซึ่งมีพระประธานใหญ่ก็ได้) จัดเป็นงานสองวัน การจัดสถานที่มีลักษณะคล้ายพิธีหล่อและบรรจุพระ สถานที่หล่อควรอยู่ด้านหน้าบริเวณพระอุโบสถหรือศาลา แล้วแต่กรณีในพระอุโบสถหรือศาลานั้น ควรโยงสายสิญจน์จากพระหัตถ์ของพระประธานไปสู่สถานที่หล่อ จัดอาสน์สงฆ์ สำหรับพระเจริญพระพุทธมนต์และสวดพุทธาภิเสก (เป็นที่เดียวกันเพราะสวดคนละครั้ง) พระสวดมนต์อย่างน้อย ๙ รูป ส่วนพระสวดพุทธาภิเสกสำรับละ ๔ รูป กี่สำรับก็ได้ โดยผลัดเปลี่ยนกันสวดตามคัมภีร์พุทธาภิเสก ซึ่งเป็นสมุดข่อยใหญ่ เนื้อความสำคัญในพุทธาภิเสก ก็คือ แจงพระพุทธคุณอย่างพิสดารและบรรยายมหาปุริสลักษณะ ๓๒ และอนุพยัญชนะ ๘๐ อย่าง นั่นเอง ต้องจัดธรรมาสน์ไว้สำหรับพระนั่งปรก (หนึ่งธรรมาสน์ เพื่อผลัดเปลี่ยนทีละองค์ก็ได้ หรือหลายธรรมาสน์ นั่งปรกพร้อม ๆ กันได้) และจัดสถานที่เพื่อวางโลหะสำหรับหล่อหุ่นพระ พระและของขลังอื่น ๆ ซึ่งคนนิยมนำมาเข้าพิธีปลุกเสกของเหล่านั้นต้องอยู่ภายในวงสายสิญจน์ ในการนี้ จะต้องเตรียมสิ่งของและเครื่องประกอบในพิธี ดังต่อไปนี้

๑. เทียนชัย ๑ เล่ม หนัก ๘๐ บาท ไส้ ๑๐๘ เส้น สูงเท่าความสูงของประธานในพิธี หรือเจ้าภาพ

๒. เทียนมงคล ๑ เล่ม หนัก ๑๐ บาท ไส้เกินกว่าอายุประธานในพิธีหรือเจ้าภาพ ๑ เส้น สูงเท่าความยาวรอบศีรษะของประธานในพิธีหรือเจ้าภาพ

๓. เทียนพุทธาภิเสก ๒ เล่ม หนักเล่มละ ๓๒ บาท ไส้ ๕๖ เส้น สูงประมาณกึ่งหนึ่งของเทียนชัย

๔. เทียนนวหรคุณ ๙ เล่ม หนักเล่มละ ๒ บาท ไส้ ๙ เส้น

๕. เทียนที่โต๊ะหมู่บูชาพระประธาน ๑ คู่ ขนาดพองาม น้ำหนักประมาณเล่มละ ๕ บาท(พร้อมทั้งธูปหอม)

๖. เทียนหน้าพระพุทธาภิเสก ๑ คู่ (ขนาดและน้ำหนักเหมือนเทียนในข้อ ๕)

๗. เทียนหนัก ๖ สลึง ไส้ ๙ เส้น ๒๘ เล่ม (พร้อมทั้งธูปจีนดอกเล็ก สำหรับปักเครื่องสังเวย)

๘. เทียนบูชาพระรัตนตรัย ๑๐๘ เล่ม หนักเล่มละ ๒ สลึง (พร้อมด้วยธูป ๑๐๘ ดอก)

๙. มัดหญ้าคาสำหรับประพรมน้ำพระพุทธมนต์

๑๐. ใบพลู ๗ ใบ (สำหรับดับเทียนชัย ใส่พานเตรียมไว้)

๑๑. เครื่องเจิม(กระแจะใส่ละลายในโถปริก)

๑๒. ตู้ใส่เทียนชัย (กันลมเพื่อมิให้เทียนชัยดับ)

๑๓. เทียนวิปัสสี ๑ เล่ม หนัก ๑๒ บาท ไส้ ๓๒ เส้น

๑๔. เทียนเททอง ๔๐ เล่ม หนักเล่มละ ๒ สลึง (พร้อมธูป ๔๐ ดอก)

๑๕. เครื่องสังเวย

วิธีการ ในวันแรก กำหนดเวลาพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ใกล้เวลาฤกษ์จุดเทียนชัย (ซึ่งมักเป็นตอนบ่าย) พระสังฆเถระ เจิมเทียนชัย เทียนพุทธาภิเสก และเทียนมงคล ประธานในพิธีหรือเจ้าภาพ จุดธูปเทียนบูชาหน้าพระประธาน รับศีล เสร็จแล้วพระสังฆเถระ รูปใดรูปหนึ่ง เป็นผู้จุดเทียนชัยตามเวลาฤกษ์ พระสงฆ์สวดคาถาจุดเทียนชัย จากนั้นอาราธนาพระปริตรพระสงฆ์เริ่มเจริญพระพุทธมนต์ต่อไป เมื่อสวดนโมจบแล้ว ก่อนจะสวดพุทธํ (ไตรสรณ์คมน์) ให้ประธานในพิธีหรือเจ้าภาพ จุดเทียนมงคลและเทียนนวหรคุณ ในระหว่างพระสวดมนต์ จุดธูปเทียนอย่างละ ๑ เรื่อยไป เพื่อบูชาพระรัตนตรัยมิให้ขาดสาย จนครบอย่างละ ๑๐๘ เมื่อพระเจริญพระพุทธมนต์เสร็จ (มีทำน้ำมนต์เช่นเดียวกับทำบุญงานมงคลธรรมดา) ประธานในพิธีหรือเจ้าภาพจุดธูปเทียนที่เตียงสวดพุทธาภิเษก แล้วจุดเทียนพุทธาภิเสกทั้งคู่ข้างเทียนชัย พระ ๔ รูป สวดพุทธาภิเสกเรื่อยไป (อาจเปลี่ยนกันสวดเป็นสำรับ ๆ ก็ได้) จนกว่าเทียนจะหมดเล่ม (ประมาณ

ตลอดคืน) พร้อมกันนั้น พระที่นั่งปรกก็ขึ้นสู่ธรรมาสน์ นั่งขัดสมาธิ วางมือซึ่งถือสายสิญจน์แบบสมาธิ เพ่งกระแสจิตไปยังโลหะที่จะหล่อหุ่นพระ และพระอื่น ๆ เหล่านั้น เพื่อให้เกิดพลังเป็นของขลังและศักดิ์สิทธิ์ คำว่า นั่งปรกในที่นี้จึงน่าจะแปลว่า นั่งเป็นปรกติ ไม่ฟุ้งซ่านอย่างหนึ่ง นั่งแผ่กระแสจิตครอบคลุมให้เกิดพลังอย่างหนึ่ง การนั่งปรก และการสวดพุทธาภิเสกอาจทำจนรุ่งสว่างก็ได้ หรือทำเพียงเท่าที่เห็นสมควรในคืนนั้นก็ได้ ถ้ามีการหล่อพระ ก็ให้ช่างเอาหุ่นพระไปสำรอกขี้ผึ้ง และเอาทองไปสุม ตามกำหนดเวลาของช่าง วันรุ่งขึ้น ถ้ามีถวายภัตตาหาร ก็ดำเนินไปอย่างทำบุญงานมงคลธรรมดาก่อนถึงเวลาฤกษ์เททอง พระสังฆเถระ ออกไปประพรมน้ำพระพุทธมนต์ (ใช้น้ำมนต์ที่เจริญพระพุทธมนต์ และน้ำมนต์พุทธาภิเสกรวมกัน) ให้แก่ช่างหล่อทุกคน และประพรมทั่วบริเวณเททอง ในบริเวณเททองนั้น ต้องมีศาลเพียงตา หรือที่ตั้งเครื่องสังเวยไว้พร้อม ผู้เป็นประธานหรือเจ้าภาพจุดธูปเทียนสังเวยบูชาเทวดา พระภูมิเจ้าที่และเจ้ากรุงพลี เสร็จแล้ว จุดเทียนวิปัสสีและธูปเทียนอย่างละ ๔๐ ดำเนินการเททองต่อไป พระสงฆ์ทั้งนั้นสวดชัยมงคลคาถา นอกจากนี้ ก็ปฏิบัติการเช่นเดียวกับการหล่อ ดังได้กล่าวมาแล้วในหนหลัง มีข้อแตกต่างอยู่อย่างหนึ่ง ก็คือ เมื่อเสร็จพิธีแล้ว พระสงฆ์ต้องสวดคาถาดับเทียนชัย โดยมีพระสังฆเถระรูปอื่นจากรูปที่จุดเทียนชัย เป็นผู้ดับด้วยการใช้ใบพลู ๗ ใบที่ได้เตรียมไว้นั้น

หมายเหตุ ถ้าไม่มีการเททองหล่อพระ มีแต่พิธีพุทธาภิเสก สำหรับพระที่หล่อแล้วหรือพระที่พิมพ์แล้วรวมทั้งเครื่องรางของขลังอย่างอื่น ก็ต้องตัดเทียนวิปัสสีและธูปเทียนอย่างละ ๔๐ ตลอด จนวิธีการที่เกี่ยวกับการเททองหล่อพระออกทั้งสิ้น อนึ่ง เพื่อความเข้าใจง่าย พึงดูแผนผังการจัดสถานที่ในพระอุโบสถประกอบ

๑๔. แกะและบรรจุพระ

การแกะพระเท่าที่นิยมกันเป็นหลัก ๆ มีอยู่สองชนิด ชนิดหนึ่ง เรียกว่า พระโพธิ์ อีกชนิดหนึ่งเรียกว่า พระควัมปติ (แต่เรียกเพี้ยนไปว่า พระภควัม) ทุกคนไม่ว่าเกิดวันใด อาจสร้างพระสองชนิดนี้ได้ เพราะมิใช่พระประจำวันแต่เป็นพระพิเศษ เมื่อแกะแล้วต้อง บรรจุเสมอ นอกจากจะต้องหาฤกษ์ให้เหมาะแก่ดวงชะตาแล้ว ยังมีแยบยลอีกหลายอย่าง เกี่ยวกับพระทั้งสองชนิดนั้น ซึ่งจะได้กล่าวโดยลำดับไป

พระโพธิ์นี้ ต้องแกะด้วยกิ่งโพธิ์ที่หักตามธรรมชาติ เช่นถูกพายุพัดหัก หรือถูก ฟ้าผ่า ถ้าไปตัดเอามาใช้ไม่ได้ และแกะเป็นปางห้ามญาติ (ยกสองมือ) เปลวที่พระเมาฬี ต้องทำด้วยไม้ชัยพฤกษ์ ฐานทำด้วยไม้ขนุน (มีที่บรรจุ) แป้นกลมติดกับพระบาททำด้วย ไม้นนทรี สลักตรึงแป้นกับฐานใช้ไม้ไผ่สีสุก ไม้อุดช่องใต้ฐานเป็นเดือยทำด้วยไม้นนทรี พระโพธิ์นี้ถือว่ากันว่าเป็นพระหลัก สามารถหนุนดวงชะตาให้เจริญรุ่งโรจน์ได้

ส่วนพระควัมปตินั้น ต้องแกะด้วยรากรักซ้อน (ยิ่งได้ขนาดใหญ่เท่าไรยิ่งดี) และ แกะเป็นพระนั่งปิดตา รูปคล้ายพระกัจจายน์หรือพระสังข์กระจายนั่นเอง แกะฐานในตัว เสร็จพร้อมทั้งเจาะรูใต้ฐาน มีไม้รากรักซ้อนนั้นเป็นฝาปิด พระควัมปตินี้เป็นพุทธสาวก จึงไม่มีเปลวผิดกับพระโพธิ์ ซึ่งเป็นองค์ของพระพุทธเจ้านั่นเอง) แต่ได้รับเอตทัคคะ เป็น ที่รักแห่งเทพยดาทั้งหลาย ผู้เขียนเคยได้พบเรื่องเกี่ยวกับการสร้างพระควัมปติ เป็นอักษร ขอมหวัด อ่านได้ความว่า พระภิกษุพม่ารูปหนึ่ง บวชมานานแล้ว มีลาภสักการะค่อนข้าง จะขัดสน ต่อมาสร้างพระควัมปติไว้บูชา จึงมีลาภสักการะบริบูรณ์ นอกจากนั้นยังเล่า วิธีการสร้างไว้ละเอียดลออ ซึ่งผู้เขียนจำไม่ได้ คงจำได้เพียงเลา ๆ ว่าวิธีการสร้างไม่เหมือน ของสมเด็จฯ อาจารย์ เพราะฉะนั้นพระควัมปตินี้ จึงนับได้ว่าทั้งในทางเมตตามหานิยม และในทางลาภผล

ในการแกะและบรรจุนั้น ต้องใช้ฤกษ์ดีโดยเฉพาะบุคคลเช่นเดียวกับการหล่อ และบรรจุพระ แต่วิธีการและเครื่องใช้บางอย่างมีไม่เหมือนกันบ้าง กล่าวคือในการหล่อ นั้นต้องมีการสวดนพเคราะห์ แต่ในการแกะไม่มีการสวดนพเคราะห์ การจัดโต๊ะบูชา และ

ธูปเทียนพิธี ตลอดจนเครื่องสังเวย ทั้งในพิธีแกะและพิธีบรรจุ เป็นเช่นเดียวกับการบรรจุพระหล่อนั่นเอง

ในการแกะพระทั้งสองชนิดดังกล่าวนี้ ต้องใช้ช่างโกลนไว้ก่อน เมื่อถึงฤกษ์เจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย และสังเวยเทวดา พระผู้เป็นประธานเจิมมือช่างและเครื่องมือแกะช่างนุ่งขาวห่มขาว (ควรรับศีลเสียก่อน) นั่งอยู่ในภายในวงสายสิญจน์แล้วเริ่มแกะต่อไป พระ ๙ รูป ชยนฺโต จบแล้ว เริ่มสวดนโม ฯลฯ สวด ๑๒ ตำนาน จนจบ (ไม่มีขัดตำนาน) เป็นเสร็จพิธีแกะ ส่วนในการบรรจุ มีวิธีการเครื่องบรรจุและเครื่องอุปกรณ์เช่นเดียวกับการบรรจุพระหล่อ จะแตกต่างกันก็ตรงที่พระควัมปติ เมื่อบรรจุแล้วต้องอาราธนาลงในโถแก้ว (ชนิดมีฝาครอบ) หรือโหลแก้วก็ได้ แล้วเติมด้วยน้ำมันหอม ๙ อย่าง (ควรมีน้ำมันจันทน์ด้วย) ลงในโถหรือโหลนั้นคะเนว่าท่วมสูงจากองค์พระ ๓ นิ้วฟุตเป็นเหมาะ กล่าวกันว่า น้ำมันหอมที่แช่พระควัมปตินี้ เมื่อถึงคราวจำเป็นเอาใส่ผมไปหาผู้ใหญ่และอื่น ๆ ดีนัก

กล่าวโดยเฉพาะการบรรจุพระโพธิ์มีข้อแตกต่างอีกหลายตอนกล่าวคือ ให้แบ่งทองใบห่อเฉพาะพระบรมธาตุ แล้วบรรจุไว้บนพระเศียรอุดมด้วยเปลวเมาฬี (ตอนนี้ ชยนฺโต ครั้งหนึ่ง) ทองใบนอกนั้นห่อพระธาตุอื่น ๆ และนพเก้า แล้วบรรจุในฐานพร้อมด้วยเครื่องอื่น ๆ ปิดด้วยแป้นกลมติดกับพระบาทแล้วใส่สลักไม้ไผ่สีสุกตรึงแป้น (ตอนนี้ ชยนฺโต แบบเดียวกับพระหล่อ) ต่อแต่นั้นต้องตอกไม้อุดช่องใต้ฐาน (ตอนนี้ ชยนฺโต อีกครั้ง) ในลำดับต่อไปให้ดำเนินการเช่นเดียวกับการบรรจุพระหล่อ

การติดเปลวพระเมาฬี การปิดหรืออุดฐานตลอดจนใส่สลัก ล้วนต้องใช้รักทาก่อนทั้งนั้น ทั้งนี้เพื่อให้ติดแน่นไม่โยกคลอน อนึ่งการปิดทองทั้งองค์นิยมแต่พระโพธิ์เท่านั้น แต่มักไม่ปิดทันที ต่อเมื่อมีความสุข ความเจริญขึ้นแล้วจึงปิด คาถาบูชา พระทั้งสองชนิดดังกล่าวนี้ ใช้ นโม อิติปิโส พาหุํ มหาการุณิโก ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ซึ่งเรียกว่า “ถวายพรพระ”

๑๕. ยกป้าย

การยกป้ายนั้น หมายถึงการยกป้ายชื่อเปิดอาคารร้านค้า หรือสถานที่ราชการ เป็นการยกป้ายจริง ๆ ไม่ใช่เปิดผ้าคลุมป้ายอย่างที่บางแห่งทำกัน แต่พิธีนี้ไม่มีอะไรมากนั้น ขึ้นอยู่ที่ฤกษ์ ถ้าฤกษ์เหมาะที่จะสวดมนต์เลี้ยงพระก่อน ก็สวดมนต์เลี้ยงพระแล้วจึงชยนฺโต ยกป้าย ในการนี้ให้ดำเนินการแบบทำบุญมงคลธรรมดา มีพิเศษก็คือตอนสวดมนต์เอาป้ายไปตั้งไว้ข้างโต๊ะหมู่บูชา วงด้วยสายสิญจน์และเตรียมของเหล่านี้ คือ

๑. เครื่องเจิม
๒. ทองคำเปลว ๕ แผ่น (แผ่นเต็ม)
๓. ดินสอดำ (สำหรับลงยันต์)
๔. กระเทียมปลอกเปลือก ๕ กลีบ (สำหรับทาปิดทอง)

วิธีการ เมื่อได้ประฌมฤกษ์ พระผู้เป็นประธาน ลงยันต์ที่ป้าย แล้วปิดทองและเจิมเจิมแล้วพรมน้ำมนต์ที่ป้าย (ปิดทองประมาณ ๓ แผ่น อีกสองแผ่นสำรองไว้) ต่อแต่นั้นยกป้ายขึ้น ณ ที่ ๆ ได้กะและเตรียมไว้ พระชยนฺโต ต่อด้วยสพฺเพ พุทฺธา ๓ จบ แล้วภวตุ สพฺพมงคลํ ต่อจากนี้เจ้าภาพถวายไทยธรรม และกรวดน้ำ พระอนุโมทนา แล้วพรมน้ำมนต์บุคคลและสถานที่ต่อไป เป็นเสร็จพิธี ถ้าฤกษ์ไม่เหมาะที่จะเลี้ยงพระก็ไม่ต้องเลี้ยง เพียงแต่สวดมนต์ปล่อยให้จบก่อนถึงฤกษ์ และดำเนินการเช่นเดียวกับที่กล่าวข้างต้น ถ้าไม่มีสวดมนต์ขอน้ำมนต์มาจากวัด และจะนิมนต์มาเพียงรูปเดียว หรือสองรูปก็ได้ แต่ต้องเตรียมของ ๕ อย่างดังกล่าวแล้ว พร้อมทั้งธูปเทียน ดอกไม้บูชาพระรัตนตรัย เมื่อได้ฤกษ์ เจ้าภาพบูชาพระรัตนตรัย พระลงยันต์ปิดทองเจิม และพรมน้ำมนต์แล้วยกป้ายขึ้นติด

หมายเหตุ ถ้าไม่ใช่ป้าย แต่เป็นตัวหนังสือติดกับอาคาร ก็จำต้องใช้ผ้าคลุม แล้วทำพิธีเปิดอย่างที่ทำกันดาษดื่น เมื่อเปิดแล้วควรให้พระผู้เป็นประธานลงยันต์ ปิดทองเจิม และพรมน้ำมนต์อีกครั้งหนึ่ง (ต้องเตรียมบันไดให้แข็งแรงเรียบร้อย) ถ้ามิฉะนั้นก็ควรหาทั้งสองฤกษ์ คือฤกษ์ติดตัวหนังสือหรือยกป้าย ๑ ฤกษ์เปิดผ้าคลุมป้าย ๑ ฤกษ์ต้นไม่ต้องเชิญแขก ฤกษ์หลังเชิญเป็นทางการในกรณีเปิดผ้าคลุม ก่อนฤกษ์ต้องกล่าวรายงานและเชิญเปิด เมื่อกล่าวตอบแล้วจึงเปิด พระชยนฺโต

๑๖. วางศิลาฤกษ์

การวางศิลาฤกษ์นี้ มีคุณสมบัติเท่ากับลงเข็มปลูกอาคารหรือสถานที่ต่าง ๆ นั่นเอง ฉะนั้นเมื่อวางศิลาฤกษ์แล้วถึงคราวลงเข็มไม่ต้องหาฤกษ์ลงเข็มอีก หรือหาฤกษ์ลงเข็มแล้ว ก็ไม่ต้องว่างศิลาฤกษ์อีก แต่ความเห็นของสมเด็จฯ อาจารย์ว่าการลงเข็มดีกว่าการวางศิลาฤกษ์อย่างไรก็ตาม วิธีการวางศิลาฤกษ์ก็คล้ายกับการลงเข็มปลูกบ้าน จะแตกต่างกันตรงที่ของและวิธีการเล็ก ๆน้อย ๆ ในการวางศิลาฤกษ์นั้น การจัดที่ทางและโต๊ะหมู่บูชา คล้าย ๆ ทำบุญมงคลธรรมดา และจะต้องมีของเหล่านี้อีกคือ

๑. ดวงศิลาฤกษ์ สลักลงในแผ่นหินอ่อน (๘” x ๑๒”)

๒. แผ่นอิฐ (แบบบางบัวทอง) ๙ แผ่น ทาบรอนซ์ทอง ๓ แผ่น บรอนซ์เงิน ๓ แผ่น บรอนซ์นาค ๓ แผ่น

๓. ข้าวตอกดอกมะลิปนกัน

๔. เครื่องสังเวย

วิธีการ พระสวดมนต์ก่อนเสร็จแล้วลงยันต์ที่แผ่นอิฐ แล้วเจิมที่แผ่นอิฐและดวงศิลาฤกษ์ แต่นั้นเจ้าภาพสังเวยเทวดา เมื่อกล่าวเชิญและกล่าวตอบแล้ว ผู้วางศิลาฤกษ์ก็ตรงไปที่หลุมที่เตรียมไว้ ตักปูนทรายที่ผสมแล้วลงในหลุมหรือบริเวณที่กะเตรียมไว้ก่อนแล้ว วางอิฐทอง เงิน นาคเหล่านั้นลงแล้วทับด้วยดวงศิลาฤกษ์ เทน้ำมนต์ลงไป พร้อมทั้งข้าวตอกดอกไม้ พระชยนฺโต จะมีพราหมณ์มาคอยสังเวย เป่าสังข์และแกว่งบันเฑาะว์ก็ได้ ถ้ามิฉะนั้นจะมีพิณพาทย์บรรเลงเพลงมหาฤกษ์มหาชัยก็ได้ หรือจะไม่มีทั้งสองอย่างก็ได้เช่นกัน

๑๗. ฝังอาถรรพณ์

การฝังอาถรรพณ์ในที่นี้ หมายความว่า ฝังวัตถุบางอย่างลงในพื้นดินรอบบ้าน เพื่อป้องกันอันตรายอย่างหนึ่ง เพื่อความเจริญรุ่งเรืองอย่างหนึ่ง ที่ว่ารอบบ้านนั้น คือขุดหลุมรอบบ้าน ๘ ทิศ ๘ หลุม และที่ตรงกลางบ้านอีก ๑ หลุม รวมเป็น ๙ หลุม เท่าที่เคยรู้และพบเห็นมา มีอยู่ ๓ แบบ

แบบที่ ๑ ใช้ไม้กันเกรา สี่เหลี่ยมเซี่ยมปลายกว้างประมาณ ๑ นิ้วฟุตครึ่ง ยาว ๑๒ นิ้วฟุต ๘ ท่อนสำหรับ ๘ ทิศ ไม้ชัยพฤกษ์ (กว้างยาวเท่ากับไม้กันเกรา) ๑ ท่อน สำหรับกลางบ้าน ลูกกันภัย ๙ ลูก แผ่นทองแดงสี่เหลี่ยมขนาด ๔ นิ้วฟุต ลงยันต์ตรีณิสิงเห ๙ แผ่น

แบบที่ ๒ ใช้ไม้พะยูง ๘ ท่อน ไม้ชัยพฤกษ์ ๑ ท่อน

แบบที่ ๓ ใช้ไม้กันเกรา ๑ ไม้ราชพฤกษ์ ๑ ไม้พะยูง ๑ ไม้สัก ๑ ไม้ไผ่สีสุก ๑ ไม้ทองหลาง ๑ ไม้ขนุน ๑ ไม้นนทรี ๑ สำหรับ ๘ ทิศ ไม้ชัยพฤกษ์สำหรับกลางบ้าน ๑

ไม้ต่าง ๆ ใน ๓ แบบ เหล่านั้นให้ลงด้วย ยถินฺทขีโล ฯลฯ และลงยันต์ทับไปอีก เสร็จแล้วปิดทองที่ยันต์ และเจิม

ในการฝังอาถรรพณ์นี้ ใช้พระ ๙ รูป เป็นเหมาะ และจะต้องเตรียมจัดหาของเหล่านี้ไว้ คือ

๑. น้ำมนต์ (ทำเสร็จแล้ว)

๒. ทราย (เสกแล้ว)

๓. ค้อนขนาดกลาง และไม้ส่ง

วิธีการ เมื่อถึงปฐมฤกษ์ พระทั้ง ๙ รูป ไปที่หลุมซึ่งเป็นทิศศรีของวันนั้นก่อน พระผู้เป็นประธานเททราย น้ำมนต์ ใส่ลูกกันภัย แผ่นทองแดง ตอกเข็มไม้ลงไปจนพ้นพื้น พระนอกนั้นยืนพนมมือ ชยนฺโต วนไปทางขวามือโดยวิธีนี้ จนครบ ๘ ทิศ แล้วเข้าสู่ทิศกลางบ้านเฉพาะหลุมนี้ เมื่อชยนฺโต จบแล้ว ให้ต่อด้วยสพฺเพ พุทฺธา ๓ จบ และภวตุ สพฺพมงฺคลํ เป็นเสร็จพิธี

หมายเหตุ ถ้ามีสวดมนต์หรือฉันก็ให้จบก่อนถึงฤกษ์แล้วจึงทำพิธีฝังอาถรรพณ์ต่อไปจนจบ อนึ่งวัตถุต่าง ๆ เว้นทราย ก่อนจะฝังลงไปให้จุ่มในน้ำมนต์เสียก่อน

๑๘. ทำบุญงานศพ

การทำบุญงานศพ ถือเป็นการทำบุญอวมงคล คือทำบุญในการมงคลอย่างต่ำ อาจเป็นเพราะการตายของญาติมิตรเป็นต้น ซึ่งเป็นเหตุให้ทำบุญนั้น เป็นวิปโยคทุกข์ชนิดหนึ่งก็ได้ อย่างไรก็ตาม การทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้แก่ผู้ตาย เป็นการประกาศน้ำใจของผู้ทำว่ามีความรัก ความนับถือความระลึกถึงอุปการคุณในท่านที่ตายไป อย่างเด็ดเดี่ยวลึกซึ้ง แต่งานศพก็ยังจัดว่าเป็นงานเศร้า แม้จะมีดนตรีปี่พาทย์หรือเครื่องประโคมอย่างอื่น ก็อยู่ในลักษณะ วังเวง และใจเหี่ยวแห้งไม่เบิกบาน เมื่อมีการตายเกิดขึ้น เจ้าภาพหรือผู้เกี่ยวข้องโดยฐานเป็นญาติสนิทของผู้ตาย จึงมักทำอะไรไม่ค่อยถูก วุ่นวายกันไปหมด ต้องอาศัยคนที่ห่างออกไป ผู้รู้จักพิธีการในเรื่องนี้ หากพบพิธีการที่ดีก็ดีไป หาไม่แล้วก็จะเป็นที่น่าอับอาย จึงสมควรที่ทุกคนจะพึงสนใจไว้บ้าง แม้จะทำไม่ได้หมด ก็อย่าให้เสียหลัก ซึ่งขอแยกออกเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

๑. การรดน้ำศพ

การรดน้ำศพ ควรทำกันเป็นการภายในวงศาคณาญาติเท่านั้น เว้นไว้แต่ผู้ตายมีความสำคัญแก่คนโดยทั่วไป การกำหนดเวลารดน้ำศพ มักจะเป็นตอนเย็น ประมาณ ๑๖.๐๐ น. หรือ ๑๗.๐๐ น. เมื่อรดน้ำศพเสร็จแล้ว ก็เอาเข้าหีบหรือโกศ หลังจากนั้นมีการทอดผ้าบังสุกุล (มักเป็นผ้าไตรหรือสบงตามฐานะ) เรียกบังสุกุลปากหีบหรือปากโกศ พระสงฆ์ผู้ชักผ้าบังสุกุลปากหีบหรือปากโกศนี้ ไม่จำกัดจำนวน ต่อจากนั้น มีการสวดพระอภิธรรมพระสงฆ์ ๔ รูป การสวดพระอภิธรรมในวันแรกนี้เริ่มติดต่อกันไปหลังจากบังสุกุลปากหีบหรือปากโกศ แต่ในวันต่อไปมักเริ่มแต่เวลา ๑๙.๓๐ น หรือ ๒๐.๐๐ น. เลิกเวลา ๒๒.๐๐ น. เป็นอย่างดึก ทั้งมีการสวดทุกคืนจนถึงวันทำบุญเจ็ดวัน ต่อจากนั้นก็ปิดศพมีการสวดอภิธรรมเพียงสัปดาห์ละ ๑ วัน (ซึ่งโดยมากมักถือเอาวันตายเป็นเกณฑ์กำหนด) จนกว่าจะถึงวันทำบุญ ๕๐ วัน และ ๑๐๐ วัน ตามลำดับ การรดน้ำศพจะทำที่บ้านก็ได้ ที่วัดก็ได้ เดี๋ยวนี้ชอบทำที่วัดกันเป็นส่วนใหญ่ แต่ก่อนถือกันว่าถ้าตายในบ้านก็มักทำที่บ้าน ถ้าตายนอกบ้านหรือตายผิดธรรมดาก็มักทำที่วัด

๒. การทำบุญ ๗ วัน (สัตตมวาร)

ถ้าทำงาน ๒ วัน เมื่อถึงวันที่ ๖ นับแต่วันตายมักทำบุญ ๗ วัน โดยจัดรายการดังนี้

เวลา ๑๗.๐๐ น. พระ ๗ รูป หรือ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์จบแล้วมีพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์ พร้อมด้วยพระสวดคาถาธรรมบรรยายท้ายเทศน์อีก ๔ รูป จบแล้วมีพระมาติกาบังสุกุลอีกประมาณ ๑๐ รูป หรือมากกว่านั้น ตกกลางคืนก็มีสวดพระอภิธรรมเช่นเคย รุ่งขึ้นวันที่ ๗ ถวายภัตตาหารเพลแด่พระที่สวดพระพุทธมนต์ในวันก่อน (บางทีก็รวมทั้งพระที่สวดอภิธรรมในคืนก่อนด้วย) ตกกลางคืนก็มีสวดอภิธรรมเช่นเคย

ถ้าทำงานวันเดียวให้ทำในวันที่ ๗ นับแต่วันตายโดยจัดรายการดังนี้

เวลา ๐๙.๐๐ น. มีพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์ พร้อมด้วยพระสวดคาถาธรรมบรรยายเวลา ๑๐.๓๐ น. พระสวดพระพุทธมนต์ จบแล้วถวายภัตตาหารเพลแด่พระที่สวดพระพุทธมนต์นั้น เวลาประมาณ ๑๒.๓๐ น. พระสวดมาติกาบังสุกุล กลางคืนมีการสวดพระอภิธรรมเช่นเคย

การสวดพระพุทธมนต์ ถ้ามีพระธรรมเทศนา ไม่ต้องขอศีล เริ่มด้วยอาราธนาพระปริตรทันที พระจะเริ่มสวด นโม พุทฺธํ ยถาปิ เสลา อนัตตลักขณสูตร สพฺเพ สงฺขารา (บางทีก็ใช้อวิชฺชาปจฺจยา ต่อสพฺเพ สงฺขารา) ยทา หเว อตีตํ นานฺวาคเมยฺย ภวตุ สพฺพ ฯ การที่ไม่ต้องขอศีลนั้นก็เพราะต้องขอศีลหรืออาราธนาศีลก่อนจะแสดงพระธรรมเทศนาอยู่แล้ว

๓. การทำบุญ ๕๐ วัน (ปัญญาสมวาร)

การทำบุญ ๕๐ วัน ก็เป็นไป โดยทำนองเดียวกันกับการทำบุญ ๗ วัน กล่าวคือ เมื่อสวดพระอภิธรรมสัปดาห์ละ ๑ วันเรื่อยมา จนถึงวันที่ ๔๙ หรือ ๕๐ แล้วแต่กรณี ก็เริ่มทำบุญ ๕๐ วัน การจัดรายการก็ทำนองเดียวกันกับการทำบุญ ๗ วันนั้น การสวดพระพุทธมนต์ก็แบบเดียวกันเปลี่ยนแต่อนัตตลักขณสูตร เป็นอาทิตตปริยายสูตร

๔. การทำบุญ ๑๐๐ วัน (สตมวาร)

การทำบุญ ๑๐๐ วัน ก็ไม่ต่างอะไรกับการทำบุญ ๕๐ วันเท่าไรนัก กล่าวคือเมื่อสวดพระอภิธรรมสัปดาห์ละ ๑ วัน เรื่อยมาโดยลำดับ เมื่อถึงวันที่ ๙๙ หรือที่ ๑๐๐ (แล้วแต่ว่าจะทำ ๒ วันหรือวันเดียว) ก็เริ่มทำบุญ ๑๐๐ วัน โดยจัดรายการแบบเดียวกับ ๕๐ วัน การสวดพระพุทธมนต์ก็เช่นเดียวกัน เปลี่ยนแต่อาทิตตปริยายสูตร เป็นธรรมนิยามสูตร อันที่จริงธรรมนิยามสูตรใช้สวดได้ทุกวัน (นอกจาก ๗ วัน และ ๕๐ วันเท่านั้น)

๕. การทำบุญในวันเผาศพ (ฌาปนกิจ)

ในครั้งโบราณมักเก็บศพไว้นานเป็นปีๆ กว่าจะได้เผา ทั้งนี้เพราะถือว่าถ้าเผาเร็วก็จะมีการตายกันบ่อยบ้าง เพราะญาติอยู่ในที่ต่าง ๆ กว่าจะได้รู้กันทั่วก็กินเวลาอยู่ไม่น้อยบ้าง แต่ในปัจจุบันนี้ การถือเช่นนั้นเห็นกันว่าเป็นเรื่องเหลวไหลมากกว่า ทั้งสื่อมวลชนในปัจจุบันนี้ก็มีบทบาทสำคัญและรวดเร็วมาก คนจึงไม่ชอบเก็บศพไว้นาน บางรายทำบุญ ๗ วันแล้วกำหนดวันเผาเลยก็มี บางรายเผาหลังจากทำบุญ ๕๐ วันแล้ว มีบางรายถือให้ผ่านพ้นทำบุญ ๑๐๐ วันเสียก่อนจึงกำหนดวันเผา แต่ส่วนมากกำหนดวันเผาภายหลังทำบุญ ๕๐ วันไปแล้ว ข้อสำคัญที่ถือกันอย่างเคร่ดครัดจนถึงปัจจุบันนี้ ก็คือไม่เผาศพในวันศุกร์เป็นเด็ดขาด เหตุที่ถือกันเช่นนี้ยังหาไม่พบ นอกจากจะเดาเอาว่าวันศุกร์ พ้องกับคำว่าสุข ซึ่งถ้าจะทำการในวันนั้นก็เท่ากับเผาความสุขให้หมดสิ้นไปกระมัง

การจัดรายการในวันเผา มักเป็นดังต่อไปนี้

เวลา ๐๙.๐๐ น.	มีพระธรรมเทศนา (เทศน์อานิสงส์)
เวลา ๑๐.๓๐ น.	พระสงฆ์ ๗ รูป (หรือ ๑๐ รูป) สวดพระพุทธมนต์ เสร็จแล้วถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์
เวลา ๑๔.๐๐ น.	มีพระธรรมเทศนา (เทศน์แจง) พร้อมด้วยพระนั่งแจง ๒๕ รูป หรือ ๕๐๐ รูป

เวลา ๑๖.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป หรือ ๒๐ รูป (หรือตามศรัทธา) มาติกาบังสุกุล

เวลา ๑๖.๓๐ น. หรือ ๑๗.๐๐ น. ภายหลังจากทอดผ้า (มักเป็นไตร) มหาบังสุกุลแล้ว ประชุมเพลิง และมีพระสวดหน้าไฟอีก ๔ รูป

การมีพระธรรมเทศนา ถ้าเป็นแบบเทศน์อานิสงส์มักมีพระสวดคาถาธรรมบรรยาย หรือเรียกว่าสวดรับเทศน์อีก ๔ รูป ส่วนที่เป็นแบบเทศน์แจงนั้น มักเป็นศพผู้ใหญ่ เช่นบิดา มารดา ซึ่งบุตรธิดาเป็นเจ้าภาพ แลการเทศน์แจงหรือเรียกเป็นศัพท์ว่าเทศน์ปฐมสังคีติ (ปฐมสังคายนา) นี้มีสองอย่าง คือเทศน์ธรรมาสน์เดียวอย่างหนึ่ง เทศน์เป็นปุจฉาวิสัชนา ๓ ธรรมาศน์ อย่างหนึ่ง อย่างหลังกินเวลามาก อาจจะต้องร่นระยะเวลาเริ่มเข้ามาอีก

ถ้ามีพระธรรมเทศนาเพียงกัณฑ์เดียว รายการเทศน์เช้า ก็ตัดออกไปเสีย ถ้าไม่มีแจงมีแต่เทศน์อานิสงส์ ควรร่นระยะเวลาเริ่มออกไปเป็น ๑๕.๐๐ น. หรือ ๑๕.๓๐ น. เป็นเหมาะ

การทอดผ้ามหาบังสุกุล ก่อนเผา ควรมีแต่เพียงไตรเดียว โดยให้ผู้เป็นประธานในที่นั้นเป็นผู้ทอด เสร็จแล้ว ก็จุดศพต่อกันไปเลย ถ้าจะทอดมากกว่านี้ ทอดเพียง ๓ ไตรเป็นเหมาะมิฉะนั้นจะกลายเป็นโอ้เอ้ น่ารำคาญไป ถ้าจะทอดมากกว่านี้ให้ได้ ก็ควรทอดเสียก่อนเวลาเผาแต่เนิ่น ๆ ในกรณีทอด ๓ ไตร ๒ ไตรแรกให้คนที่มิใช่ประธานเป็นผู้ทอด อีก ๑ ไตร ซึ่งเป็นไตรสุดท้าย ให้ผู้เป็นประธานเป็นผู้ทอด และจุดศพ

๖. การเก็บอัฐิและทำบุญฉลองอัฐิ

เมื่อประชุมเพลิงเสร็จแล้ว ในปัจจุบันนี้มักเก็บอัฐิในค่ำวันนั้น จึงต้องมีพระมาบังสุกุลอัฐิอีก เรียกว่า แปรรูป จำนวนไม่จำกัด แต่ไม่ควรเกิน ๓ รูป และต้องใช้ผ้าทอด (ไตรหรือสบงก็ได้) ในครั้งก่อน ๆ เช้าวันรุ่งขึ้นจึงเก็บอัฐิ และเจ้าภาพบางรายก็ถวายสามหาบเรื่องของสามหาบนี้ ก็คือ หม้อข้าว เชิงกราน ที่ทำด้วยดินสอพอง พร้อมทั้ง

อาหารแห้งอยู่ในหม้อข้าวนั้น อาหารหวานคาว ใส่ในสำรับ และผ้าไตร สำหรับทอดผ้าบังสุกุล ใช้สาแหรก ไม้คาน ซึ่งพันด้วยผ้าขาวหาบไป รวม ๓ หาบ เพื่อถวายพระ ๓ รูป ซึ่งนิมนต์มาในการเก็บอัฐิ ก่อนจะถวาย ต้องหาบและถือของเดินเวียนซ้ายรอบเมรุ ๓ รอบ ก่อน และต้องกู่รับกันเป็นระยะ ๆ

อัฐิที่เก็บกันในปัจจุบันนี้ แบ่งเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่ง เก็บไว้เพื่อบูชาที่บ้านหรือบรรจุไว้ที่วัด อีกส่วนหนึ่ง ห่อผ้าขาวนำไปถ่วงที่แม่น้ำหรือปากอ่าว ส่วนที่เก็บไว้บูชาที่บ้านเดี๋ยวนี้ชักจะน้อยลง มักนำไปบรรจุไว้ที่วัดเสียโดยมาก การทำบุญฉลองอัฐิที่บ้านจึงพลอยน้อยลงไปด้วย และกลายเป็นทำบุญบ้านธรรมดา แต่ต่อด้วยบังสุกุลที่ชื่อหรือที่รูปของผู้ตายแทน

๗. หมายเหตุที่ควรทราบ

รายการต่าง ๆที่กล่าวมา เป็นเพียงตัวอย่างที่จัดทำอย่างครบถ้วน อาจปรับปรุงให้เหมาะแก่กาลเทศะอีกได้ และอาจจะเว้นรายการใดรายการหนึ่งที่ไม่จำเป็นเสียก็ได้ทั้งนี้ แล้วแต่กำลังและฐานะ

การจัดสถานที่ในการทำบุญศพนั้น ต้องตั้งอาสน์สงฆ์พอที่พระ ๑๐ รูป จะได้นั่ง และมีโต๊ะหมู่บูชา ตั้งพระพุทธรูปไว้ในระดับสูงกว่าศพเล็กน้อย มีเครื่องตั้งเช่นเดียวกับการทำบุญ มงคลธรรมดา หากไม่มีสายสิญจน์วงรอบบ้านหรือรอบองค์พระพุทธรูป ไม่มีบาตรน้ำมนต์ แต่มีสายสิญจน์หรือผ้าภูษาโยง ซึ่งโยงมาจากศพ เพื่อใช้ทอดผ้าในเวลาชักผ้าบังสุกุลเท่านั้น เวลาสวดพระอภิธรรม มีตู้พระธรรมและกะบะเครื่องห้า หรือกระถางธูปเชิงเทียนธรรมดา ตั้งอยู่ข้างหน้าพระ ๔ รูป ที่จะสวดนั้น ส่วนเครื่องตั้งหน้าศพ ควรมีเครื่องทองน้อยไว้ด้วย วิธีการเริ่มด้วยจุดธูปเทียนที่โต๊ะพระพุทธรูปก่อน แล้วไปจุดที่เครื่องห้าข้างตู้พระธรรม จากนั้นไปจุดที่เครื่องทองน้อยหน้าศพ

ก่อนจะเชิญศพขึ้นสู่เชิงตะกอน มีการเดินเวียนซ้ายรอบเมรุสามรอบ โดยมีพระภิกษุถือสายสิญจน์นำหน้า และบรรดาญาติมิตรอันสนิทตามหลังศพ

ในปัจจุบันนี้ ผู้ชายที่แต่งตัวไปในงานศพ ใช้เสื้อกางเกงสีต่าง ๆแล้วใช้แขนทุกข์

และเนคไทสีดำ ดูหนาตายิ่งขึ้น ผู้เขียนไม่เห็นด้วย การใช้อย่างแบบเก่าดีอยู่แล้ว คือผู้ชายชุดขาวแต่แขนทุกข์ เนคไท ถุงเท้าและรองเท้า สีดำ ส่วนผู้หญิงชุดดำล้วน อันที่จริงสีแสดงความเศร้าโศก ไม่ว่าจะแต่งตัวหรือแต่งสถานที่ ก็มีอยู่ ๓ สีคือ สีขาว สีดำ และสีน้ำเงิน

เจ้าภาพบางรายทำบุญ ๗ วันแล้ว ก็ปิดการทำบุญอย่างอื่น แต่ยังไม่เผา จึงกำหนดวันบรรจุศพไว้ที่วัดหรือสุสานแห่งใดแห่งหนึ่ง พิธีการในเรื่องนี้ไม่ค่อยมีอะไรมากนัก นอกจากผู้ที่ไปในงานเช่นนั้น จะต้องเตรียมช่อดอกไม้ไปด้วย ส่วนดินและธูปเทียนทางเจ้าภาพต้องเตรียมไว้ให้

การไปเยี่ยมศพ ควรมีพวงหรีด ดอกไม้ หรือพวงมาลัย แล้วแต่กรณี ไปสักการะศพส่วนการช่วยของในการเผาศพนั้น ควรส่งไปช่วยก่อนวันเผา.

ประวัติวัดเวฬุราชิณ
โคลงโลกนิติ
พิธีชีวิต

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กรกฎาคม ๒๕๕๓
จำนวน : ๒,๐๐๐ เล่ม

ที่ปรึกษา
พระเทพสิทธิเมธี, พระราชสุธี, พระปริยัติกวี,
พระครูไพศาลประชาทร, พระครูโพธิพัฒนานุกูล

กองบรรณาธิการ
พระราชรัตนสุธี, พระศรีสุธรรมมุนี, พระครูสุนทรปริยัตยานุกูล, พระครูวินัยธรวสันต์ กนฺตวีโร,
พระมหาไมตรี จนฺทโชโต, พระมหาทองใส วรปญฺโญ, พ.อ. (พิเศษ) ไชยนาจ ญาติฉิมพลี,
น.อ. (พิเศษ) สุรินทร์ คุ้มจั่น, พ.ท. เกรียงไกร เทพนิมิตร, พ.ต.ต.เมธี ไกรทอง, ร.ต.ท.เสกสรรค์ เสนพันธุ์ลำ,
ดร.ภาคภูมิ นิยมวิทยพันธ์, นายนราศักดิ์ ประกอบผล, นายณรงค์ มงคลยศ, คุณวีรนุช ธรรมอารี

บรรณาธิการ
พระครูวิสุทธิ์กิจจานุการ

ตรวจทาน
พระมหาทองใส วรปญฺโญ, ดร.สุธี แก้วเขียว มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ปก/รูปเล่ม
พระครูวินัยธรวสันต์ กนฺตวีโร, พระสมุห์จักรพันธ์ ขนฺตยาคโม, นายสมบูรณ์ จารุณะ, นายณัช อุตสาหกิจ

ภาพประกอบ
นายธนพัฒน์ ไชยเสนา, นายภาดล ลีคำพอก, นายศุภกร แสงมณี

พิมพ์ที่
ส.ยอดสิงห์การพิมพ์ ๕๗๔ เขตคลองสาน กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐ โทร. ๐๒-๘๖๐๔๑๗๕, ๐๘๗-๘๑๗๙๓๕๔
นายสมชาย ยอดสิงห์ ผู้พิมพ์โฆษณา

ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารึ
ธมฺโม สุจิณฺโณ สุขมาวหาติ
เอสานิสํโส ธมฺเม สุจิณฺเณ
น ทุคฺคตึ คจฺฉติ ธมฺมจารีติ.

ธรรมนั้นแลย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม
ธรรมที่บุคคลสั่งสมไว้ดีแล้วนำสุขมาให้
ข้อนี้แลเป็นอานิสงส์ในธรรมที่ประพฤติดี
ผู้ประพฤติดีเรียบร้อยไม่ไปสู่ทุคคติ

ประวัติวัดเวฬุราชิณ โคลงโลกนิติ พิธีชีวิต

